

Univerzitet Singidunum

Departman za poslediplomske studije

MAGISTARSKI RAD:

UPRAVLJANJE RIZICIMA U OSIGURAVAJUĆIM DRUŠTVIMA

Mentor: Prof. dr Ljiljana Jeremić

Student: Ivan Ristić 2013/602512

Beograd, 2016. godina

SADRŽAJ

UVOD	5
I PREDMET I CILJ NAUČNOG ISTRAŽIVANJA	7
II STRUKTURA RADA	7
III OSNOVNE HIPOTEZE RADA	8
IV METODOLOGIJA I METODE	9
V OČEKIVANI NAUČNI DOPRINOS.....	9
PRVI DEO.....	10
1. RIZIK KAO POJAM	10
1.1. OSIGURANJE I RIZIK	10
1.2. UPRAVLJANJE RIZIKOM U OSIGURANJU	12
1.3. VRSTE RIZIKA	17
1.2.1. <i>Rizik osiguranja</i>	20
1.2.2. <i>Tržišni rizik</i>	26
1.2.3. <i>Rizik neispunjenja obaveze druge ugovorne strane</i>	27
1.2.4. <i>Rizik likvidnosti</i>	28
1.2.5. <i>Operativni rizik</i>	28
1.2.6. <i>Pravni i rizik</i>	29
1.2.7. <i>Drugi značajni rizici</i>	29
1.3. IZBOR RIZIKA KOJI SE OSIGURAVA.....	30
1.4. PROCENA RIZIKA U OSIGURANJU	31
DRUGI DEO	32
2. ZAKONSKI OKVIR	32
2.1. UPRAVLJANJE RIZICIMA U SKLADU SA PROPISIMA O OSIGURANJU REPUBLIKE SRBIJE	33
2.3. PODZAKONSKI AKTI I ZNAČAJ NADZORA NAD OSIGURANJEM	35

TREĆI DEO	38
3. KONCEPT SOLVENTNOSTI DRUŠTAVA ZA OSIGURANJE	38
3.1. MARGINA SOLVENTNOSTI	39
3.2. UPRAVLJANJE RIZIKOM SOLVENTNOSTI	41
3.3. RIZICI KAO USLOVI INSOLVENTNOSTI OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA	41
3.4. DIREKTIVA „SOLVENTNOST II“ („SOLVENCY II“) I SUPERVIZIJA NA BAZI RIZIKA	42
3.5. SREDSTVA I FONDOVI DRUŠTVA ZA OSIGURANJE	45
3.6. MENADŽMENT RIZIKA PREMIJSKIH STOPA	46
3.7. REZERVE OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA	47
ČETVRTI DEO	48
4. RIZIK – IDENTIFIKACIJA, ISPITIVANJE UČESTALOSTI I VELIČINE ŠTETA KOJE SU POTENCIJALNE	48
4.1. UPRAVLJANJE RIZIKOM - METODI	50
4.2. INTEGRISANI KONCEPT UPRAVLJANJA RIZICIMA	53
4.3. MATRIČNI MODEL UPRAVLJANJA RIZICIMA, KONTROLING I INTERNA REVIZIJA	57
4.4. KONTROLING RIZIKA I UTICAJI FAKTORA	60
4.5. INTERNA REVIZIJA	62
4.5.1. Zakonu o osiguranju i interna revizija	63
4.6. RAZLIKA IZMEĐU INTERNE REVIZIJE I INTERNE KONTROLE	64
PETI DEO	67
5. PRINCIP “SVI RIZICI“ U IMOVINSKOM OSIGURANJU	67
5.1. NEDOSTACI I RIZICI KOD PRIMENE <i>ALL RISKS</i> POLISA OSIGURANJA	70
5.2. STUDIJA SLUČAJA	71
5.3. ANALIZA PRIMERA	75
5.3.1. Primer osiguranja objekta u montaži	75
5.3.2. Primer osiguranja objekata u montaži (elektromontažni radovi)	77
5.4. ZAKLJUČAK NA OSNOVU PRIMERA	78
ŠESTI DEO	79
6. NAČIN NA KOJI FUNKCIONIŠE STRUKTURA I ADMINISTRIRANJE PROCESA UPRAVLJANJA RIZIKOM U OSIGURAVAJUĆEM DRUŠTVU	79

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

6.1. STRATEGIJA UPRAVLJANJA RIZIKOM OSIGURAVAJUĆE KOMPANIJE I INTERNI AKTI ZA UPRAVLJANJE RIZICIMA	80
6.2. ORGANIZACIONA STRUKTURA DRUŠTAVA ZA OSIGURANJE	82
6.3. NADLEŽNOSTI ORGANA I ORGANIZACIONIH JEDINICA U SISTEMU UPRAVLJANJA RIZIKOM....	83
6.4. SISTEM UPRAVLJANJA RIZIKOM PREMA ODLUCI O SISTEMU UPRAVLJANJA U DRUŠTVU ZA OSIGURANJE/REOSIGURANJE ("SLUŽBENI GLASNIK RS", BR. 51/2015)	91
ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	94
LITERATURA.....	96
PRILOZI	99
TRIGLAV	101

UVOD

Svet se neprekidno menja, a samim tim i potrebe ljudi, kompanija i organizacija. Savremeni svet i globalizacija sa sobom su doneli kako pozitivne, tako i negativne posledice. Negativne posledice se mogu prepoznati u vidu raznih rizika sa kojima se kompanije stalno suočavaju, kao i nastanak novih i većih. Rizici koje donosi savremeno društvo mogu izazvati štete čije su razmere nekada bezazlene, dok nekada mogu izazvati katastrofu. Jako važno da svaka kompanija sprovodi koncept upravljanja rizikom i da neprestano i kontinuirano usavršava ovaj koncept i formira menadžmen koji će se baviti istim.

Savremena teorija koja se bavi upravljanjem rizikom pojavila se sa dolaskom globalizacije i savremenog sveta i razvijala se u toku 21. veka, najintenzivnije u poslednjih 20 godina. U tom periodu građani, a najviše poslovni ljudi su stekli veštinu i sposobnost da prepoznaju rizik, da ga procene i izmere i uoče moguće posledice kako bi mogli da preduzmu odgovarajuće mere za njegovo izbegavanje i na taj način ublaže rizik i smanje gubitke. U ovom procesu dosta toga zavisi od dostupnih, relevantnih informacija kojima ljudi raspolažu prilikom procene i merenja rizika. Teško da bilo ko može da velikom sigurnošću da predvidi buduća kretanja kako akcija, kamatnih stopa, deviznih kurseva, cena različitih materijala i sirovina.

Iz svih navedenih razloga, a i još mnogih drugih upravljanje rizikom (*Risk Management*), danas predstavlja jedan od najkreativnijih poslova na svetskom finansijskom tržištu i može se meriti visinom izbegnutog gubitka, odnosno koliko je ostvaren dodatni prihod koji nije planiran na samom početku. Govori se o sofisticiranom finansijskom inženjeringu, koji se praktikuje u poslovanju banaka u današnjem svetu, zatim na berzi, u poslovanju investicionih fondova i osiguravajućih društava, revizorskih kuća i u ostalim finansijskim delatnostima, a koji podrazumevaju suočavanje sa rastućim rizicima i njihovo procenjivanje, takoreći upravljanje njima tako da donesu najmanji mogući gubitak.

Veza između aktivnosti ljudi i rizika je postojana i neosporna, ali isto tako i prirodne katastrofe mogu predstavljati ozbiljan problem u mnogim zemljama sveta. U ovom radu autor se bavi analizom upravljanja rizikom u osiguranju, konkretnije u osiguravajućim društvima. Osiguranje je uvek povezano sa rizikom, kao i sa mogućnošću štete. Šteta je upravo i pojam koji je motiv za nastanak osiguravajućih društava. Buduća, potencijalna šteta definisana pojmom rizik jeste pritisak dovoljan da se stvaraju načini i procesi kojima se može smanjiti ili sprečiti.

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

Glavni zadatak osiguravajućih društava je da putem svojih uslova osiguranja definišu koje vrste rizika i u kom obimu prihvataju, kao i obim opasnosti koje pokrivaju ukoliko dođe do štete. Kao što smo napomenuli štete mogu nastati prirodnim katastrofama na koje je nemoguće uticati, ali i čovekovom delatnošću koju bi trebalo sprečiti i ne ponavljati.

Menadžer u osiguravajućem društvu mora biti svestan svoje odgovornosti za uspešnost poslovanja. Upravljanje rizikom u osiguranju može se kontrolisati, sprečiti ili umanjiti potencijalna šteta. Savremeno poslovanje zahteva osposobljenost menadžera za upravljanje rizikom, što podrazumeva više znanja i adekvatan raspored kompetencija, što ranije, u tradicionalnom pristupu upravljanju rizika u osiguranju nije bio slučaj.

Profesor Avdalović napominje da je osiguranje kao ekonomska kategorija nastala na određenom stepenu razvoja društva i to iz potrebe da se ljudi koji rade u poslovnom svetu zaštite od štetnih posledica nastalih usled ostvarenja neočekivanih događaja kojima su izloženi njihova pokretna i nepokretna imovina, život i zdravlje, onoliko koliko je to moguće (Avdalović, 2000:13).

Ukoliko posmatramo sveobuhvatno, za upravljanje rizikom se može reći da je disciplina koja posmatra dešavanja u budućnosti za koje postoji mogućnost da se odigraju i koja bi mogla da izazovu posledice i efekte drugačije od planiranih. Međutim, rizik se pak ne mora uvek posmatrati kao kategorija koju bi trebalo po svaku cenu izbeći. Na primer, dešava se da banke svesno, aktivno i sa ciljem preuzimaju rizik jer se nadaju povraćaju novca, što se ne može desiti ukoliko ne postoji rizik. U suštini, upravljanje rizikom se može posmatrati i iz ugla konkurentnosti osiguravajućeg društva ili banke.

Na početku trebalo bi napomenuti da se opravdanost teme pronalazi i u istorijskim korenima nastanka osiguravajućeg društva. Osiguranje kakvo danas poznajemo i osiguravajuća društva, kakva se danas osnivaju, vezuju se za period od kraja XVIII do početka XIX veka. Osiguranje u savremenom svetu i osiguravajuće društvo, je organizovano saglasno zakonskoj regulativi zemlje u kojoj posluje i međunarodnim direktivama iz oblasti osiguranja. U novije vreme osiguravajuća društva se pojavljuju u razvijenim pravnim oblicima i vode ih lica koja se su se profesionalno usavršavala za obavljanje ovog posla. Savremena osiguranja i strukturisana osiguravajuća društva, kao što su danas, pojavljuju se tek od druge polovine devetnaestog veka i početka dvadesetog veka.

I PREDMET I CILJ NAUČNOG ISTRAŽIVANJA

Najznačajnije posmatranje rizika jeste iz perspektive osiguravača, kojima je upravljanje rizikom primarna delatnost, pogotovo kada se govori o pokrivanju rizika, ali, takođe, bitno je sagledati i zaštitu od rizika u okviru kompanija, organizacija i drugih pravnih subjekata.

Predstojeće istraživanju baviće se načinima kojima se može kontrolisati rizik i na koje se načine može upravljati njime, u okviru osiguranja, kao i u okviru drugih pravnih subjekata. Takođe, u radu analiziraće se načini zaštite od rizika, pre svega, kod osiguravajućih kompanija, ali bitno je odrediti i drugačije modele zaštite. U radu se pažnja posvećuje i jednom od važnih pravnih propisa kad je u pitanju kontrola rizika od strane osiguravača. U pitanju je Direktiva EU br. 2009/138/EC, koja se naziva „Solventnost II“ i čiji je cilj uvođenje sveobuhvatnog upravljanja rizikom kako bi se zaštitio osiguranik.

U radu će se pažnja posvetiti činjenici da se rizik može na određene načine kontrolisati i to ne samo putem osiguravajućih kompanija, već i putem predviđanja, to jest u sprovođenju mera kako bi se smanjile mogućnosti ostvarenja rizika i kako bi se smanjila nastala šteta.

II STRUKTURA RADA

U prvom delu rada objašnjava se da je ključni element osiguranja rizik, i to ne bilo koji rizik, već onaj koji je vezan za budućnost, onaj koji nastupa slučajno i čija realizacija ne zavisi od volje osiguranika. Rizik mora biti zakonski prihvatljiv, ali i prihvatljiv za osiguranje, da postoji zajednički interes, usaglašen između osiguravača i osiguranika. U prvom delu rada obrađene su vrste rizika sa posebnim naglaskom na rizike osiguranja, odnosno kako se jedno društvo opredeljuje koje će rizike osigurati i kako se njima upravlja.

U drugom delu rada objašnjen je zakonski okvir kojim se reguliše poslovanje osiguravajućih društava u Srbiji, kao i važnost regulatorne i nadzorne funkcije NBS u oblasti osiguranja.

U trećem delu rada obrađen je koncept solventnosti društva za osiguranje, margina solventnosti sa posebnim naglaskom na upravljanje rizikom solventnosti. U ovom delu rada prikazuje se mehanizam kako se reguliše solventnost osiguravača na nivou Evropske Unije - Solventnost II. Zatim, obrađeno je i pitanje adekvatnosti kapitala društva za osiguranje (sredstva, fondovi i rezerve) i tema menadžmenta rizika premijskih stopa.

Četvrti deo rada bavi se konkretnije pitanjem upravljanja rizicima u samom društvu za osiguranje, indentifikacijom rizika, njegovom merenju i metodama upravljanja. Detaljnije je analizirana interna kontrola i revizija, njihove sličnosti i razlike.

U petom delu data je studija slučaja upravljanja rizikom u osiguranju na primeru. Reč je o osiguranju u montaži EAR (*Erection All Risks*), gde je nastao osigurani slučaj i na koji način je likvidirana šteta, korišćen je primer društva Triglav a.d., Srbija (navedeni su rizici koji se mogu osigurati u montaži). Kroz primer je detaljno objašnjeno kako osiguravajuće društvo u Srbiji može upravljati rizicima, a da je usaglašeno sa zakonskim okvirom i pravilima struke.

Šesti deo je posvećen internoj organizaciji društva za osiguranje, strategijama i politikama kao internim aktima društva i sistem upravljanja rizikom prema Odluci o sisitemu upravljanja u društvu za osiguranje/reosiguranje

III OSNOVNE HIPOTEZE RADA

Generalna hipoteza glasi: Osiguravajuća društava moraju permanentno da se prilagođavaju trenutnim uslovima na tržištu, zakonskoj regulativi zemlje u kojoj posluju i međunardnim direktivama koje definišu oblast osiguranja.

Neki rizici su karakteristični samo za neke zemlje, kao što je na primer rizik promene deviznog kursa karakterističan za zemlje sa slabim ekonomijama, pa nacionalna valuta smanjuje vrednost u odnosu na referentne valute (evro, dolar).

Generalnu hipotezu bi mogli razložiti kroz sledeće posebne hipoteze:

- Upravljanje rizicima je kreiranje uslova i predviđanje u cilju smanjenja rizika na prihvatljiv nivo, takoreći zaustavljanje i održavanje rizika na nivou koji neće štetiti imovini i poslovanju osiguravajućeg društva .
- Upravljanje rizicima je uočavanje svih osnovnih i bitnih faktora koji doprinose da se finansijski resursi, ali i ljudski i drugi resursi usmere tako da se omogući veća disperzija, podela i umanjenje rizika.
- Adekvatno upravljanje rizicima doprinosi da usluge budu kvalitetnije i da se interesi osiguranika zaštite na adekvatan način.
- Upravljanje rizicima doprinosi maksimalnom povećanju dobiti osiguravajućeg društva i smanjenju mogućih negativnih posledica koje mogu da utiču na finansijsko

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

poslovanje i imovinu u meri koja je moguća u datom trenutku.

- Upravljanje rizicima nije zadatak samo službe za rizike, već je vezan za sve organizacione celine u osiguravajućem društvu.

IV METODOLOGIJA I METODE

Shodno postavljenim zadacima istraživanja u radu su primenjene sledeće metode:

1. Osnovna metoda (analiza, sinteza, indukcija, dedukcija, generalizacija i specijalizacija)
2. Opšte-naučne metode: hipotetičko-deduktivni i analitičko-deduktivni metod
3. Metoda teorijske analize tj.proučavanje dosadašnjih teorijskih saznanja
4. Analiza primera i dobre prakse

V OČEKIVANI NAUČNI DOPRINOS

Cilj rada je da se analizira složenost okruženja u kome posluje osiguravajuće društvo, jer je proces upravljanja rizicima kontinuiran. U upravljanju rizikom nema univerzalnog „recepta“, koji je opšte važeći, već okruženje nameće mere i aktivnosti koje se moraju preduzeti kako se osiguravajuće društvo ne bi suočilo sa problemom upravljanja rizicima koje nisu prilagođene trenutnim okolnostima.

PRVI DEO

1. Rizik kao pojam

Rizik kao pojam karakterističan je za mnoge oblasti i discipline. U svakoj od ovih oblasti postoje različite strategije upravljanja rizikom u odnosu na karakter rizika, specifičnosti discipline i značaj upravljanja rizikom. Rizici i osiguranje su specifična oblast koja predstavlja jednu od najstarijih metoda upravljanja rizicima. Dakle u ovom delu detaljnije ćemo se upoznati sa specifičnostima osiguranja i upravljanja rizikom u osiguranju.

Trebalo bi napomenuti da je osiguranje najrasprostranjenija metoda za upravljanje rizikom. U slučaju osiguranja rizik se prenosi na organizaciju, najčešće osiguravajuće društvo, koja je određena da osigura zaštitu kako čoveka, tako i njegovog kapitala od mogućih posledica rizika. U tom smislu osiguranje kao delatnost pruža pravnu, ali i ekonomsku zaštitu od potencijalnih opasnosti koja može izazvati štetu ljudima i njihovom kapitalu.

1.1. Osiguranje i rizik

Za pojam osiguranja se može reći da je jako kompleksan ekonomski, ali i posao koji obuhvata i zadire u pravnu nauku. Zbog svoje kompleksnosti, smatra se da osiguranje omogućuje licima ili kompanijama da nadoknade štetu koja nastane usled prirodnih katastrofa, nesreća ili drugih negativnih pojava koje nas mogu zadesiti tokom života i poslovanja u savremenom svetu. U praksi možemo videti da većina ljudi nije naklonjena preuzimanju rizika, ali samim tim se umanjuje i mogućnost ostvarivanja dodatnog prihoda. Većina osoba bira da plati određenu sumu novca za osiguranje, kako bi se osigurali u slučaju rizika, nego da sami preuzmu rizik na sebe i preuzmu mogućnost da im se može desiti nešto čime bi izgubili svu svoju imovinu, nekretnine, posao. Profesor Đukanović, napominje da se o osiguranju može govoriti kao o nauci čiji predmet rada jeste zaštita od ostvarenje rizika, njegove posledice, kao i načini kako da se spreči i umani mogućnost i štetne posledice rizika (Đukanović, 2002:215).

Važno je uočiti značaj osiguranja kao discipline. Može se reći da je primarna funkcija osiguranja stvaranje situacije koja će biti sigurna i povoljna, kako za pojedinačne osobe u društvu, tako i pravna lica koja rade u poslovnom okruženju (Đukanović, 2002:215).

Dakle, može se reći da posredstvom osiguravajućih društava, one štete koje su nastale usled prirodnih katastrofa ili ostalih neželjenih ishoda ne predstavljaju problem osiguranika, već se, na osnovu ugovaranja o osiguranju plaćenog osiguranja, štete prenosi na sve učesnike, kompanije koje su izložene sličnom riziku. Dakle, osiguravači su određena vrsta posrednika, koji u jednom trenutku uzimaju rizik na sebe od svojih osiguranika kako bi obezbedili potpunu ili delimičnu zaštitu osiguranicima. Premije koje su određene ugovorom osiguranja nisu povratna sredstva, jer bi u tom slučaju bio prekršen osnovni princip raspodele rizika. Osiguravači veliku pažnju posvećuju određivanju visine premije osiguranja, kako bi mogle da pokriju štetu, ali i da ostvare određeni dodatni prihod.

Osnovna osobina osiguranja je prenos rizika i ukoliko se posmatra iz perspektive pojedinca, osiguranje predstavlja ekonomsku kategoriju, uz čiju primenu, to jest isplatom premije pojedinac nadoknadjuje trošak u slučaju gubitka, koji bi bio prisutan i kada ne bi postojalo osiguranje. Osiguranik uplatom premije osiguranja odstranjuje neizvesnost u slučaju gubitka i na taj način se izvesni trošak, to jeste premija zamenjuje za neizvesni gubitak, to jeste štetu. Na osnovu ovih principa se teorija i praksa osiguranja zasnivaju na postojanju tri suštinske odrednice i to: rizik, premija osiguranja, naknada iz osiguranja (Đukanović, 2002:215).

Takođe, trebalo bi napomenuti da osnovne elemente osiguranja predstavljaju rizik, osigurani slučaj i premija osiguranja. Rizik se može posmatrati kao kategorija koja stalno postoji naročito kada je prisutna mogućnost variranja ishoda određene akcije. Ukoliko posmatramo rizik kao užu definiciju može se reći da je to šansa da se događaj koji nosi sa sobom gubitak i zaista odigra. Rizik u širem smislu predstavlja mogućnost da se događaj odigra i bez obzira da li je posledica dobra ili loša. Različite teorije posmatraju pojam rizika na različite načine, pa tako se može videti da finansijska teorija posmatra rizik kao šansu da se događaj koji nosi sa sobom na primer gubitak i zaista odigra, što znači definisanje rizika kada se posmatra u užem smislu. Rizik je određen brojem mogućih ishoda i stepenom verovatnoće ostvarenja potencijalnih ishoda.

1.2. Upravljanje rizikom u osiguranju

Upravljanje rizikom predstavlja skup metoda i tehnika za upravljanje kojima se smanjuje mogućnost ispunjavanja i odigravanja neželjenih događaja i posledica kako bi se povećala mogućnost ispunjenja planiranih rezultata. Često se za ovu oblast koristi termin *risk management* (engl. jezik, u našem prevodu upravljanje rizikom). S obzirom na to da ne postoji jedna definicija rizika, tako ne postoji ni jedna definicija kojom se može opisati proces upravljanja rizikom. Definiciju koju često možemo da vidimo u literaturi jeste da je upravljanje rizikom sistematski proces koji podrazumeva utvrđivanje i merenje rizika koji postoji kod kompanija i pojedinaca, ali podrazumeva se i izbor i uvođenje najadekvatnijih metoda kojima će se upravljati ovakvim rizicima.

Upravljanje rizicima se razlikuje od upravljanja rizikom u oblasti osiguranja. Upravljanje rizikom u okviru osiguranja podrazumeva upotrebu postojećih metoda i tehnika koje su vezane za osiguranje i podrazumeva rizike od kojih postoji mogućnost da se osiguramo. Ovo ne znači da osiguranje danas ima umanjen značaj prilikom upravljanja i kontrole rizika, već da sada zauzima drugačiju ulogu u procesu upravljanja rizikom, ali je i dalje jako bitan činilac prilikom celokupnog procesa. Bez ovakve raspodele uloga prilikom upravljanja rizikom u osiguranju ovaj proces bi bio jako naporan posao, uzimajući u obzir činjenicu da u današnjem svetu postoji veliki broj rizika. Osiguravači su shvatili da igraju veliku ulogu u procesu upravljanja rizikom, pa samim tim i sve više predstavljaju preduzeća sa pozitivnim i adekvatnim upravljanjem rizikom i uz ponudu usluga osiguranja nude i sniženu visinu premije osiguranja (Burić, 2011:25).

Upravljanje rizikom se posmatra mnogo šire nego što je upravljanje osiguranjem, jer se upravljanje rizikom bavi onim rizicima od kojih se kompanije i pojedinci mogu osigurati na neki način, ali isto tako se bave i rizicima od kojih se ne može osigurati, kao i izborom odgovarajućih metoda za upravljanje rizikom.

Osiguravajuća društva po pravilu imaju službe koje su specijalizovane za upravljanje rizikom. Ovi poslovi se u praksi osiguranja tradicionalno obavljaju veoma dugo (više vekova unazad), samo im se u poslednje vreme, usled tržišnog i informatičkog «buma», daju popularna imena. Jedna od novijih definicija, termin upravljanje rizicima poistovećuje se sa utvrđivanjem intenziteta izloženosti neke organizacije gubitku (*lossexposure*) kao i određivanjem najboljeg metoda upravljanja za sprečavanje nastanka gubitka (Rejda, 2005:113).

Jedan od glavnih zadataka osiguranja jeste da rizike, raspodeli na sva lica koja imaju osiguranje i da onom osiguraniku kome se desila šteta isplati odgovarajuću premiju koja je

zagarantovana. Samim tim se rizik koji je verovatan, ali nije u potpunosti siguran ali može da prouzrokuje različite troškove, prevodi u troškove koji su fiksni, dok se posledice ostvarenog rizika prenose na osiguravajuće društvo. Sa druge strane, to obezbeđuje sigurnost osiguraniku, bilo njemu lično ili njegovom poslovanju, jer unapred zna koliki su troškovi rizika koji mu prete.

Sa stanovišta teorije osiguranja, ukoliko neki rizik treba da se osigura, potrebno je da ima određene karakteristike.

Rizik koji donosi štetu osiguranih sredstva trebalo bi da bude ostvariv, ali i nezavisan od želje lica koje je osiguralo sredstva ili nekog drugog lica koje je zainteresovano za taj rizik. To znači da, u trenutku kada dolazi do zaključivanja ugovora o osiguranju mora da postoji osigurana stvar, dok osiguranik ne bi smeo da bude uzrok nastajanja gubitka ili da ima učešće u njenom nastajanju, čak i ukoliko nema nameru i ne bi smeo da izostavi mere opreznosti koje su mogle da spreče nastanak štete.

Ispoljavanje osiguranog rizika bi trebalo da bude neizvestan događaj u budućnosti, što znači da rizik koji uzrokuje štetu ne sme sigurno da se dogodi. U slučaju sigurnog ostvarenja rizika ne postoji neizvesnost i izlazi se iz discipline koja se bavi upravljanjem rizicima. Može se reći da je neizvesnost nastajanja rizika nepostojanje mogućnosti da se unapred odredi da li će se rizik uopšte desiti i kada će se desiti. Ako u momentu potpisivanja ugovora postoji velika verovatnoća da će se rizik ostvariti ili da je mogućnost njegovog ostvarivanja postala toliko izvesna i poznata obema stranama koje zaključuju ugovor, taj ugovor ne proizvodi pravno dejstvo.

Rizik mora da bude takav da u trenutku kada se potpisuje ugovor o osiguranju i kreira portfelj, osiguravajuće društvo bi trebalo da pronađe što više sličnih rizika koji su takođe osigurani, kako bi imali slične elemente za tarifiranje. Na ovaj način se omogućuje predviđanje štete koja se predviđa u skladu sa zakonom velikih brojeva, a zatim se troškovi šteta mogu podeliti na sve subjekte koji su stavljeni u grupu sličnih rizika. Osiguravajuća kompanija samim tim što preuzima rizik i zaključuje ugovor o osiguranju pravi i jedinstven portfelj kome bi trebalo zatim da se posveti kako bi ga smanjila i izravnala, tako što će preneti deo rizika u saosiguranje i reosiguranje. Takođe, rizik bi trebalo da bude smešten u prostor i vreme, što podrazumeva da broj ostvarenih osiguranih slučajeva mora da bude mali u odnosu na osigurane rizike na istom prostoru i u istom vremenu. Diverzifikacija rizika je ustvari strategija kako da se promeni oblik rizika i omogućava osiguravaču da dođe do izravnjavanja pojedinih rizika u vremenu i prostoru, što će doprineti da se pravilno prenese višak rizika i što omogućuje stabilno

poslovanje osiguravajuće kompanije. Jasno je da su iz ovakvog pravila isključeni rizici koji spadaju u prirodne katastrofe, jer kod njih ne postoji mogućnost da se primeni metoda aktuarskog proračuna.

Premija osiguranja mora da bude ekonomski opravdana. Da bi premija bila ekonomski opravdana, verovatnoća nastanka gubitka mora biti relativno niska. Na primer, ako se životno osigura osoba koja po starosti premašuje prosečan životni vek, tada bi neto premija osiguranja bila tek nešto ispod osiguranje sume, a kada se tom iznosu priključe dodatni troškovi, krajnja premija bi premašila osiguranu sumu.

Gubitak koji prouzrokuje rizik mora biti potpuno određen, u smislu da je moguće: utvrditi uzrok nastanka gubitka, odrediti finansijsku vrednost gubitka, odrediti mesto i vreme nastanka gubitka i utvrditi kada i gde je gubitak nastao.

Osnovna svrha ovog ispitivanja je da se omogući osiguravajućem preduzeću da proceni da li osiguranje omogućava da se šteta koja je učinjena pokrije i da se isplati osiguraniku. Ukoliko rizik prouzrokuje štetu, ta šteta mora da bude u tom obimu da izaziva određene finansijske posledice kod korisnika osiguranja. Ako predmeti osiguranja imaju vrednost koja nije visoka i ako je učestalost ostvarenja rizika nad tim predmetima osiguranja velika, premija može da bude jednaka ili veća od moguće štete, što samim tim govori da u ovakvim slučajevima osiguranje nije potrebno.

Većina osiguravajućih preduzeća bavi se osiguranjem od ličnih i imovinskih rizika, budući da ti rizici zadovoljavaju uslove da budu predmet osiguranja. Nasuprot čistim rizicima špekulativni rizici (tržišni rizici, finansijski rizici i politički rizici) u većini slučajeva se ne osiguravaju, iz razloga što postoji velika mogućnost da se pretvore u katastrofalne rizike. Ali i mnoge druge nepredvidive stvari se mogu dogoditi. Na kraju, vrlo je teško izračunati odgovarajuću premiju za špekulativni rizik, jer stepen mogućnosti nastanka gubitka nije moguće sa velikom preciznošću utvrditi. Najpovoljnije je kada su posledice koje rizik može da prouzrokuje dostupne u statističkoj formi.

Dakle, portfelj osiguravača čine rizici sa sličnim karakteristikama, koji se manifestuju na određen period i u određenom obimu, osiguravač u takvim okolnostima ima uslove da izdvoji statističke podatke važne za proračun efikasnosti svog portfelja. Rizici koji se retko kada manifestuju nisu pogodni za osiguranje, zato što ne postoje adekvatni uslovi kako bi se izvršila kvalitetna procena i kako bi se odredila premija koja će se dobijati zaključivanjem ugovora o osiguranju. Skupljanje informacija bi trebalo da bude uređeno prema vrstama potrebnih

informacija, ali i da bude sistematizovano u pogledu vremena koje je dovoljno da se prikupe informacije. Informacije su najčešće u vezi sa štetom koju može određeni rizik da prouzrokuje, obrađivanjem štetnih događaja, donošenjem zaključaka u vezi sa štetom i određivanjem kolika je mogućnost da se događaj koji prouzrokuje štetu dogodi.

A. Proces upravljanja rizikom

Svaka osiguravajuća kompanija ima svoja sopstvena uputstva za upravljanje rizikom, koje su odobrili i usvojili nadležni organi upravljanja osiguravajuće kompanije.

Može se reći da se proces upravljanja rizikom se sastoji iz nekoliko koraka koji podrazumevaju sledeće aktivnosti koje bi trebalo preduzeti kako bi se na odgovarajući i uspešan način upravljalo rizicima:

1. **Određivanje ciljeva** – podrazumeva plan kako će se rukovoditi rizikom u sklopu koga se predstavljaju očekivanja kompanije od tog rizika. Osnovni cilj bi trebalo da bude da se sačuva efikasnost osiguravača. Drugi cilj jeste da se zaštite zaposleni od povreda. Ostali ciljevi bi trebalo da budu u vezi sa smanjenjem troškova, društveno odgovornim ponašanjem, da se osiguraju dobri odnosi sa javnošću kako bi se održala reputacija, ukoliko dođe do krizne situacije.
2. **Identifikacija rizika** – jako bitan proces koji podrazumeva da menadžer koji upravlja rizikom bude sam svestan rizika i zna kako će upravljati njime. Menadžer koji upravlja rizikom bi trebalo da identifikuje sve moguće rizike sa kojima određena kompanija posluje. Glavni postupak jeste sagledavanje potencijalnih šteta koje može da prouzrokuje određeni rizik i to najčešće kod ovih kategorija: fizička (imovina – pokretna i nepokretna), finansijska sredstva (sopstvena i tuđa), ljudski kapaciteti i odgovornost. Pored identifikacije rizika, u ovoj fazi upravljanja rizikom se definišu subjekti i utvrđuju veze između pojedinih rizika. Opisivanjem rizika se predstavlja identifikovani rizik u strukturnom formatu, najčešće korišćenjem tabele.
3. **Procena rizika** – je analiza svih aspekata rizika i njegovo ocenivanje. U ovoj fazi dolazi do određivanja mogućih gubitaka i mogućnosti da ti gubici nastanu u određenom periodu. Rizik se mora analizirati i to se vrši tako što se prvi taj isti rizik identifikuje, napravi se njegov opis sa svim karakteristikama i zatim dolazi do procene rizika. Procenjivanje

rizika može biti prema broju, ali i prema kvalitetu, mada srećemo i kvantitativno određivanje u odnosu na stepen verovatnoće da će se rizičan događaj dogoditi i da će prouzrokovati štetu i posledice. Rezultati koji su nastali iz analize rizika se najčešće koriste za opisivanje rizika i njegovih karakteristika koji daje ocenu značaja za svaki rizik i samim tim se određuju instrumenti koji će se koristiti u regulisanju rizika. Na taj način se prepoznati rizik rangira i dodeljuje mu se relativna važnost. Nakon analize rizika, bitno je da se uporedi procenjeni rizik sa parametrima rizika koje je osiguravajuće društvo definisalo. Ovaj proces je bitan iz razloga da se procenjuje koliko je rizik bitan za kompaniju i da li rizik može biti prihvaćen. Zatim je jako bitno da se napravi sistem izveštavanja o postojanju rizika, koji bi trebalo da bude i interni i eksterni. Interno izveštavanje je u vezi sa potrebama menadžmenta, različitih organizacionih delova kompanije i zaposlenih.

4. **Sagledavanje alternativnih rešenja i biranje sredstava za upravljanje rizikom** – koje najčešće predlaže dva moguća rešenja: *da se rizik kontroliše*, što podrazumeva da je rešenje usmereno na smanjivanje gubitka na minimum. Metode koje obuhvata su: izbegavanje, zaštita i smanjenje, odnosno, sprečavanje i kontrola gubitka, i minimiziranje različitih gubitaka ako do njih dođe, *finansiranje rizika*, odnosno, proces kojim bi trebalo da se usklade sva sredstva koja su na raspolaganju i koja su namenjena da se šteta i gubitak regulišu, koji proizilaze iz rizika koji preostaju nakon primene tehnike kontrole rizika.
5. **Primena odluke** – odnosi se na kreiranje finansijskih rezervi, to jest na proces da se rizik zadržava ili se prenosi sa ili bez rezervi.
6. **Procena i ponovno ispitivanje** – ovo bi trebalo da predstavlja stalnu aktivnost *risk* menadžera, što predviđa da se konstantno ocenjuje i koriguje proces upravljanja rizikom, s obzirom na činjenicu da rizik može često da se menja, s vremena na vreme, neki mogu da nestaju, dok se pak drugi stvaraju. Takođe, greške se mogu praviti i prilikom inicijalnog procesa upravljanja rizikom i njih bi trebalo ispravljati čim se uoče. Upravljanje rizikom je proces u kome bi menadžeri trebalo i da izveštavaju o događajima koji se dešavaju u toku ovog procesa i da sprovode određenu vrstu kontrolu radi obezbeđenja, sve u cilju da rizik bude otkriven na vreme i da se izvrši njegova adekvatna procena, a samim tim da dođe i do uvođenja kontrole koja predstavlja odgovor na rizični događaj.

1.3. Vrste rizika

Za osiguravača je od krucijalne važnosti da prave razliku između pozitivnih i negativnih rizika (Žarković, 2010). Od procene koja vrsta rizika je u pitanju zavisi i njihova odluka da li će pristati da neki rizik pokriju i da li će doći do zaključivanja ugovora. Kao što je već nekoliko puta spomenuto, rizici se razlikuju i prema svojim karakteristikama, kao i po tome na koji način se manifestuju i u kom obimu. Takođe, razlikujemo i vrste rizika prema drugim merilima, koji mogu biti mesto, i vreme potencijalnog ostvarivanja rizika i nanošenja štete.

Obično se razlikuju subjektivni i objektivni rizici. Objektivni se dešavaju bez učešća čoveka i subjektivnog faktora, pa se tu ubrajaju rizici kao što su prirodne katastrofe-zemljotres, poplava, oluje. Dok se o subjektivnim rizicima govori kada je čovek imao uticaj u njima i ukoliko je subjektivni rizik preovlađujući onda će osigurivač odbiti da plati naknadu, to jeste da isplati sumu osiguranja. Međutim, bitno je da se napomene da postoje i različite vrste uticaja čoveka na nastanak štete i često se dešava da su subjektivni i objektivni rizici zajedno prisutni prilikom procene ostvarenja rizika. Ovo je nekada prisutno čak i kod katastrofa koje nisu izazvana ljudskim uticajem.

Sledeće vrste rizika koje se u teoriji navode su stalni i promenljivi rizici. Stalne rizike odlikuje da se mogućnosti za njihovo ispunjenje ne menjaju, dok kod promenljivih rizika to nije slučaj jer se uslovi za njihovo ostvarivanje menjaju, nekad opadaju, nekada rastu i ovakvu vrstu rizika možemo da sretnemo kod životnog osiguranja ili kod osiguranja rizika od autoodgovornosti ili osiguranja motornih vozila.

Zatim, mogu se prepoznati sledeće dve vrste rizika - čisti i špekulativni rizici. Pod pojmom čistih rizika se podrazumevaju oni kod kojih sigurno postoji gubitak, ali ne i dobitak i većina rizika jesu upravo čisti rizici. Ukoliko dođe do ostvarivanja predviđenog rizika, a samim tim i do nanošenja štete, osiguravajućan kompanija će pokriti štetu, ali ako se ne dogodi šteta, osiguravajuća kompanije neće imati nikakav dobitak. Dok kod špekulativnih rizika postoji mogućnost i gubitka i dobitka i ovi rizici su u vezi sa različitim promenama, kao što je promena cena koja prati svako poslovanje. Ovakva vrsta rizika je karakteristična za berze, finansijska ulaganja jer na njih utiče promena kamatne stope, cena na tržištu, itd.

Opšti rizici su karakteristični za više objekata, kao što su na primer događaji u jednoj državi, a van njenje moći su da upravlja njima: prirodne katastrofe, ratna stanja itd. Takođe, postoje i pojedinačni rizici koji pogađaju određena lica ili samo po jedan objekat i ovakvim rizicima je mnogo lakše upravljati (Žarković, 2008:49).

Još jedna aktuelna podela je na merljive i nemerljive rizike, gde su nemerljivi rizici vezani za neizvesnost i takav rizik jeste poslovni rizik. To znači da su rizici merljivi jedino u okviru zajednice osiguranja, a nikako, kada je rizik vezan za pojedinca.

Najbitnije za osiguravajuću kompaniju jeste da proceni koji rizik može da “pokrije”, takoreći da osigura. Stoga se može reći da postoje još dve vrste posmatranja rizika, a to su prikladni i neprikladni za osiguravanje. Osiguravajuća društva imaju određena merila na osnovu kojih procenjuju da li je određeni rizik dovoljno prikladan da bi ga osigurali, ali ipak ni ta merila se ne mogu shvatiti uvek kao apsolutna.

Iz perspektive osiguravača postoje i tehnički rizici koji podrazumevaju nastupanje štetnih dejstava, kao posledica na koji način su obavljeni poslovni postupci. Osiguravači ove rizike vide kao jako značajne pre svega zbog odnosa premije osiguranja i štete. S obzirom na navedeno, tehničke rizike možemo posmatrati u odnosu na: utvrđivanje visine premije u ugovoru o osiguranju koji nosi sa sobom i određenu dozu rizika da će ta visina premije i broj šteta da prekorače osnove na kojima počiva osiguranje. Ovakav tehnički rizik obuhvata normalan rizik slučaja, rizik koji može nastati promenom, kao i rizik kumulacije. Zatim, u tehničke rizike spadaju i rizik koji nosi sa sobom opasnost od nastanka štete sa katastrofalnim posledicama, kao i rizik zablude koji može nastati usled neadekvatne procene i netačnog obračunavanja premija.

Postoje razne klasifikacije rizika koji se mogu osigurati, ali jedna od najvažnijih podela rizika je na sledeće (Nešković, 2013:53): lični rizici, imovinski rizici, rizik od odgovornosti i rizik nastao zbog propusta drugih osoba.

Lični rizici predstavljaju mogućnost gubitka prihoda ili imovine usled gubitka sposobnosti da se prihod zaradi. U lične rizike se ubrajaju: prevremena smrt lica koje je osigurano, zavisnost usled starosti, bolest, nezaposlenost.

Imovinski rizici nastaju zbog mogućnosti oštećenja ili uništenja imovine usled: požara, udara groma, nastupanja oluje i sl. Imovinski rizici obuhvataju dve vrste gubitaka: gubitak/uništenje imovine (neposredna šteta) i gubitak prihoda zbog nemogućnosti upotrebe kapitala, nekretnine (posredna šteta).

Veliki broj pojedinaca i kompanije se suočava sa rizikom odgovornosti. Svaki pojedinac, koji izazove telesne povrede ili imovinsku štetu drugom licu mora na osnovu sudske presude da nadoknadi štetu povređenom licu. Rizik od odgovornosti obuhvata mogućnost nenamerne i namerne povrede drugih osoba i nenamerno i namerno izazvanih šteta na imovini drugih osoba.

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

Rizike od odgovornosti karakteriše to da postoji samo donja granica iznosa oštećenja. U slučaju da pojedinac nema osiguranje od odgovornosti troškovi odbrane, kao i troškovi sudskog postupka mogu biti veoma visoki.

Rizik nastao zbog propusta drugih osoba javlja se u slučaju kada pojedinac preuzme obavezu da za nekoga obavi uslugu. U slučaju da pojedinac ne ispuni obavezu koju je preuzeo, što prouzrokuje finansijski gubitak pojedinca od koje je preuzeta obaveza, dolazi do ostvarenja rizika zbog propusta drugih osoba.

Neki autori kada govore o upravljanju rizicima sa stanovišta poslovanja i rizike klasifikuju na sledeći način (Ekonomski fakultet Beograd i Udruženje aktuara Srbije, 2006):

- Rizici koji se mogu eliminisati ili prenebregnuti standardnim procesima i procedurama,
- Rizici koji se mogu preneti (Transferisati) u reosiguranje,
- Rizici kojima se može aktivno upravljati na nivou društva za osiguranje.

Osim ove klasifikacije postoji klasifikacija u skladu sa Direktivom o solventnosti II kojima je izložena delatnost osiguranje (Đorđević, 2010):

- rizik osiguranja – u oblasti neživotnog, životnog i zdravstvenog osiguranja,
- rizik na tržištu,
- kreditni rizik,
- operativni rizik.

Odlukom o sistemu internih kontrola i upravljanju rizicima u poslovanju društva za osiguranje („Službeni glasnik RS“, br. 51/2015) se nastojalo da se obezbedi osnovna usaglašenost sa preporukama relevantnih međunarodnih tela, pre svega Međunarodne asocijacije supervizora osiguranja (International Association of Insurance Supervisors - IAIS), kao i sa Solventnost II principom, ali uz odgovarajuća neophodna prilagođavanja stepenu razvoja domaćeg tržišta osiguranja.

Za potrebe ovog rada biće korišćena podela rizika kao u navedenoj Odluci:

- 1) rizik osiguranja;
- 2) tržišni rizik;
- 3) rizik neispunjenja obaveza druge ugovorne strane;
- 4) rizik likvidnosti;

- 5) operativni rizik;
- 6) pravni rizik;
- 7) drugi značajni rizici.

1.2.1.Rizik osiguranja

Rizik osiguranja (Barjaktarović, Jeremić, 2013:18) je rizik od štete, to jest gubitka i nepoželjne promene vrednosti obaveza iz osiguranja usled činjenice da društvo nije spremno da primi preuzete rizike koji su karakteristični za delatnost osiguranja. Rizik osiguranja čine:

1.2.1.1. Rizik zbog neadekvatnosti premije i rizik usled loše procene rizika koji se uzima u osiguranje

Preduslov za isplatu odštete, na osnovu ugovora o osiguranju, jeste plaćanje premije osiguranja. Iz tog razloga je veoma važno pravilno utvrditi premiju osiguranja i da se premija osiguranja izvršava u dogovorenim rokovima; utvrđivanje visine premije mora uvažavati i tržišne faktore. Neodgovarajuće utvrđenom premijom osiguranja može se doći do dve loše situacije. Prva je niža visina premije, zbog konkurencije, nego što bi trebala da bude. Niža cena osiguranja je sa jedne strane bolja, jer može da omogući dobru tržišnu poziciju, a samim tim i veće učešće na tržištu osiguranja; sa druge strane, postoji mogućnost prekomernog izlaganja rizicima, odnosno visine naplaćenih premija mogu biti niže od iznosa likvidiranih šteta. Osiguravač je u takvom slučaju prinuđen da vrši ispravku visine premije osiguranja, ako je to moguće, ili da napusti tu vrstu osiguranja. Druga je, previsoka cena osiguranja, obično zbog precenjivanja rizika. Osiguravajuće preduzeće na taj način izlaže osiguranika nepravedno visokim troškovima, pa osiguranik se opredeljuje da napusti osiguravajuće društvo; time društvo gubi ugled, potom mora da se smanji učešće društva na tržištu u toj vrsti osiguranja i ugrožava homogenost sopstvenog portfelja osiguranja.

Osiguravajuće preduzeće, da bi predupredilo ove štetne događaje, mora da upravlja ovim rizikom tako što: premiju utvrđuje potvrđenim aktuarskim metodama; utvrđuje premiju koja je u srazmeri sa preuzetim rizikom; menja visinu premije osiguranja na osnovu rezultata procene rizika u tom periodu; pažljivo ispitivanje rizika koji tek treba preuzeti u osiguranje itd.

Rizik zbog neadekvatnosti procene rizika koji preuzima osiguravajuće društvo je jedan je od glavnih rizika u osiguranju, jer kvalitetna procena rizika ima veliki značaj u funkcionisanju celog sistema osiguranja. Objektivnom procenom rizika se postiže odgovarajuća premija osiguranja i optimalan nivo samopridržaja i odgovarajuća raspodela rizika.

1.2.1.2. Rizik neadekvatnog planiranja tehničkih rezervi

Da bi osiguravajuća kompanija bila u mogućnosti da preuzme rizik trebalo bi da je odlikuje sposobnost, kao i dovoljno kapaciteta, kako finansijskih, tako i tehničkih, da podnese preuzete rizike. Ova sposobnost osiguravajućih društava se proverava na osnovu adekvatnosti tehničkih i garantnih rezervi, ali i uspostavljanjem optimalne strukture deponovanja i ulaganja ovih sredstava i odgovarajuće prinose od deponovanja i ulaganja.

Brojni rizici nastaju i na osnovu izračunavanje vidsine maksimalne obaveze koju osiguravajuće društvo može, to jeste da zadrži za kompaniju i koju može da pokrije iz sredstava kojima raspolaže, ali da obrati pažnju i da ne poremeti tekuću likvidnost. Može se reći da je samoprdržaj jedan od glavnih činilaca prilikom opredeljenja rizika koji će osiguravajuće društvo dati u pokriće reosiguranja, to jeste koji deo rizika će preuzeti. Određivanje samoprdržaja koji je maksimalan pokazuje koji deo rizika koji je osiguran ugovorom osiguravajuće društvo ima mogućnost da zadrži za sebe, a koji bi trebalo da prenese na reosiguravača ili saosiguravača. Rizik se javlja ukoliko dođe do situacije da je samoprdržaj previsoko ili prenisko određen.

Ukoliko je osiguravajuće društvo previše oprezno i samim tim samoprdržaj društva se odredi prenisko, niže nego što je to neophodno, postoji mogućnost da će doći do situacije u kojoj sredstva odlaze reosiguravačima, a da to nije potrebno raditi. S druge strane, ukoliko je samoprdržaj određen previsoko, postoji opasnost da se putem isplaćivanja velikih šteta dođe do finansijskih teškoća i da se postane nesolventan. Iz ovog razloga je jako važno da se ispravno utvrdi nivo maksimalnog samoprdržaja kako bi se obezbedila finansijska stabilnost i solventnost osiguravača.

Glavni činioci za definisanje dela rizika koji je osiguran, a koji osiguravajuće društvo zadržava za sebe su finansijska snaga, to jest solventnost, kao i tehnički kapaciteti. Finansijski kapaciteti se odnose na rezerve koje ima osiguravajuća kompanija, to jeste koji obim i strukturu imovine i finansijskih sredstava poseduje, dok tehnički kapacitet prikazuju jedinstvenost skupa rizika iz portfelja osiguravača.

1.2.1.3. Kreditni rizik

Sredstva prikupljena od premija se ulažu sve do trenutka dok ne stignu na naplatu odštetni zahtevi, jer se premije naplaćuju unapred. Postoji nekoliko razloga zašto premija životnih osiguranja utiče na celokupno društvo. Prvi razlog je što su ugovori o osiguranju koji se zaključuju na dug vremenski period, a samim tim i obaveze osiguravača dospevaju u periodu od pedeset do šezdeset godina, u kojem osiguravajuće preduzeće mora biti spremno da isplati svoje obaveze prema osiguranicima. Drugi razlog je taj što veći prihodi od ulaganja utiču na smanjenje troškova osiguranja i obezbeđuju kamate na uloženu premiju vlasnicima polisa osiguranja. Treći razlog je što ulaganje slobodnih novčanih sredstava osiguravajućih preduzeća predstavljaju izvor osnovnog kapitala koji se ulaže u razvoj države (izgradnja bolnica, stambenog i poslovnog prostora, novih postrojenja...). Iz navedenih razloga primarna je bezbednost uloženih sredstava i zato se veći deo slobodnih sredstava ulaže u državne obveznice.

Sa druge strane, neživotna osiguranja su kratkoročna, a isplate odšteta variraju u zavisnosti od: inflacije, koliko je šteta u potpunosti ostvarena ili ne, troškova medicinskih usluga, cene konstrukcija, troškova koji su isplaćeni za popravku motornog vozila, uslova u finansijama i procene samog osiguravajućeg preduzeća. Iz tih razloga sredstva prikupljena od imovinskih osiguranja ulažu se u sredstva koja je moguće brzo prodati, a to su hartije od vrednosti, obično veoma kvalitetne akcije i obveznice, dok se ulaganje u nekretnine izbegava (Nešković, 2011:51).

Ukoliko postoji verovatnoća da može doći do neizvršenja obaveza koje se nalaze u ugovoru od strane dužnika takav rizik se zove kreditni rizik. Takođe, u takvom riziku su priložna i sredstva koja spadaju pod tehničke ili garantne rezerve, to jest, to je rizik da dužnici neće biti u mogućnosti da u potpunosti ispune svoje obaveze prema osiguravajućem društvu (Bessis, 2006:206). Na osnovu kreditnog rizika osiguravajuće društvo može da utvrdi koji je prosečan iznos gubitaka koji su očekivani, ali mora da se računaju i neočekivani gubici koji se mogu izmeriti na osnovu odstupanja stvarnih gubitaka u odnosu na očekivane.

1.2.1.4. Rizik osiguranja koji proizlazi iz katastrofalnih događaja

Katastrofalni rizici, koji se javljaju usled prirodnih nepogoda i delovanja ljudi, imaju za posledicu velike materijalne štete, ali i ljudske gubitke. Usled njihovog rastućeg intenziteta i frekvencije u globalnim razmerama, dati rizici predstavljaju jednu od ključnih pretnji održivom razvoju u modernom dobu.

Posledice koje prouzrokuju katastrofalni rizici mogu biti sledeće:

- humanitarni efekti (gubitak ljudskih života, povrede);
- ekonomski efekti (oštećenja i uništenja nekretnine, stanova, kuća, izgubljena zarada usled prekida rada poslovnih subjekata);
- ekološki efekti (gubitak obradivog zemljišta i degradacija ekosistema).

Štetni događaj može da se klasifikuje kao katastrofalan: ukoliko izazove ukupne štete u iznosu od najmanje 96 mil. američkih dolara; ukoliko ima za posledicu najmanje 20 smrtnih slučajeva, 50 povređenih lica ili gubitak mesta stanovanja za najmanje 2.000 ljudi; ukoliko ekonomski gubici prevazilaze 1% bruto domaćeg proizvoda. Poplave u Srbiji su imale za posledicu: ukupna šteta, prema procenama, oko 2 mlrd. evra; 51 smrtnih slučajeva, 25 se utopilo; gubitak doma za preko 10.000 ljudi; ekonomski gubici prevazilaze 6,6% bruto domaćeg proizvoda. Navedeni podaci upućuju na zaključak da korišćenje sredstava budžeta predstavlja dominantni način finansiranja štetnih posledica elementarnih nepogoda u Srbiji. Katastrofalne poplave koje su zahvatile Srbiju sa ogromnim materijalnim gubicima i sa ljudskim žrtvama su razotkrile manjkavost ex-post modela sanacije ovih šteta. Neophodno je upravljati katastrofalnim rizicima pre njihove realizacije, kroz preventivne mere, a u tom smislu osiguranje je najbolji način upravljanja katastrofalnim rizicima. Osiguranje katastrofalnih rizika je državni interes, s obzirom na to da oni mogu da narušavaju održivi razvoj celokupnog društva jedne zemlje. Očuvanje materijalnih interesa celokupne nacionalne ekonomije i društvene zajednice nameće potrebu za aktivnim učešćem države u domenu podsticanja osiguranja katastrofalnih rizika.

1.2.1.5. Posebni rizici životnog i neživotnog osiguranja koji proizlaze iz sledećih promena

- promene visine, trenda (tendencije) i odstupanja od očekivane stopa smrtnosti (rizik smrtnosti i rizik dugovečnosti),
- promene visine, trenda i odstupanje od očekivanog isteka stope, raskida, obnove i otkupa ugovora o osiguranju (rizik isteka osiguranja),
- promene visine, trenda i odstupanje od očekivane stope invalidnosti i bolesti (rizik oboljevanja),
- promene momenta nastanka i učestalosti osiguranih slučajeva, kao i visine isplate pri nastanku tih slučajeva;

1.2.1.6. Rizik neadekvatnog određivanja nivoa samoprdržaja društva

Ovaj se rizik odnosi na preuzimanje rizika koji je veći od iznosa samoprdržaja društva, to jest ovaj rizik se odnosi na situaciju kada se ne prenosi višak rizika iznad samoprdržaja u saosiguranje.

Osiguravajuća kompanija ako prihvati rizik, taj rizik se naziva *bruto rizik*, dok deo rizika koji osiguravač zadržava za sebe posle reosiguranja je *samoprdržaj (neto rizik)*. Samoprdržaj je onaj deo rizika koji osiguravajuće preduzeće može da pokrije iz sredstava preduzeća, a da ne ugrozi sposobnost svog poslovanja.

Na visinu samoprdržaja utiču:

- finansijska snaga kompanije (odnos premije i raspoloživog kapitala)
- izbalansiranost rizika ili uravnoteženost portfelja rizika (očekivane godišnje fluktuacije od srednje vrednosti).
- tolerancija na rizik (visoka ili niska)

$$\text{Samoprdržaj} = \text{kapital} \times \text{izbalansiranost rizika}$$

Verovatna maksimalna šteta jeste procenjena maksimalna šteta koju bi osiguravač mogao da pretrpi zbog nastanka štetnog događaja. Izražava se u apsolutnom iznosu ili procentu

od sume osiguranja ili vrednosti osigurane stvari. Zasniva se na ličnoj (subjektivnoj) proceni. **Maksimalno moguća šteta** (*maximum possible loss* - **MPL**) - je odraz stopostotne vrednosti osigurane stvari i vrednost rizika izjednačava sa vrednošću osigurane stvari. Maksimalna šteta koja uključuje otkaz svih linija odbrane, tako da će se događaj proširiti u najvećoj mogućoj meri. $PML < MPL$, jer je verovatnoća propasti potpune vrednosti osigurane stvari usled ostvarenja rizika veoma mala.

Samopridržaj se teže utvrđuje kod malih i tek osnovanih preduzeća za osiguranje, jer poseduju mala novčana sredstva i male rezerve, a obično moraju da budu izložena riziku koji je srazmerno veći u odnosu na kapital nego što poseduju razvijena osiguravajuća preduzeća. U slučaju prenisko utvrđenog samopridržaja, osiguravajuće preduzeće nepotrebno ima velike odlive sredstava u vidu premija saosiguranja i reosiguranja. Ukoliko je utvrđen nerealno previsok samopridržaj, a desi se osigurani slučaj, može doći do nemogućnosti izvršavanja ugovorenih obaveza ili u najtežem slučaju do propasti osiguravajućeg preduzeća ukoliko ne postoje realne rezerve. Primenom stručnih ispitivanja, a posebno onih koji su rezultat primene savremenog aktuarstva obezbeđuje se objektivno utvrđivanje visine samopridržaja.

1.2.1.7. Ostali rizici osiguranja

U ovu grupu spadaju profesionalni i tehnički rizici koji umnogome su u zavisnosti od obima, karakteristika i stepena složenosti poslovanja kompanije. To je na primer rizik neodgovarajućeg utvrđivanja uslova osiguranja što proizilazi iz nejasno napisanih odredbi i uslova (opštih, posebnih, dopunskih i pojedinačnih) ili ako uslovi nisu u skladu sa tarifama osiguravajuće kompanije, nisu usaglašeni sa pravnim aktima, ne određuju precizno osigurane rizike i sl. Ovakav rizik je karakterističan kod ugovora o osiguranju u kojima su predviđena isključenja iz osiguranja (npr. dopunsko zdravstveno osiguranje, All risk osiguranje i sl.), čime se umanjuju obaveze osiguravača.

1.2.2.Tržišni rizik

Tržišni rizik podrazumeva rizik nepovoljne promene u finansijskim tržištima koji direktno ili indirektno proističu iz nepovoljnih promena na tržištu.

Procena i analiziranje tržišnog rizika podrazumeva rizike koji su nastali kao rezultat usled loših kretanja i tendencija na tržištima na kojima osiguravajuća kompanija aktivno učestvuje. Na razvijenim ekonomskim tržištima upravo su tržišni zakoni najvažniji faktor za uspeh osiguravajućeg preduzeća. Narodna banka Srbije utvrdila je šest smernica u pogledu nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja, od kojih se treća odnosi na tržišni rizik – Smernica br. 3 – o kontroli tržišnog rizika i o konkurenciji na tržištu osiguranja(www.nbs.rs, posećen 20. maja 2016.).

Inače, Narodna banka Srbije je smernice donela u skladu sa međunarodnom praksom, sa kojom je u saglasnosti i Međunarodna asocijacija supervizora osiguranja (IAIS), sa ciljem boljeg razumevanja i uspešnije primene *Odluke o sistemu upravljanja u društvu za osiguranje/reosiguranje*.

Osiguravajuće kompanije moraju posedovati sve informacije koje su u vezi sa ekonomskim, zakonodavno-pravnim, političkim, demografskim, kulturološkim i drugim elementima koji mogu uticati na osiguranje. Prilikom ove procene bitno je obratiti pažnju na smer promena navedenih elemenata u uslovima inflacije, promene deviznih kurseva, variranje visine kamatnih stopa, mogućnost izmena pravne regulative i porast konkurencije koje mogu biti izvor nestabilnosti. Redovnim i detaljnim istraživanjem tržišta, osigurivači skupljaju informacije koje su važne za poslovanje i tako prepoznaju najbitnije stavke koje bi mogle loše da utiču na celokupno poslovanje osiguravajućeg društva.

Društva za osiguranje bi trebalo redovno da sprovode aktivnosti analize okruženja, istraživanja tržišta, kako bi imali sve informacije na raspoloaganju koje su im bitne za donošenje odluka, kao i da identifikuju sve moguće spoljašnje izvore rizika, a zatim i kreiraju strategije kako će nastupiti na tržištu na osnovu prikupljenih informacija i rezultata vršenih analiza.

Kao deo grupe tržišnih rizika, osiguravajuće društvo je u obavezi da vrši identifikaciju, merenje i procenjivanje sledećih pojedinačnih rizika (Petrović, 2009:149).

a) Rizik cenovne nekonkurentnosti i nelojalne konkurencije;

- b) Rizik neadekvatnog prilagođavanja zahtevima korisnika usluga osiguranja i rizik nekonkurentnosti iz ugla obima pokriva;
- c) Devizni rizik;
- d) Rizik promene kamatnih stopa;
- e) Rizik promene cena HoV i rizik nemogućnosti realizacije sredstava obezbeđenja;
- f) Rizik od promene cena nepokretnosti.

1.2.3. Rizik neispunjenja obaveze druge ugovorne strane

Rizik neispunjenja obaveza druge ugovorne strane jeste rizik kada društvo ne može da u potpunosti ili delimično nadoknati potraživanja na osnovu različitih osnova, pogotovo ukoliko dođe do promene kreditnog položaja onoga koji izdaje novac, a to je druga ugovorna strana.

Rizik neispunjenja obaveze druge ugovorne strane proizlazi naročito iz koncentracije izloženosti rizika prema drugoj ugovornoj strani, kad je mogući gubitak toliko veliki da narušava solventnost ili finansijski položaj osiguravajuće kompanije – rizik koncentracije.

Rizik neispunjenja obaveze druge ugovorne strane podrazumeva:

- 1) rizik koji nastaje jer ne postoji mogućnost da se naplate investirana sredstva društva
- 2) rizik koji nastaje zbog toga što nije moguće da se naplate prinosi od investiranih sredstava društva, odnosno po osnovu zakupa;
- 3) rizik nemogućnosti naplate potraživanja od druge ugovorne strane po osnovu osiguranja, saosiguranja, reosiguranja i retrocesije;
- 4) ostale rizike neispunjenja obaveza druge ugovorne strane koji zavise od različitih karakteristika poslovanja društva.

1.2.4. Rizik likvidnosti

Rizik likvidnosti je rizik koji nastaje jer ne postoji mogućnost da osiguravajuće društvo naplati i unovči svoja ulaganja i drugu imovinu kako bi u potpunosti i na vreme podmirilo svoje obaveze.

Što se tiče toga šta rizik likvidnosti obuhvata, to bi bilo sledeće:

- 1) rizik koji nastaje ukoliko se upravlja na neadekvatan način obavezama i finansijama (*Asset Liability Management – ALM*);
- 2) rizik koji postoji ukoliko se izvrši pogrešna procena ili evidencija, potom prezentacija i osvetljavanje informacija o tome kolika je vrednost imovine i izvora sredstava društva.
- 3) rizik koji postoji kada nije moguće da se imovina društva proda prema određenoj vrednosti, kao i kada nije moguće da se naplati prodaja te imovine;
- 4) rizik koji nastaje zbog ročne neusklađenosti sredstava i njihovih izvora;
- 5) rizik nemogućnosti izmirivanja obaveza po osnovu osiguranja i po drugim osnovima;
- 6) ostale rizike likvidnosti koji zavise od različitih karakteristika poslovanja društva.

1.2.5. Operativni rizik

Operativni rizik je mogućnost nastanka negativnih efekata na poslovanje društva zbog propusta koji mogu nastati namernim ili nenamernim putem, u toku rada zaposlenih u društvu, zatim može nastati i ukoliko su unutrašnje procedure u društvu neprimerene toj delatnosti, neadekvatnog kontrolisanja različitih sistema u društvu, kao i usled nepredvidljivih spoljnih događaja.

Operativni rizik je vrsta rizika kojem su izložene sve finansijske institucije. Prema Bazelu II operativni rizik se definiše kao rizik od mogućih loših efekata na krajnji rezultat i kapital društva usled grešaka ljudi, neadekvatnih unutrašnjih procedura i procesa, neadekvatnih informacionih i drugih sistema u društvu (banka, osiguravajuće društvo i dr.), kao i nastupanja eksternih događaja.

Osnovni izvori operativnog rizika mogu biti i unutrašnje i spoljašnje prevare, zatim propusti u radu zaposlenih, kako u sistemu bezbednosti, tako i u radu sa klijentima, u plasmanu

proizvoda, zatim štete nastale na imovini osiguravajućeg društva, greške u različitim sistemima koji čine jedno društvo.

Glavni pokretač operativnih rizika je ljudski činilac – moralni hazard osiguranih lica i zaposlenih. U vezi sa tim Narodna banka Srbije je donela Smernicu br. 6 – o sprečavanju, otkrivanju i uklanjanju uzroka prevare u poslovima preduzeća za osiguranje.([www.nbs.rs, smernice_6_prevare.pdf](http://www.nbs.rs/smernice_6_prevare.pdf), posećen 20.maja 2016)

1.2.6. Pravni i rizik

Pravni rizik je rizik od nastanka posledica koje mogu imati loše efektena finansijske kapital društva nastale usled propuštanja usklađivanja poslovanja i akata društva s propisima.

Ovaj rizik naročito obuhvata:

- 1) rizik nalaganja mera, odnosno izricanja kazne od strane Narodne banke Srbije, odnosno sankcija drugog nadležnog organa;
- 2) rizik koji nastaje zbog ugovora čije izvršenje nije moguće (u celosti ili delimično);
- 3) rizik koji nastaje zbog potencijalnih gubitaka iz sporova;
- 4) rizik koji nastaje iz neuspostavljanja efikasnih procedura za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma;
- 5) ostale pravne rizike koji zavise od različitih karakteristika društva.

Pravnom riziku su izložena sva pravna lica nezavisno od toga kojom se delatnošću bave.

1.2.7. Drugi značajni rizici

Postoje još neke vrste rizika koje možemo da podvedemo pod pojam drugi značajni rizici i tu spadaju sledeći:

- 1) rizik nastao zbog ugrožavanja reputacije i umanjenog poverenja u javnosti u osiguravajuće društvo;
- 2) rizik koji nastaje ukoliko strategije i unutrašnje politike i ideje društva nisu adekvatne, ili ukoliko se određene strategije ne sprovode na pravi način;

- 3) rizike koji nastaju pri uvođenju novih proizvoda osiguranja;
- 4) rizike koji nastaju iz onih poslova koje je na sebe preuzelo treće lice;
- 5) ostale značajne rizike koji zavise od različitih karakteristika društva.

Reputacioni rizik nastaje usled stvaranja lošeg mišljenja javnosti o osiguravajućem preduzeću, koje dalje utiče na loše pozicioniranje preduzeća na tržištu i na stvaranje loših uticaja na kapital i finansijski rezultat. Na reputacioni rizik utiču svi ostali rizici iz poslovanja društva za osiguranje. Da bi se sačuvao ugled potrebno je da rukovodstvo i zaposleni, na tržištu na kojem se posluje, poštuju: zakone, propise, procedure i standarde, kao i zahteve poslovne politike preduzeća. Reputacioni rizik pored direktne finansijske štete ugrožava zaključivanje novih ugovora o osiguranju i poverenje postojećih klijenata u integritet preduzeća.

1.3. Izbor rizika koji se osigurava

Ukoliko rizici zadovoljavaju sve uslove, za osiguravača bi bilo najpogodnije da osigura sve ovakve rizike. Svakako je da nijedno društvo nema dovoljno sredstava i kapaciteta da ovako postupa prilikom svog poslovanja. Menadžeri koji upravljaju rizikom u osiguranju znaju da bi trebalo da osiguravaju samo one rizike koji bi trebalo da imaju veliki uticaj na poslovanje društva i da pozitivno utiču na dobitak tog društva. Pre svega ovoga bi trebalo da se provere mogući gubici i štete.

Proces izbora rizika koji će se osigurati može se odvijati na dva načina, i to prema važnosti rizika i prema mogućnostima društva da taj rizik osigura. Prema prvoj proceni, to jest, ukoliko se određuje važnost rizika, postoji distinkcija između onog osiguranja koje je obavezno, ono koje je poželjno, kao i ono osiguranje koje je dostupno. Osiguranje koje je obavezno je adekvatno za one rizike koji se po Zakonu o osiguranju moraju osigurati, kao što je na primer osiguranje radnika u slučaju povrede na radu. U drugu vrstu osiguranja- poželjna osiguranja su adekvatna za rizike koji imaju potencijal za proizvedu ozbiljne finansijske gubitke, ali ne dovode do insolventnosti preduzeća. Dostupno osiguranje obuhvata one rizike koji imaju mali uticaj na poslovanje.

Pored izbora rizika koji će se osigurati, odgovorna lica, koja o tome odlučuju, moraju doneti odluku i o visini sume osiguranja (Ivanović,2003:81).

1.4. Procena rizika u osiguranju

Nakon identifikacije, vrši se procenjivanje rizika, odnosno analiza izloženosti riziku. Najpre se odmerava verovatnoća njegovog nastanka, a zatim predviđa vrednost gubitka koji taj rizik prouzrokuje. Učestalost gubitaka (*loss frequency*) pokazuje verovatan broj gubitaka tokom nekog vremenskog perioda. Ozbiljnost gubitka (*loss severity*) pokazuje verovatnu vrednost gubitka koji se može dogoditi. Tako procenjeni rizici svrstavaju se prema važnosti u tzv. liste prioriteta, i to na: nevažne, važne i kritične rizike. Gubici od nevažnih rizika mogu se nadoknaditi iz tekućih prihoda. Pokriće gubitaka od važnih rizika predstavlja ozbiljniji problem jer uslovljava potrebu za zaduživanjem, tj. pozajmljivanjem tuđih sredstava. Kritični rizici prouzrokuju gubitke koji mogu dovesti do bankrota preduzeća. Zbog toga se preventivni postupci službe za upravljanje rizikom preduzeća moraju konstantno usmeravati na kritične i važne rizike, na one od kojih preči glavna opasnost. Pri tom ne bi trebalo zapostaviti nevažne rizike, već njihovo neutralisanje vršiti po mogućstvu zajedno sa preduzetim merama za sprečavanje važnih i kritičnih rizika.

DRUGI DEO

U drugom delu rad objašnjen je zakonski okvir koji reguliše poslovanje osiguravajućih društava u Srbiji, kao i važnost regulatorne i nadzorne funkcije NBS u oblasti osiguranja.

2. Zakonski okvir

Dana 18. decembra 2014. godine Narodna skupština Republike Srbije usvojila je novi Zakon o osiguranju („Službeni glasnik RS“, br. 139/2014) i usvajanjem ovih zakona i ostalih podzakonskih akata stvoren je normativni okvir za poslovanje osiguravajućih društava, koji je prilagođen i usaglašen sa međunarodnom praksom. U svetlu pristupa Evropskoj uniji i ovaj zakon je donet u takvom postupku, usaglašavanja zakona sa zakonima EU.

Na primer, pitanje nadzora je propisano velikim brojem direktiva Evropske unije i novim Zakonom o osiguranju je Narodna banka Srbije je u periodu od 2004. godine, od kada joj je poverena funkcija nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja donela veći broj podzakonskih akata iz ove oblasti koje bi trebalo da unaprede taj proces kako bi bio u saglasnosti sa savremenim sistemima supervizije i međunarodnim standardima.

Donošenjem novog Zakona o osiguranju nastavljen je reformski proces unapređenja tržišta finansijskih usluga u Republici Srbiji i usklađivanja sa pravom Evropske unije, obezbeđeni su uslovi za dodatnu liberalizaciju tržišta usluga osiguranja i, u tom smislu, učinjene su značajne izmene u odnosu na dosadašnja zakonska rešenja.

Sa stanovišta upravljanja rizicima novi Zakon o osiguranju donosi sledeće novine:

1) utvrđeni su drugačiji iznosi minimalnog kapitala društva za osiguranje/reosiguranje u odnosu na dosadašnja zakonska rešenja (3,2 miliona evra – životna osiguranja i jedan broj vrsta neživotnih osiguranja, 2,2 miliona evra za pojedine vrste neživotnog osiguranja, odnosno 3,2 miliona evra – reosiguranje), (2) propisani su obavezni organi društva za osiguranje (skupština, nadzorni odbor i izvršni odbor) i uređene su njihove nadležnosti, (3) detaljnije i preciznije uređeno pitanje adekvatnosti kapitala (garantna rezerva, zahtevana margina solventnosti za životna i neživotna osiguranja, garantni kapital, mere za obezbeđenje solventnosti) kao i pitanje investiranja sredstava osiguranja, (4) unapređen je sistem upravljanja u društvu za osiguranje kroz preciznije odredbe o upravljanju rizicima, sistemu internih kontrola, internoj reviziji i aktuarstvu, (5) detaljno je uređena obaveza i postupak čuvanja poverljivih podataka, (6) izvršena

su dodatna preciziranja u vezi sa obavezom izveštavanja Narodne banke Srbije koje vrši društvo za osiguranje, (7) proširena je lista mera koju Narodna banka Srbije može izreći u postupku kontrole nad poslovanjem društva za osiguranje (na primer, propisana je mera javnog objavljivanja informacija o neizvršavanju ili neblagovremenom izvršavanju obaveza društva ili o poslovanju društva suprotno propisima, mera razrešenja i suspenzije članova uprave) i precizirani uslovi i adekvatnost pojedinačnih mera u odnosu na vrstu povrede koja se ceni u svakom konkretnom slučaju, (8) propisan dodatni nadzor, i dr.

2.1. Upravljanje rizicima u skladu sa propisima o osiguranju Republike Srbije

U svakoj državi regulišu su minimalni uslovi na polju upravljanja rizicima. Zakonom o osiguranju Republike Srbije uređuju se uslovi i način obavljanja delatnosti osiguranja i nadzor nad obavljanjem delatnosti osiguranja. Ovim zakonom regulišu se delatnosti osiguranja, definiše se koje kompanije mogu da obavljaju posao osiguranja, koji pojedinci mogu da obavljaju poslove posredovanja i zastupanja, društva koja obavljaju poslove neposredno povezane sa poslovima osiguranja itd.

Kada govorimo o upravljanju rizicima društva za osiguranje ono je minimalno definisano čl. 148-150, Zakona o osiguranju RS, (Službeni glasnik RS“, br. 139/2014) i nizom podzakonskih akata donetih od strane Narodne banke Srbije kao nadzornog regulatornog tela u ovoj oblasti.

Kako predviđa Zakono o osiguranju, osiguravajuće kompanije bi trebalo da se pridržavaju sledećih pravila:

- Društvo za osiguranje je u obavezi da vrši saosiguranje i reosiguranje viškova rizika iznad maksimalnog samopridržaja. Naime, društvo za osiguranje je obavezno da prema iznosu koji se nalazi u ugovoru pravilno utvrdi maksimalni samopridržaj, a da obaveze iz ugovora iznad samopridržaja reosigura kod društva za reosiguranje.
- Društvo za osiguranje je obavezno da primenjuje i druge zakone, da se ophodi u skladu sa principima koji vladaju u ovoj struci i dobrih poslovnih običaja.
- Kompanije koje se bave osiguranjem je obavezno da izvršava obaveze koje proističu iz ugovora o osiguranju, da vrši nadoknadu štete proisteklih iz ugovorenih suma.

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

- Osiguravajuća kompanija je dužna da obezbedi osnovni kapital najmanje u visini 6.400.000,00 eur. kumulativno za životna i neživotna osiguranja .
- Osiguravajuće kompanije moraju da obrazuje tehničke reserve koje su neophodne za pokrivanje obaveza koje su propisane u ugovoru, odvojeno za životna i odvojeno za neživotna osiguranja.
- Društvo je obavezno da obezbedi likvidnost uz blagovremenu isplatu šteta i drugih obaveza društva, kao i da obezbedi sigurnost ulaganja i deponovanja slobodnih sredstava.
- Društvo za osiguranje je dužno da, radi trajnog izvršavanja obaveza i podnošenja rizika u poslovanju, formira garantnu rezervu . Garantnu rezervu čine primarni kapital i dopunski kapital, umanjeni za odbitne stavke.
- Društvo je obavezno da održava sopstvenu solventnost i da izračunava marginu solventnosti odvojeno za životna i odvojeno za neživotna osiguranja, a što je regulisano posebnom odlukom Narodne banke Srbije. Margina solventnosti je razlika između osnovnog kapitala i preuzetih rizika, tj. ona kod društva za osiguranje odgovara ukupnoj aktivni umanjenoj za nematerijalna ulaganja, aktivna vremenska razgraničenja, gubitak, obaveze (uključujući matematičku rezervu osiguranja života) i za prenošenje pozicije (prenosne premije i rezervisane štete).
- Društvo za osiguranje je obavezno da obrazuje garantnu rezervu. Garantne rezerve čine primarni kapital i dopunski kapital umanjeni za odbitne stavke. Primarni kapital uključuje vlastiti kapital osiguravača i druga sredstva i fondove osiguravača i obrazovane su od: osnovnog kapitala (obične akcije), rezervi iz dobiti, rezervi utvrđenih aktima društva, neraspoređene dobiti ranijih godina, neraspoređene dobiti iz tekuće godine (do 50%) i iz revalorizacionih rezervi. Dopunski kapital uključuje uplaćeni osnovni kapital po osnovu preferencijalnih akcija i rezerve povezane sa preferencijalnim akcijama. Garantne rezerve se umanjuju za iznos otkupljenih sopstvenih akcija, nepokriveni gubitak iz ranijih godina i gubitak iz tekuće godine, ulaganja i udele. Pored toga ostavljena je mogućnost da Narodna banka Srbije može propisivati i druge oblike sredstava koja čine garantnu rezervu, kao i iznos učešća tih sredstava u garantnoj rezervi. Zakonom o osiguranju se utvrđuje oblik ulaganja i plasmana sredstava garantne rezerve, a odlukom Narodne banke Srbije i procentualni iznosi za pojedine oblike ulaganja i plasmana.

U poglavlju “kaznene odredbe” Zakona o osiguranju predviđene su sankcije ukoliko se ne pridržava zakonom pripisanih obaveza u sferi upravljanja rizicima. Na primer, ovlašćeni aktuar ili ovlašćeni revizor, koji sačini lažno mišljenje odnosno izveštaj kazniće se za krivično delo kaznom zatvora od jedne do tri godine, a odgovorno lice u društvu za osiguranje, društvu za posredovanje u osiguranju, društvu za zastupanje u osiguranju, agenciji za pružanje drugih usluga u osiguranju, preduzeću ili drugom pravnom licu koji ima posebno organizovan deo za pružanje drugih usluga u osiguranju, kao i kod zastupnika u osiguranju koje prilikom utvrđivanja i procene rizika i šteta sačini lažne procene i izjave kazniće se za krivično delo novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine (Vujović, 2009:189).

2.3. Podzakonski akti i značaj nadzora nad osiguranjem

Narodna banka Srbije je propisala određen niz podzakonskih akata iz u formi odluka i smernica, sa ciljem unapređenja i približavanja savremenim sistemima supervizije, u skladu sa međunarodnim standardima i trendovima.

Zakona o osiguranju donosi sledeće propise
(<http://www.nbs.rs/internet/cirilica/20/osg/index.html>, posećen 20. maja 2016.):

Uredba o određivanju rizika koji se mogu osigurati, odnosno reosigurati kod stranog društva za osiguranje, odnosno reosiguranje "Službeni glasnik RS", br. 56/2015

- Odluka o sprovođenju odredaba Zakona o osiguranju koje se odnose na izdavanje dozvole za obavljanje poslova osiguranja/reosiguranja i pojedinih saglasnosti Narodne banke Srbije "Službeni glasnik RS", br. 55/2015, /ispravka 69/2015/
- Odluka o adekvatnosti kapitala društva za osiguranje/reosiguranje "Službeni glasnik RS", br. 51/2015
- Odluka o uslovima i načinu vršenja nadzora nad poslovanjem društva za osiguranje/reosiguranje i drugih subjekata nadzora u delatnosti osiguranja "Službeni glasnik RS", br. 51/2015
- Odluka o sistemu upravljanja u društvu za osiguranje/reosiguranje "Službeni glasnik RS", br. 51/2015

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

- Odluka o izveštavanju društva za osiguranje/reosiguranje "Službeni glasnik RS", br. 55/2015
- Odluka o tehničkim rezervama „Službeni glasnik RS“, br. 42/2015
- Odluka o investiranju sredstava osiguranja "Službeni glasnik RS", br. 55/2015
- Odluka o sticanju zvanja i usavršavanju ovlašćenog aktuara "Službeni glasnik RS", br. 38/2015
- Odluka o sadržini mišljenja ovlašćenog aktuara "Službeni glasnik RS", br. 38/2015
- Odluka o sadržini izveštaja o obavljenoj reviziji finansijskih izveštaja društva za osiguranje/reosiguranje "Službeni glasnik RS", br. 42/2015
- Odluka o sprovođenju odredaba Zakona o osiguranju koje se odnose na obavljanje poslova posredovanja u osiguranju, odnosno zastupanja u osiguranju "Službeni glasnik RS", br. 55/2015
- Odluka o sticanju zvanja i usavršavanju ovlašćenih posrednika i ovlašćenih zastupnika u osiguranju "Službeni glasnik RS", br. 38/2015
- Odluka o sadržini i načinu vođenja registara podataka o društvima za osiguranje/reosiguranje i drugim subjektima nadzora u delatnosti osiguranja "Službeni glasnik RS", br. 42/2015

Odlukom o sistemu upravljanja u društvu za osiguranje/reosiguranje ("Službeni glasnik RS", br. 51/2015) je bliže propisan sistem internih kontrola koji su društva za osiguranje dužna da uspostave u funkciji upravljanja rizicima različitog porekla, kojima u svom poslovanju bivaju izložena. sistemu upravljanja u društvu za osiguranje/reosiguranje više deklarativno nego podsticajno upućuje osiguravajuća društva da vrše kontrolu i upravljanje rizikom na način koji neće ugroziti imovinu i poslovanje društva, interese osiguranika, korisnika osiguranja i trećih lica (Labus, 2007).

Uvođenjem projekta Solventnost II napravljen je veliki iskorak ka delimičnoj i laganoj transformaciji nadzora prilikom osiguranja, usmerene na ispravljanje uočenih nepravilnosti, u pravcu supervizije osiguranja, uz osnovni cilj da se zaštite interesa osiguranika i drugih korisnika sredstava osiguranja. Osiguravajuća društva su u obavezi da upravljaju rizicima i da razviju svoje unutrašnje sisteme kontrole kako bi pratili i sprovodili upravljanje rizicima.

Sveukupni cilj ovih principa i izmena jeste da se osiguravajuća društva osposobe da sama vrše kontrolu rizika prilikom poslovanja.

Naravno, kao osnovni zadatak Narodne banke Srbije ostaje da vrši procenu adekvatnosti upravljanja rizicima u osiguravajućim društvima i ukoliko prepozna prekomernu izloženost rizicima ili prepozna situacije koje mogu biti potencijalni uzrok tih izloženosti, trebalo bi da izrekne preventivne mere, kao i mere kojima se koriguje osiguranje, a sve u skladu sa Zakonom o osiguranju.

Zadatak Zakona o osiguranju jeste da otkloni prepreke za razvoj tržišta osiguranja, kako bi ono bilo zasnovano na finansijskoj stabilnosti i disciplini u izvršavanju obaveza propisanih ugovorom, i da potencira na zdravoj konkurenciji i jednakim uslovima pružanja usluga osiguranja. Primenom odredaba Zakona o osiguranju, tržište osiguranja se dinamičnije razvija u savremenom svetu. Bitno je da se istakne značaj nadzora nad osiguranjem jer je očigledno da je ovakva kontrola nužnost iz više razloga, neki od tih razloga su i priroda delatnosti osiguranja, zaštita interesa korisnika osiguranja, sprečavanje nelojalne konkurencije u ovoj oblasti, kao i obezbeđenje i zaštita opštih interesa, u obavljanju delatnosti značajne za zaštitu i lica i imovine.

Odlukom o sistemu upravljanja u društvu za osiguranje/reosiguranje ("Službeni glasnik RS", br. 51/2015) reguliše se okvir sistema unutrašnjih kontrola i upravljanja rizicima u kome bi osiguravajuća društva trebalo da budu dinamična, i da im se ostavi mogućnost da sama društva urede svoje unutrašnje kontrole. Fleksibilnost i nepostojanje konkretnih normi, posledica je činjenice da je ovo prvi podzakonski akt koji reguliše upravljanje rizicima u društvima za osiguranje i da se njome čini značajan korak ka modernizaciji sistema supervizije osiguranja i njegovom usmeravanju ka rizicima i kontroli rizika u poslovanju društava za osiguranje, a sve u cilju zaštite sredstava osiguranja kao i interesa osiguranika i drugih korisnika osiguranja (Knežević, 2010:72).

U svetlu ovakve odluke, sistem unutrašnjih kontrola podrazumeva procedura, postupke i radnje koje društvo samo propisuje u skladu sa svojim prirodnim, karakteristikama složenošću i rizičnosti posla, kao i promenama uslova poslovanja koje se mogu predvideti – radi sprečavanja prekomerne izloženosti društva rizicima, sprečavanja nezakonitosti i nepravilnosti u poslovanju društva, kao i zaštite interesa osiguranika, korisnika osiguranja, trećih oštećenih lica i drugih poverilacadrštva (<http://www.nbs.rs>, posećen 20. maja 2016.g.).

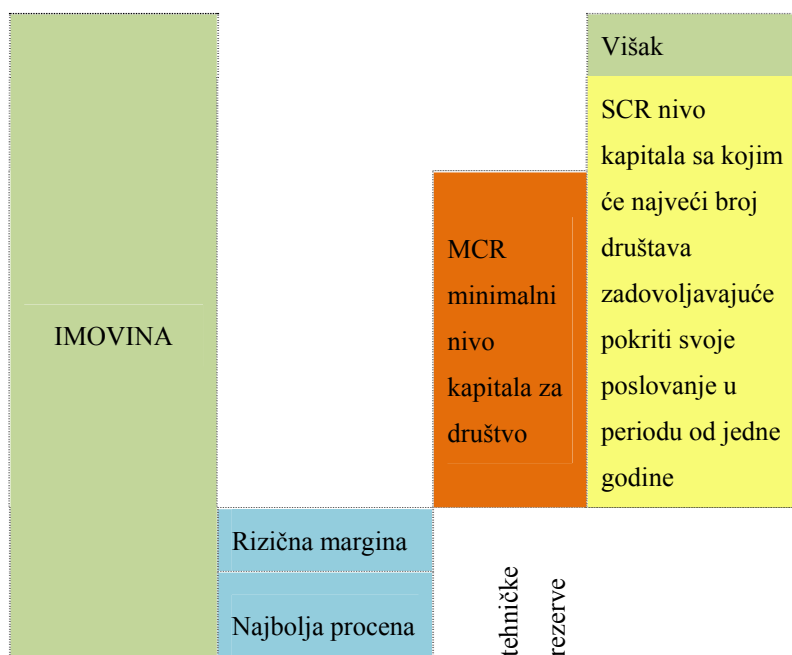
TREĆI DEO

U trećem delu rada obrađen je koncept solventnosti društva za osiguranje, margina solventnosti sa posebnim naglaskom na upravljenje rizikom solventnosti. Predstavljen je projekat kojim je solventnost kompanija za osiguranje regulisana u okviru propisa Evropske unije.

3. Koncept solventnosti društava za osiguranje

Solventnost osiguravajućih kompanija, njeno očuvanje, regulativa i kontrola, predstavljaju osnovu zdravog funkcionisanja tržišta osiguranja. Svrha osiguranja, koja se ogleda u pružanju određene ekonomske i socijalne zaštite od rizika, uslovljava primarni značaj solventnosti u odnosu na ostale principe poslovanja osiguravača. Solventnost predstavlja jako bitan indikator sigurnosti i stabilnosti osiguravajućeg društva, a time i koliko je to društvo povoljno za buduće osiguranike. Za osiguravajuću kompaniju kažemo da je solventna ako je njena imovina veća od dugova. Solventnost, ili platežna sposobnost osiguravača, je njegova sposobnost da raspoloživim novčanim sredstvima podmiri sve svoje obaveze u rokovima njihovog dospeća. Platežna sposobnost osiguravajućeg društva je važna jer eventualna nesolventnost osiguravajućih kompanija pogađa prvenstveno osiguranike, kao korisnike njihovih usluga. To dalje povlači nezadovoljstvo osiguranika, loš imidž kompanije i negativan stav regulatora.

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

Slika 1. Osnovni princip solventnosti

Legenda: SCR solventni kapital društva. Solventnost je obezbeđena kada je kapital društva veći ili jednak SCR. Ako kapital društva padne ispod SCR preduzimaju se mere naložene od strane nadzornog tela države. MCR minimalni capital društva. Ako capital društva padne ispod MCR nadzorno telo može oduzeti licencu.

Izvor: Janković, Kaščelan, http://repec.mnje.com/mje/2007/v03-n05/mje_2007_v03-n05-a14.pdf posećen 31.07.2016.

3.1. Margina solventnosti

Margina solventnosti predstavlja višak likvidne imovine nad obavezama osiguravača. Margina solventnosti je ekstra kapital koji osiguravač mora da poseduje kao amortizer protiv nepredviđenih događaja, kao što su viši odštetni zahtevi ili nepovoljniji rezultati investiranja od predviđenih.

Ova margina na kojoj je prikazana solventnost društva ima za cilj da omogući konstantno kontrolisanje i monitoring kako funkcioniše odnos između potrebnog kapitala i preuzetih rizika. Razlikujemo dva tipa margine solventnosti:

- Raspoloživa margina solventnosti predstavlja raspoloživi višak kapitala, slobodni kapital, višak sredstava.

- Zahtevana ili propisana margina solventnosti predstavlja minimalni zahtevani iznos od koga ne sme biti niza raspoloživa margina solventnosti.

Na strani **aktive**, raspoloživa margina solventnosti odgovara aktivni kompanije, oslobođenoj od svih tekućih i predvidivih obaveza i nematerijalnih ulaganja. Na strani **pasive**, raspoloživa margina solventnosti je zbir osnovnog kapitala, statutarne i slobodne rezerve, neraspoređene dobiti i revalorizacionih rezervi (umanjena za otkupljene sopstvene akcije i gubitak iz prethodnih godina), koju domaći zakonodavac označava terminom **garantna rezerva**.

Raspoloživa margina solventnosti pokazuje sa kolikim iznosom kapitala osiguravajuća kompanija zaista raspolaže. Zahtevana margina solventnosti predstavlja hipotetičku kategoriju koja se izračunava primenom odgovarajućeg aktuarskog modela, i određuje donju granicu ispod koje se raspoloživa margina solventnosti ne sme nalaziti.

Konačna ocena solventnosti osiguravajućih kompanija, posmatrano sa aspekta organa nadzora, je odnos između raspoložive i zahtevane margine solventnosti.

Prema važećoj regulativi solventnosti osiguravača u Evropskoj uniji (EU), ukoliko je stvarna margina solventnosti niža od zahtevane, nadzorni organ je ovlašćen da zahteva od osiguravača da pripremi i prezentuje sveobuhvatan plan finansijskog ozdravljenja (tzv. plan solventnosti).

Ako se raspoloživa margina solventnosti spusti ispod nivoa garantnog fonda (tj. pri vrednosti racia raspoloživog i zahtevanog kapitala manjoj od 33,33%), osiguravač ima obavezu podnošenja kratkoročnog finansijskog plana, koji će definisati način trenutnog delovanja u cilju otklanjanja nastalih teškoća u poslovanju. Istovremeno, organ nadzora ima pravo na delimičnu ili potpunu zabranu slobodnog raspolaganja imovinom osiguravača. Konačno, neispunjenje navedenih planova u predviđenom roku podrazumeva gubitak dozvole za rad osiguravača.

Za razliku od regulative EU, domaći zakonodavac ne predviđa kategoriju garantnog fonda, u vidu jedne trećine izračunate zahtevane margine solventnosti, kao dodatnog kontrolnog nivoa u procesu praćenja solventnosti osiguravača. U zemljama sa razvijenim tržištem osiguranja, poput SAD, Japana, itd. postoji veći broj nivoa kontrole solventnosti, u zavisnosti od odnosa raspoložive i zahtevane margine solventnosti. Osnovna ideja je da organ nadzora treba da reaguje ne samo kada je stvarna margina manja od zahtevane, već, po određenim etapama, i pre tog momenta, da bi se sprečilo nastupanje nesolventnosti.

Margina solventnosti treba da bude dovoljna za apsorpciju posledica realizacije neidentifikovanih rizika, kao i neočekivanih fluktuacija i potcenjenosti uticaja identifikovanih rizika, za koje je već obezbeđeno pokriće (npr. u vidu tehničkih rezervi). Ona treba da obezbedi pokriće mogućeg viška šteta i troškova poslovanja osiguravača iznad utvrđene premije osiguranja.

3.2. Upravljanje rizikom solventnosti

Kao što se upravlja ostalim rizicima u osiguranju, tako osiguravajuće kompanije moraju da izvršavaju i upravljanje rizikom solventnosti i to na sledeći način:

- Procenjuje se rizik neusklađenosti aktive i pasive prema strukturi, zatim kvalitetu imovine koja je osigurana i nezadovoljavajućih prinosa od ulaganja garantnih rezervi;
- Rizik adekvatnosti kapitala i rizik održavanja dugoročne sigurnosti.

Prilikom proveravanja adekvatnosti kapitala moraju se utvrditi tehničke i garantne rezerve, potom se mora obračunati margina solventnosti neživotnih i životnih osiguranja, a sve to kako bi se postigla zadovoljavajuća ulaganja rezervi i dodatne oplodnja sredstava.

Da bi se realizovali ciljevi i ostvarila, a nekada i podigla ediasnost upravljanja rizicima potrebno je da se uz pomoć različitih istraživanja i analiza procene visina i struktura tehničkih i garantnih rezervi kvantifikovanje funkcionalnih odnosa između pojedinih deponovanja i ulaganja sredstava tehničkih i garantnih rezervi.

Prema definiciji, rizik solventnosti postoji kako bi se merila sposobnost kompanije da izmiruje svoje obaveze prema osiguranicima u rokovima dospeća tih obaveza. Ovaj rizik je određen dejstvom različitih faktora, od kojih su neki: adekvatnost premije osiguranja, neusklađenosti aktive i pasive, kvalitet imovine, postojanje i adekvatnost tehničkih i garantne rezerve i struktura ulaganja za njihovo pokriće.

3.3. Rizici kao uslovi insolventnosti osiguravajućih društava

U poslednjih nekoliko godina došlo je do menjanja tržišta osiguranja, ali i celokupnog poslovnog okruženja, pa samim tim se i osiguravajuća društva suočavaju sa velikim brojem različitih izazova i povećava se broj rizika, i istovremeno dolazi do toga da se kapital i

solventnost osiguravajućeg društva, u poređenju sa preuzetim obavezama, nađu u centru pažnje kako akcionara i osiguranika, tako i države i njenih nadzornih organa.

Kao osnovne uzroke insolventnosti osiguravajućih društava možemo prepoznati sledeće:

- rizici osiguranja-rizici na strani pasive bilansa stanja, koji pokazuju da postoji dovoljno sredstva rezervi da se pokriju sve preuzete obaveze i nastale štete.

- rizici imovine- rizici ulaganja sa kojima se osiguravajuća društva sučavaju prilikom ulaganja slobodnih sredstava rezervi i kojima društva moraju stalno upravljati na osnovu njihove prethodne detaljne analize i procene koja mora biti objektivna.

- netehnički rizici koji nastaju kao posledica ponašanja uprave, to jeste menadžemnta koji se bavi osiguranjem, kao što je namerno određivanje nižih premijskih stopa kako bi se ostvario brzi prodor na tržište i preuzeo veći tržišni udeo, što kao posledicu ima manjak sredstava za isplatu šteta i troškova poslovanja (Janković, Kaščelan, 2007:77).

3.4. Direktiva „Solventnost II“ („SOLVENCY II“) i supervizija na bazi rizika

Kao osnovni cilj sprovođenja projekta „Solventnosti II“ koji podrazumeva primenu odredaba Direktive EU br. 2009/138/EC (Directive, (2009)/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II), Brussels: Official Journal of the European Union(OJ L 335/1). od 01. januara 2016. godine, navodi se sveobuhvatno upravljanje rizikom kako bi se zaštitio osiguranik. Projekat „Solventnost II“ otvara mogućnost primene unutrašnjih modela osiguravajućih društava koji su prilagođeni svakom posebnom osiguravaču i njegovoj vrsti osiguranja i nastaloj situaciji. Stoga se za „Solventnost II“ može reći da je poboljšani regulatorni okvir solventnosti osiguravajućih društava i da se ovo poboljšanje ostvaruje sledećim putem:

- primenjivanje sistema merenja solventnosti koji je zasnovan na riziku, i na taj način se podstiče oprezno merenje stepena rizika za osiguravajuće društvo, kao i sagledavanje koji je potreban iznos kapitala u skladu sa određivanjem rizika.
- određivanje pravila za merenje solventnosti osiguravajućih društava, upućivanjem na pristup u kome se imovina i obaveze koje se nalaze u ugovoru vrednuju prema tržišnim principima;

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

- podsticanja osiguravajućih društava da upravlja rizikom jer ovaj projekat omogućava osiguravajućim društvima da razvijaju sofisticirane sisteme upravljanja rizikom i podstiče ih na način da osiguravajuća društva koja budu uspešne u predmetnim aktivnostima, od njih će zahtevati manje iznose kapitala za održavanje solventnosti;
- definisanja zahtevanog iznosa kapitala primenom „standardnog pristupa” ili „internog modela”
- podsticanja diversifikacije rizika osiguravajućih društava, i samim tim se utiče na njegovo smanjenje (Janković, Kaščelan, 2007:80).

Ovim izmenama regulatornog okvira želi da se podstaknu osiguravajuća društva da unapređuju svoje unutrašnje sisteme upravljanja rizikom i to na način da promovišu princip koji govori da ukoliko postoji viši stepen upravljanja rizikom, osiguravajuća kompanija bi trebalo da ima manji iznos kapitala.

Tri stupa Solventnosti II su:

I stub – kvantitativni zahtevi u pogledu minimalnog iznosa kapitala

II stub – dopuna prvog stupa, naglasak stavlja na procese upravljanja poslovnim procesima i kadrovima, kao i kontinuirana interna kontrola

III stub – naglasak stavlja na povećanje transparentnosti i dostupnosti informacija svim tržišnim učesnicima.

Jedna od značajnih razlika između Solvency I i Solvency II je u tome što u celom pristupu Solvency II naglašeno je uvođenje vrednovanja aktive i obaveza prema fer vrednosti.

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

	Stub I	Stub II	Stub III
	Kvantitativni zahtevi	Proces kontrolnog nadzora	Tržišna disciplina
PREDMETI	Minimalni potrebni kapital	Kooperativno vođenje i interna kontrola	Prikazivanje rizika nadzornom organu
	Zavisnosti rizika, smanjenje rizika	Proces kontrolnog nadzora i moć supervizora	Prikazivanje rizika javnosti
	Tehnička rezerva	Funkcija upravljanja rizikom i upravljanja obavezama	

RIZICI	RIZICI KOJI SE MOGU KVANTIFIKOVATI	SVI RIZICI
	Rizik polisa	
	Rizik tržišta	
	Kreditni rizik	
	Operativni rizik	
	Rizik likvidnosti	
	ALM rizici	
	Drugi rizici	

Slika br.2 Struktura tri stuba solventnosti

Izvor: Vujović R., (2009), „Upravljanje rizicima i osiguranjem“, Beograd: Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 184.

Za kvantitativni monitoring i analizu finansijske stabilnosti osiguravajućeg društva koriste se **CARMEL** pokazatelji.

Capital adequacy – Adekvatnost kapitala,

Asset quality – Kvalitet imovine,

Reinsurance and actuarial issues – Reosiguranje i aktuarske pozicije,

Management soundness – Kvalitet upravljačke strukture,

Earnings and profitability – Zarada i profitabilnost,

Liquidity – Likvidnost.

Kao osnovni indikator stabilnosti osiguravajućeg društva koristi se adekvatnost kapitala. Izloženost osiguravajućeg društva riziku se meri kvalitetom imovine, dok reosiguravajuće pokriće predstavljaju oblike apsorbera velike štete koja može ugroziti poslovanje osiguravajućeg društva. Aktuarske pozicije jesu rezerve koje služe da se izmire buduće obaveze osiguravajućeg društva prema ugovoru. Takođe, kvalitet menadžmenta predstavlja jako bitan faktor za stabilnost osiguravajuće kompanije. Profitabilnost je od krucijalne važnosti za procenu finansijske snage osiguravajuć kompanije. Niska profitabilnost pokazuje da postoje fundamentalni problemi osiguravajućeg društva, a može biti i pokazatelj da postoje problemi sa solventnošću.

Pokazatelj platežne sposobnosti osiguravajućeg društva jeste likvidnost da to društvo u nekom trenutku može da ispuni svoje obaveze. Ova sposobnost najpre je u zavisnosti od toga koliko ima raspoloživih sredstava osiguravajuće društvo.

3.5. Sredstva i fondovi društva za osiguranje

Strukturu sredstava osiguravača čine: pokretna i nepokretna imovina, novčana sredstva, hartije od vrednosti, nepokretnosti i druga imovinska prava.

Sredstva osiguravači stiču se:

- uplatom sredstava osnivača kompanije
- premija osiguranja
- dobiti koja obezbeđuje stvaranje rezervi sigurnosti, poslovni fond i fond preventive.

Novčana sredstva osiguravača čine:

- sredstva početnog fonda sigurnosti (krajnje obezbeđenje),
- premija osiguranja,
- tehničke rezerve,
- rezerve sigurnosti,
- matematičke rezerve i
- ostala sredstva.

3.6. Menadžment rizika premijskih stopa

Visina stope premije osiguranja formira se u procesu predviđanja budućih gubitaka (izdataka) i svrstavanje troškova u različite klase osiguranika. Stope ne smeju biti prekomerne i nekorektno diskriminatorne. Potrebno je da bude relativno stabilna tokom vremena i dovoljno fleksibilna. Stopa se računa za svaki pojedinačni rizik i množi se sa brojem zaštićenih rizika kako bi se dobila premija.

Premija osiguranja je cena osiguranja i može se predstaviti sledećom formulom:

$$P=C_k+C_u+R$$

C_k-cena koštanja; C_u-cena usluga; R-rezervisanja.

Faktori visine premije su: osigurana suma, trajanje osiguranja, kamatna stopa na uložena sredstva, troškovi osiguranja.

Vrste stopa

- Klasne – utvrđuje se jedinična cena osiguranja koja se primenjuje na sve osiguranike koji poseduju dati zbir osobina – jedna stopa se primenjuje na veliki broj osiguranika (svi tipovi objekata iste vrste u jednom gradu).
- Pojedinačne – primenjuje se ukoliko jedinice koje treba osigurati značajno variraju.

Visina stope se utvrđuje:

1. Procenjivanjem (trošak osiguranja nije poznat unapred te osnova za procenu stope su statistički podaci i izveštaji)
2. Iskustvom (determinanta je prošli gubitak)
3. Retrospektivom (stvarni gubici tokom trajanja polise određuju krajnju premiju za pokriće koja može biti maksimalna i minimalna). Prilikom otvaranja polise traži se depozit za premiju, a zatim se ista modifikuje kada istekne period polise.

Ukoliko ne postoji šteta u prethodnom periodu osiguranja na premiju se može dati popust, što se zove bonus. U sledećem periodu, prilikom obnove osiguranja, umanjuje se premija osiguranja, odnosno umanjuje deo premije od predviđene tarife. Takođe, na premiju se može računati i doplata i ona se obračunava onim osiguranicima koji su imali dve ili više štete u prethodnom periodu. Ovakva doplata naziva se malus i predstavlja kazneni dodatak na premiju koju plaća osiguranik. Deo štete osiguranik može snositi sam

i taj deo štete se naziva franšiza. To je iznos koji se prilikom nadoknade štete odbija u određenom procentu ili iznosu od osigurane sume.

3.7. Rezerve osiguravajućih društava

Da bi se pokrile buduće obaveze osiguranika osiguravajuća društva moraju da imaju rezerve i na taj način društva znaju da će moći da odgovore svojim obavezama koje su preuzeli zaključivanjem ugovora. Upravo su rezerve ono što čini osnovu prilikom investiranja društva za osiguranje.

Sve što se tiče rezervi osiguravajućih društava, kao što su njihova visina, način njihovog formiranja i način njihovog investiranja regulisani su zakonom (Zakon o osiguranju „Službeni glasnik Republike Srbije“, broj 139/14, član 115-123) i odlukama Narodne banke Srbije (Odluka o adekvatnosti kapitala društva za osiguranje/reosiguranje "Službeni glasnik RS", br. 51/2015; Odluka o tehničkim rezervama „Službeni glasnik RS“, br. 42/2015). Obim rezervi koje su potrebne društvima najpre zavisi od obima rizika koji bi trebalo da se izravna, to jest da se raspodeli u prostoru i vremenu.

Postoje i takozvane rezerve tehničke prirode koje se koriste da se pokriju obaveze koje nastaju u procesu obavljanja osiguranja. Ukoliko se osvrnemo na tehničke rezerve životnog osiguranja, možemo videti da ove rezerve čini nekoliko elemenata, a to su: premije koje se prenose u sledeći obračunski period, a najčešće se koristi za pokrivanje obaveza iz osiguranja koje nastaju prilikom narednog obračuna, štete koje se nalaze u rezervi koje se stvaraju u visini iznosa koji je procenjen i obaveza za nastale prijavljene, a još uvek nenadoknađene gubitke, i za nastale neprijavljene štete u tekućem periodu. Zatim, postoje rezerve koje se nazivaju učešće u dobiti i nastaju u visini iznosa na koji osiguranici imaju pravo po osnovu učešća u dobiti, ako su prihvatili da učestvuju u riziku deponovanja i ulaganja sredstava tehničkih rezervi, kao i matematička rezerva koja se kreira posebno za svaki ugovor o osiguranju života i namenjena je izmirenju budućih obaveza po osnovu životnog osiguranja.

Garantne rezerve su sredstva koja bi trebalo da imaju sva osiguravajuća društva. One nastaju kako bi obezbedile trajno izvršavanja obaveza ovog društva i omogućavaju društvu da može da izmiri i sadašnje i buduće obaveze. Visina garantnih rezervi određena je zakonskim aktima svake zemlje posebno i najčešće se razlikuje i zavisi od vrste osiguranja.

ČETVRTI DEO

Četvrti deo rada bavi se konkretnije pitanjem upravljanja rizicima u samom društvu za osiguranje, identifikacijom rizika, njegovim merenjem i metodama upravljanja. Detaljnije je analizirana interna kontrola i revizija, njihove sličnosti i razlike

4. Rizik – identifikacija, ispitivanje učestalosti i veličine šteta koje su potencijalne

Rizik je višeslojan te ga ne možemo istovetno posmatrati i definisati u odnosu na osiguravače i organizacije, odnosno pravna lica koja potencijalno mogu postati osiguranici. U okviru jedne organizacije može se analizirati zaštita od određenog potencijalnog rizika, mogu se analizirati različite metode koje se koriste kada se identifikuje potencijalni rizik u okviru koga se ubraja i osiguranje. Ipak, značajno je imati u vidu to da je za procenu i zaštitu od potencijalnog rizika najvažnije ispuniti prvi korak a to je - utvrđivanje rizika i identifikacija šteta koje potencijalno mogu nastati.

Kao što smo rekli, neophodno je da odgovorna lica u jednoj organizaciji/preduzeću budu dobro informisana i da raspolazu svim dostupnim podacima kako bi mogli da definišu potencijalne rizike pa ih samim tim i identifikuju. Dokumenti na osnovu kojih odgovorna lica donose procene su (Vujović, 2009):

1. finansijski izveštaji;
2. podaci o štetama koje su se već dogodile;
3. upitnici koji su individualni in a osnovu kojih se analiziraju rizici i
4. fizička inspekcija različitih delova organizacije, a koja je uslovljena delatnošću u okviru koje je određeno preduzeće.

Sledeći korak lica koji su odgovorni u određenom preduzeću jeste da u drugom koraku posveti pažnju merenju toga koliko rizici utiču na poslovanje određene organizacije. Odnosno u ovom koraku procenjuje se potencijalna učestalost svih mogućih opasnosti i rizika, kao i veličina šteta koje ovi rizici mogu da izazovu po poslovanje organizacije. "Učestalost šteta definiše se kao broj događaja koji mogu imati ekonomsko negativne posledice i koji će se desiti u određenoj

posmatranoj vremenskoj jedinici, a sa druge strane se veličina jedne štete odnosi na ono što se očekuje od razmere te štete u određenoj vremenskoj jedinici”(Vujović, 2009:44).

Još jedan korak koji ne sme biti zapostavljen jeste procena rizika. Važno je pomenuti da je procena rizika veoma važna kada se odlučuje o izboru određene i odgovarajuće metode kojom će se određeno preduzeće zaštititi od rizika. Važno je prilikom procene rizika znati da je veličina jednog rizika bitniji indikator od toga koliko se često određena šteta pojavljuje. Na primer velike štete koje imaju katastrofalne posledice mogu potpuno uništiti poslovanje preduzeća i onemogućiti ga da posluje u budućnosti, za razliku od više desetina manjih šteta koje će takođe uticati na poslovanje preduzeća ali će ono i dalje moći da bude ekonomski i tržišno sposobno. Iz ovog razloga neophodno je da lice koje je odgovorno za rizike, odnosno da lica koja su zaposlena u menadžmentu rizika preispita sve štete koje će verovatno nastati iz određenog događaja. U tom smislu neophodno je da se kada se ispituje veličina štete razlikuje šta je najveća moguća potencijalna šteta i šta je najverovatnija potencijalna šteta.

4.1. Upravljanje rizikom - metodi

Može se reći da postoje tri metoda upravljanja rizikom koja spadaju u osnovne i to su (Ivanović, 2003: 72):

1. Metod kontrole šteta,
2. Metod finansiranja šteta i
3. Metod interne redukcije rizika

Metod kontrole šteta

Prvi među osnovnim metodama jeste *metod kontrole štete* i on obuhvata različite korake i procese koji imaju za cilj smanjenje učestalosti potencijalnih šteta, kao i smanjenje veličine potencijalnih šteta. Važno je naglasiti to da kontrola šteta nije isto što i kontrola rizika, pre svega su i sami koraci koji se preduzimaju kako bi se smanjile potencijalne štete potpuno drugačije od aktivnosti kojima se smanjuje prisustvo rizika.

Metod kontrole štete podrazumeva sprovođenje različitih koraka, a može se reći da postoji dva pristupa ove metode. Prvi pristup podrazumeva izbegavanje rizika – u tom smislu da preduzeće nastoji da smanji izloženost određenom riziku tako što najpre analizira, a potom i smanjuje određene aktivnosti koje se procenjuju kao rizično. Odnosno, organizacija se neće baviti aktivnošću koja može biti rizična ili koja joj može naneti štetu, a takođe, organizacija može odlučiti da se povuče iz određene delatnosti jer je menadžment procenio da je delatnost previše rizična. Benefiti metode se vide u tome što se ekonomska opasnost koja proističe od štetnog događaja odstranjuje ili nestaje u potpunosti. Ipak ono što se navodi kao slabost ovog pristupa ogleda se u nemogućnosti da se izbegnu svi potencijalni rizici kojima je jedna organizacija izložena. Ovaj postupak – izbegavanje ili odustajanje od rizične aktivnosti – jeste dosta pasivan postupak i dosta retko se primenjuje. Ova vrsta rizika se primenjuje kod predvidivih rizika koji su uočeni poput poplava, mećava, šuš. Pored nje primenjuje se kontrola rizika umanjenjem.

Prevenција šteta je drugi pristup u okviru metode kontrole štete. Ova metoda u većoj meri se bavi onim elementima kojima se utiče na smanjenje učestalosti i veličine. U odnosu na prethodni pristup – izbegavanje rizika – organizacija ne izbegava u potpunosti da bude pod potencijalnom

opasnosti od nekog rizika već utiče na aktivnost za koju proceni da je rizična tako što je menja in a taj način ona postaje prihvatljivija i bezbednija za organizaciju i njeno poslovanje.

Ova metoda koristi se kada su u pitanju baš veliki i kritični rizici. Na primer ukoliko se procenjuje da postoji rizik nestanka prirodnog gasa, ovaj rizik se izbegava tako što se prave reserve grejanjem na biomasu; agregatom se sprečava rizik od nestanka struje itd.

Može se reći da postoje dve vrste aktivnosti u okviru pristupa prevencije šteta (Ivanović, 2003:73):

1. Preventivne i
2. Represivne mere

Dok se mere koje su preventivne sprovode unapred, vremenski ispred događaja koji je potencijalno štetan, one koje se opisuju kao represivne se sprovode nakon što se događaj odvio. Cilj preventivnih mera jeste da ukloni i spreči uzročnik koji utiče na ekonomski gubitak organizacija i njime se smanjuje učestalost potencijalnih šteta. Ova metoda koristi se kada su u pitanju baš veliki i kritični rizici. Na primer ukoliko se procenjuje da postoji rizik nestanka prirodnog gasa, ovaj rizik se izbegava tako što se prave reserve grejanjem na biomasu; agregatom se sprečava rizik od nestanka struje itd.

Metod finansiranja šteta

Glavni način zaštite od potencijalne štete ovom metodom jeste formiranje fondova kojima će se nadoknaditi ekonomske posledice štete koja je nastala.

Može se reći da postoji tri različita pristupa kod ove metode i to su:

1. Zadržavanje rizika
2. Transfer rizika i
3. Komercijalno osiguranje.

Zadržavanje rizika se naziva još i samopridržaj i odnosi se na slučaj kada organizacija/preduzeće samostalno odluči i zadrži obavezu da snosi određene rizike i posledice koje određeni rizici proizvedu. U ovom slučaju organizacija otvara fondove kojima nadoknađuje nastale štete.

Sa druge strane kod transfera rizika, rizik i fondovi kojima se nadoknađuje šteta se prebacuje na drugoga. Transfer rizika, trebalo bi pomenuti, obuhvata tehnike kojima se rizik prebacije na drugo pravno ili fizičko lice. Odgovornost za određeni rizik, pravna strana ovog dogovora obezbeđuje se različitim ugovorima za koje su zaduženi riziko menadžeri. Takođe, trebalo bi pomenuti i hedžing strategiju (*hedging*) koja se odnosi na upotrebu finansijskih derivate kojima se minimiziraju uticaji rizika na poslovanje preduzeća. U ovo spadaju promena kurseva, varijabilne kamatne stope i tržišni rizici koji se regulišu primenom pojedinačnih instrumenata poput:

- forward ugovori
- fjučers ugovori,
- svopov i
- opcije.

Komercijalno osiguranje je pravi primer postupka nadoknade ekonomskog gubitaka zbog određenog rizika putem osiguravajućeg društva. Kada se radi o komercijalnom osiguranju princip je takav da se prvo određuje visina osigurane sume, potom se izabere osiguravajuće društvo, uslovi i vrsta osiguranja i na kraju se ispituju podaci o sigurnosti naknade šteta. Rizik se isplaćuje samo onda kada su prethodno iscrpljeni svi postupci kontrole i umanjenja rizika, odnosno u slučajevima kada ovi postupci ne mogu biti primenjeni.

Postoji i treći metod koji se bavi elementima koji utiču na to koliko je kompanija izložena određenom riziku, a usko je vezana sa investiranjem u sistem informisanja. Ovaj metod namenjen je diversifikovanim kompanijama jer se kod njih dešava da postoje proizvodi koji nemaju mnogi sličnosti pa se na taj način izbegava potencijalni rizik(Ivanović,2003:77). Ova metoga se može izvesti i na drugačiji način, odnosno investiranjem u informacije. Korišćenjem ovog pristupa dobijaju se jasna i precizna očekivanja u okviru šteta, te organizacija može blagovremeno preuzeti mere zaštite.

4.2. Integrirani koncept upravljanja rizicima

Novi i unapređeni rizici sa kojima se suočavaju organizacije na globalnom nivou inicirali su novi način upravljanja rizicima, tzv. “Integrirani koncept upravljanja rizicima”(Labudović Stanković, 2011:9). Možemo reći kako je ovo drugačiji i unapređeni način upravljanja različitim rizicima kome se dodaje pridev integrirani (*engl. enterprise risk management -ERM* (Labudović Stanković, 2011:9) a koji na globalnom tržištu dobija sve značajniju ulogu. Za ovaj koncept se kaže da je unapređen jer obuhvata mnoge prednosti- “smanjuje ukupan rizik,kao i oscilacije prinosa, smanjuje ukupne troškove i obezbeđuje stabilne prihode, tako povećavajući blagostanje akcionara i vrednost kompanije”(Labudović Stanković, 2011:9).

Ranije je menadžment kompanija podrazumevao pod upravljanjem rizikom kupovinu određenog osiguranja i izjednačavane su ove dve stvari. Stanje se promenilo osamdesetih godina dvadesetog veka kada su kompanijama finansijski rizici predstavljali najveći problem te se zbog toga ugovori i to derivatni počinju koristiti u sve većoj meri. “Za razliku od tradicionalnog puta kojim se rizikom upravlja individualno, sa pojedinim elementima sa kojima se svaki individualni subjekat suočavaju u funkcionisanju, ovaj pristup obuhvata sve elemente”(Labudović Stanković, 2011:9) Ipak, nakon velike finansijske krize stanje u pristupu upravljanja rizicima počinje da se menja in a globalnom nivou pa u skladu sa tim i celokupno korporativno upravljanje. U tom period integrisanje upravljanje rizicima dobija na značaju i postaje jedan od načina korporativnog upravljanja koji je usledio upravo zbog turbulentnog globalnog okruženja i novih rizika koje ono nosi sa sobom. Kako bi se korporacije izborile sa novim i izmenjenim rizicima bilo je neophodno da se uvede objedinjeno upravljanje rizicima.

“Ovaj pristup predstavlja objedinjen i višeznačajan program kojim se na sistematičan način upravlja svim rizicima koji mogu biti štetni za organizaciju. Na osnovu definicije Komiteta za upravljanje rizikom kompanije Društva akutara u SAD-u ovaj pristup organizacijama daje mogućnost da sve potencijalno štetne situacije proučava, analizira i predupredi, bez obzira u kom sektoru se jave”(Labudović Stanković, 2011:9).

Dakle integrirani koncept upravljanja rizicima kompanija nije samo jednostavna tehnika već mnogo složeniji i višeslojniji koncept. Takođe je važno ukazati i na široku primenu ovog koncepta – integrirani koncept upravljanja rizicima mogu usvojiti sve organizacije/preduzeća/kompanije nezavisno od delatnosti u kojoj posluju, a korist od upotrebe

ovog koncepta imaju jednako akcionari, poverioci, menadžment kompanije, zaposleni, potrošači, ali i svi ostali koji imaju interes da organizacija dobro posluje (Labudović Stanković, 2011:9).

Integrisanim konceptom upravljanja rizicima obuhvaćeni su najrazličitiji rizici i zbog toga se naglašava njegova široka primena – obuhvaćeni su svi rizici koji mogu na neki način ugroziti poslovanje preduzeća ili odstupanje od očekivanih rezultata. Pre svega važno je naglasiti da su ovim konceptom obuhvaćeni čisti rizici poput poplave, vatre, vremenskih nepokoda koji mogu uništiti celokupno poslovanje određene kompanije, potom finansijski rizici poput kreditnog, promene kamatne stope, inflacije ili likvidnosti. Obuhvaćeni su i operativni rizici, a takođe obuhvaćeni su i rizici kao što su prekid poslovanja, nesposobnost za rad ali i strategijski rizici kao što su želje potrošača, socijalni trendovi, promene pravnog sistema, zahtevi regulatornih organa i politički trendovi (Labudović Stanković, 2011:9).

Ovaj koncept omogućava da se svi potencijalni rizici onemoguće transferom u osiguranje. Tim putem se menja i sam koncept upravljanja rizikom i prihvatanja rizika u osiguranje – “prema nekadašnjem shvatanju koncepta upravljanja rizicima u rizicima u osiguranju su se mogli preneti samo čisti rizici i to oni koji zadovoljavaju određene kriterijume” (Labudović Stanković, 2011:9)

Ovaj novi koncept kome se pripisuje da je integrisan omogućava da se i rizici koji su do sada bili izuzeti od osiguranja dozvoljava da i oni budu ulistani među one koje je moguće osigurati. Ovo se dešava zato što je na tržištu finansijskih usluga došlo do razvoja velike konkurencije i do novih zahteva osiguranika, kao i zbog rastuće težnje za profitom koja samim tim menja uslove. Globalizacija, turbulentno okruženje i svakodnevna promena poslovnog okruženja utiču na to da se menjaju i ponude osiguravajućih kuća, odnosno da se od njih zahteva drugačije poslovanje koje će u ponudu uvrstiti i nove rizike u svoju ponudu. Na primer ukoliko imamo imovinu, odnosno stan koji nije završen se neretko obezbeđuje prema polisi koja pokriva sve rizike izgradnje sve dok nije potpuno završen kada može da se osigura polisom osiguranja imovine svi rizici.

Integrisani pristup obuhvata najrazličitije rizike tako da polise bivaju drugačije nego do sada jer se u okviru njih mogu praviti drugačije kombinacije, te je i sadržina drugačija. Rizici se kombinuju i različite vrste se ukrštaju te dolazi do međusobnog kompezovanja pa samim tim i do smanjenja ukupnog rizika u osiguravajućim društvima.

Benefiti integrisanog pristupa ogledaju se u tome što kupcima omogućava prenošenje i pokrivanje raznovrsnih rizika što automatski znači i nižu cenu. Takođe, mala je verovatnoća da

će do svih rizika doći u istom trenutku. Pri tome ovaj pristup na adekvatniji način razume rizike, i ima bolji sistem zaštite od rizika koji se ne dešavaju toliko često a zbog kojih može doći do ogromnih gubitaka (Labudović Stanković, 2011:9).

Takođe, značajno je pomenuti da za razliku od osiguranja nekog pojedinca, preduzeća i organizacije nisu uvek podstaknuti strahom prema riziku. Osiguranje može uticati na povećanje ekonomske vrednosti određene kompanije, a sa druge strane može smanjiti blagostanje akcionara.

Kao što smo već pomenuli na tržištu pored osiguranja kompanijama stoje na raspolaganju fijučersi, opcije ili svopovi. Ovi instrumenti se nazivaju i tržištima kapitala i oni mogu da podele rizik kome je kompanija izložena sa ostalim učesnicima na berzi. Isto tako, kompanija može da emituje akcije koje će kupovati različiti drugi subjekti a kojim se obezbeđuje kapital za neku drugu aktivnost. "Berza omogućuje stvaranje pula rizika i njegovu diverzifikaciju slično kao što radi i osiguravač. Ono što je zajedničko i osiguranju i iznošenju rizika na tržište kapitala je to što se smanjuju oscilacije rizika akcionara da neće ostvariti određeni profit i što se stabilizuju prihodi kako kompanije, tako i akcionara"(Labudović Stanković, 2011:9).

Ono što bi takođe trebalo objasniti je to da osiguravajuće kompanije često veruju da tržište ima mogućnost da efikasnije i lakše trpi specifične vrste različitih rizika od tržišta osiguranja. Zato kako se osiguranja šire i na oblasti na koje se ranije nije odnosilo sfera se proširila i na osiguranje proizvode i usluge na koje se do sada nije odnosilo.

Prethodnih nekoliko decenija neretko se među ekspertima vodi različita rasprava u vezi sa tim "da se rizici osiguranja plasiraju u formi finansijskih derivate i da kao takvi postanu imovina u koju je moguće ulagati na tržištu kapitala"(Labudović Stanković, 2011:9). Ipak i dalje nije postignuto ujednačeno mišljenje među stručnim licima u vezi sa ovom problematikom.

Osiguravajuće kompanije svoje poslovanje mogu da finansiraju na četiri načina: izdavanjem akcija, zaduživanjem, reosiguranjem i sekjuritizacijom preuzetih rizika u formi finansijskih derivata koji se dalje plasiraju na tržište kapitala. Svaki navedeni metod prikupljanja kapitala ima svoje mane i prednosti.

Na primer, ukoliko neka osiguravajuća kompanija u svom portfelju poseduje veliki broj imovinskih polisa osiguranja, koje pružaju osiguravajuće pokriće za imovinu koja je smeštena u geografskoj oblasti visokog rizika od katastrofalnih elementarnih nepogoda, kompanija može da

se odluči da nedostatak kapitala za pokriće štete nadomesti putem izdavanja svojih akcija. Međutim, vrlo lako se može desiti da na vest o katastrofalnoj šteti tržište kapitala reaguje tako što će smanjiti tražnju za akcijama osiguravajućih društava, pogotovo onih, koji su i direktno vezani sa nastalim štetnim događajem. U tom slučaju, ova osiguravajuća društva bi bila primorana da svoje akcije prodaju po nižoj ceni od realne, što im ne bi išlo u korist.

Druga alternativa prikupljanja potrebnog kapitala je emitovanje dužničkih hartija od vrednosti. Ovo jeste dobra alternativa osim u slučaju da tržište kapitala predvidi visok rizik koji se odnosi na potencijalno slabljenje finansijske snage osiguravajućeg društva u periodu nakon isplate date štete. U tom slučaju, investitori bi u visinu kamata na izdate hartije od vrednosti uračunali i visoku premiju za rizik od neispunjenja preuzetih obaveza od strane izdavaoca tj, osiguravača, što se osiguravajućoj kompaniji ne bi isplatilo.

Treća alternativa prikupljanja kapitala je kupovina reosiguranja. Reosiguranje, u odnosu na obezbeđivanje priliva potrebnog kapitala to čini na dva načina. Ono osiguravaču obezbeđuje priliv kapitala putem provizije iz reosiguranja i kroz isplatu naknade po odštetnim zahtevima za osigurane rizike za koje je reosiguranje kupljeno a koji su se ostvarili. Međutim, bitno je imati na umu da, ukoliko predviđanja velikih katastrofalnih događaja ukazuju na veliku verovatnoću njihovog ostvarenja, cena reosiguranja znatno poskupljuje. Budući da se od početka devedesetih godina dvadesetog veka velike elementarne nepogode dešavaju sve češće i sa sve razornijim posledicama, to je dovelo do velikog rasta cena reosiguranja. Pored činjenice da su cene reosiguranja postale visoke, osiguravači su se suočili i sa odbijanjem reosiguravača da pruže obim i visinu pokrića koju su od njih zahtevali. Takođe, mnoge vrste finansijskih i političkih rizika reosiguravači uopšte i ne pokrivaju.

Četvrti i poslednji izvor kapitala za osiguravajuće kompanije predstavlja sekjuritizacija rizika osiguranja. Ukoliko se osiguravač odluči za ovu opciju prikupljanja kapitala, on će emitovati katastrofalne obveznice ili neki drugi vid finansijskog derivata u kom su upakovani rizici osiguranja. Ove hartije od vrednosti investitoru garantuju određenu kamatu koja se isplaćuje na godišnjem nivou i povraćaj uložene glavnice nakon isteka ugovorenog vremena njihovog trajanja, pod uslovom da se naznačeni rizik ne realizuje. Ukoliko se katastrofalni rizik realizuje, investitori gube svoju uloženu glavicu, kamatu ili oboje. Zahvaljujući ovakvom mehanizmu transfera rizika, osiguravač dobija mogućnost da rizik od finansijskog gubitka, koji nastaje usled katastrofalnih događaja velikih razmera, rasparča na veći broj manjih celina (obveznica) i prosledi na tržište kapitala. Rizik osiguranja se prebacuje na tržište kapitala

zasniva se na pretpostavci da tržišta kapitala bez ikakvih problema imaju mogućnost da prekriju štete koje nastaju kada se dese pojedine katastrofalne situacije, s obzirom na to da ova tržišta imaju dnevni obim trgovine koji premašuje stotine milijardi dolara.

Sekjuritizacija rizika osiguranja javlja se u različitim oblicima. Najveći deo sekjuritizovanih rizika osiguranja povezan je sa katastrofalnim događajima. Međutim, kako se koncept upravljanja rizikom sve više razvijao i dobijao sve veći značaj, rizik je počeo da se posmatra na sveobuhvatniji - holističkiji način, pa u skladu s tim i sekjuritizacija rizika postaje sve raznovrsnija.

Hartije od vrednosti povezane sa rizicima osiguranja mogu se klasifikovati na dva načina. Prvi način je klasifikacija u odnosu na tip rizika na koji se odnose, tj. da li je u pitanju rizik koji proizilazi iz životnog ili neživotnog osiguranja. Drugi način se tiče prirode rizika na koji se odnose - na katastrofalne i nekatastrofalne rizike. Obveznice, povezane sa rizicima koji proizilaze iz osiguranja imovine i nezgode uglavnom služe za prebacivanje vrhunskih rizika¹ dok obveznice, povezane sa rizicima koji proizilaze iz životnog osiguranja, najčešće služe kao način finansiranja tj zaduživanja na osnovu budućih novčanih tokova koji na staju sukcesivnim plaćanjem premija na osnovu potpisanih tradicionalnih polisa životnog osiguranja. Obveznice zasnovane na rizicima životnog osiguranja se takođe mogu strukturirati i kao katastrofalne obveznice kojima će se na tržište kapitala preneti vrhunski rizici u vezi sa visokom stopom smrtnosti.

4.3. Matrični model upravljanja rizicima, kontroling i interna revizija

Ukoliko se procena rizika vrđi kvalitativnom metodom ona obuhvata korišćenje nenumeričkih, to jest podataka koji su kvalitativno opisani. U ovu grupu metoda kojima se procenjuju rizici mogu se pripisati i matrice rizika(www.iomosaic.com, posećen 10.07.2016)

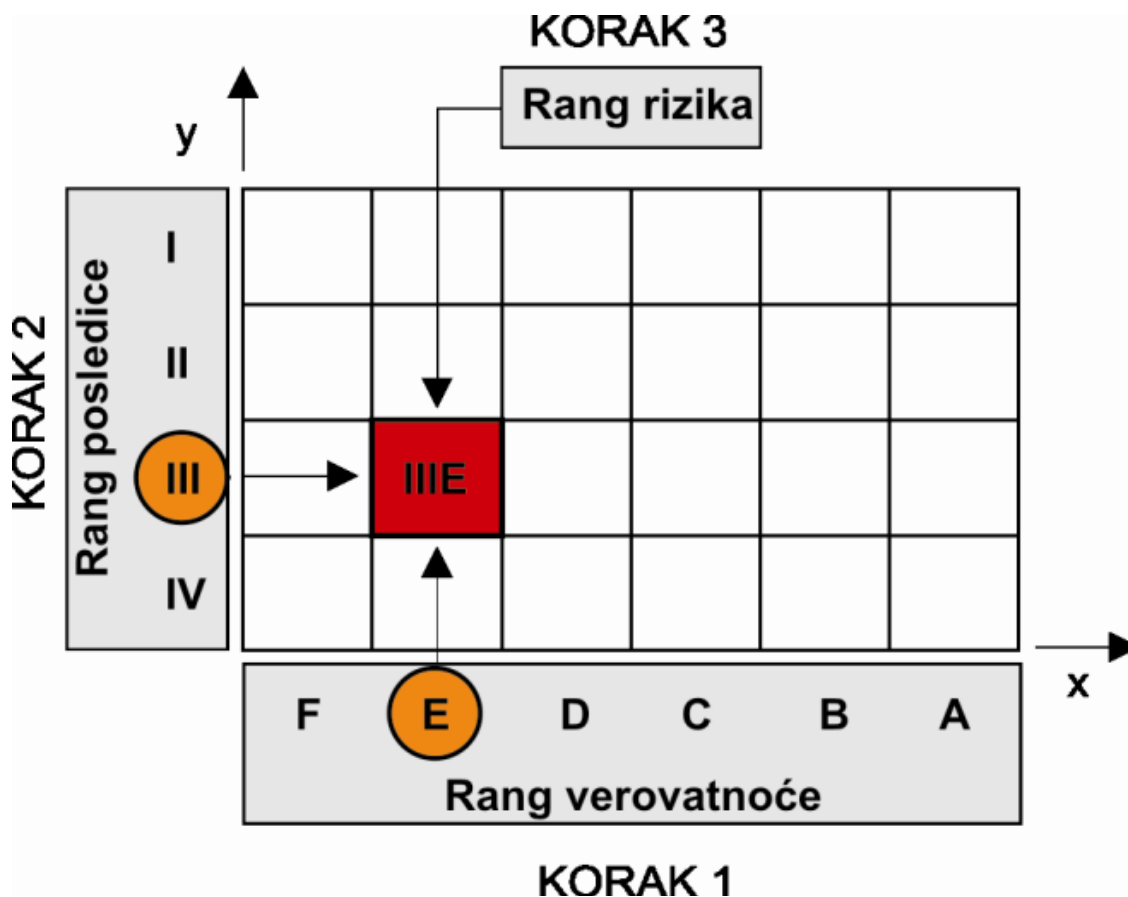
U matricama za rangiranje rizika selektovanje se zasniva na matrici koja se bazira na osnovu rangova posledice i verovatnoće.

Matrice rizika se često koriste kako bi se uspostavile logičke povezanosti posledica i verovatnoće u slučajevima kada se procenjuju rizici i za prethodno identifikovane potencijalne

¹ Maksimalni rizik (engl. peak risk) je takav rizik u portfelju osiguranja koji se po svojoj izuzetnoj težini, odnosno vrednosti, izdvaja od drugih rizika. Na primer, to može biti osiguranje industrijskih postrojenja ogromne vrednosti, recimo rafinerija za preradu nafte, ili velikih transportnih sredstava

štete. Isto tako, povezanosti posledica i verovatnoće procenjuju se kao jednosmisleno opisan proces kojim se poučava nivo određenih rizika koji su nam važni.

Rangiranje nivoa rizika se zasniva na matrici, koja se bazira na osnovu rangova posledice i verovatnoće. Matrica rizika se “formira tako što se na x-osu nanose rangovi verovatnoće, a na y-osu rangovi posledica”(Ozog, 2002). Kombinacija prethodno navedenih nivoa rangiranja daje rang rizika(Ozog, 2002).

Slika br. 3 Kako se matrica rizika formira(Ozog, 2002, www.iomosaic.com, posećen 20.07.2016.)

Matrični model upravljanja rizicima, obezbeđuje da osiguravajuće društvo raspolaže informacijama o visini pojedinačnih rizika, da vrši procenu rizika po podgrupama i grupama rizika primenom metoda ponderisanja pojedinačnih rizika, podgrupa rizika, grupa rizika i rizika segmenata osiguranja. Ovaj model upravljanja rizicima obezbeđuje procenu visine rizika na nivou osiguravajućeg društava i kontinuitet izveštavanja o rizicima.

Na kom je rizik nivou procenjuje se tako što se sagledava obim događaja koji mogu

proizvesti ekonomsku štetnost po organizaciju, tj. odnos sa posledicama i verovatnoćom da će se događaj odviti. Model upitnika, odnosno postupak samoocenjivanja, obezbeđuje kontinuiranu razmenu informacija između organizacionih jedinica, kako bi proces upravljanja rizicima obuhvatio identifikovane rizike, nalaze, zaključke i procene do kojih su došle funkcije i direkcije osiguranja po linijama rizika iz svojih nadležnosti.

Matrice rizika, uz odgovarajuće klasifikacije rizika, obezbeđuju praćenje i izveštavanje o svim vrstama rizika kojima je izloženo osiguravajuće društvo. Prikupljanje na sistematski način i kontinuirana analiza svih dostupnih informacija o rizicima u poslovanju osiguravajućeg društva, i onih koji su doveli do ekonomske ili druge štete, odnosno gubitka, kao i onih događaja koji su potencijalno bili štetni, obezbeđuje se kroz evidenciju događaja i postupak samocenjivanja.

„Organizaciona jedinica nadležna za poslove upravljanje rizicima, upravlja rizicima solventnosti, a u najvećoj meri se odnosi na rizik adekvatnosti određenog kapitala, potom rizikom strukturne neusklađenosti aktive i pasive, rizikom održavanja sigurnosti i prinosne snage kapitala, rizikom boniteta velikih klijenata, rizikom pokrića tehničkih i garantnih rezervi, kao i rizikom adekvatosti obaveza kroz neposrednu saradnju sa organizacionom jedinicom nadležnom za poslove aktuarstva“ (Avdalić, 2000:82).

Kada se vrši postupak analize rizika, sačinjavaju se različite vrste uporednih analiza u koja se ispituju u odnosu na ostala društva za osiguranje i ono što je očekivanost u delatnosti; obezbeđuje stručna pomoć ostalim organizacionim jedinicam u postupku određivanja mogućeg raspona i učestalosti događaja i predočavanju posledica manifestacija rizika; procenjuje i kvantifikuje uticaj pojedinačnih i grupnih rizika na ukupan rizik neživotnih i životnih osiguranja i predlaže skup mera koje će se primenjivati u cilju minimiziranja rizika.

4.4. Kontroling rizika i uticaji faktora

Neretko je veoma važno ponavljanje koraka analize rizika koji su već rađeni jer se jedino na taj način dobija ispravna slika rizika. Prema tome koliki je postupak i koje je vrste određuje se vremenski period u kome se radi kontrola i može biti:

- sedam dana,
- dve nedelje
- mesec dana.

Odgovorno lice za kontrolu je rukovodilac projekta na osnovu tabele koju dobija od odeljenja koje se bavi planom i praćenjem. Sve dostupne informacije se čuvaju u bazi u kojoj su obuhvaćeni sve informacije, a koja je veoma značajna za realizaciju budućih projekata.

Globalna promena ponude i potražnje postavila je nove zadatke pred menadžment kompanija. Društvima je sve teže rukovoditi, pogotovo osiguravajućim društvima jer je sve teže osigurati sklad između pojedinih organizacijskih delova, koji se različito razvijaju. Problem savremenog menadžmenta je gubitak preglednosti nad celinom posla u društvu i loša usklađenost pojedinih delova koji zbog toga manje doprinose uspehu društva. U vremenu stalnih promena dugoročan uspeh društva može se ostvariti samo promenom načina mišljenja i kreativnog menadžmenta. Poznavanjem spoljašnjih i unutrašnjih uslova pruža se određena mera za veličinu izazova pred kojima se nalazi društvo(Avdalović, 2000:82).

Kontroling je vremenom prilagođavao svoj sadržaj novim pristupima i instrumentima. U kontrolingu ne postoji opštevažeće i statične i optimalne alternative delovanja, nego permanentne alternativne mogućnost, primerene i prilagođenje određenoj situaciji. Tipična su tri oblika kontrolinga: kao posmatrač, kao savetnik i kao inovator(Avdalović, 2000:82)

Kontroling kao posmatrač je karakterističan u vreme pedesetih i šezdesetih godina, kada su uslovi poslovanja bili relativno stabilni, a promene nisu bile značajno naglašenije. Tražnja za uslugama osiguravajućih društava bila je znatno veća od mogućnosti ponude domaćih osiguravajućih društava. Uslovi poslovanja u to vreme determinisani okruženjem omogućavali su dobro planiranje jer okruženje nije diktiralo svakodnevne promene. U uslovima relativno stabilnog okruženja za planiranje koriste se relativno jednostavne tehnike rešavanja problema. Osnovno pravilo uspeha društva zasnivalo se na napretku na tržištu. Društva su planirane ciljeve ostvarilava unapređenjem poslovanja putem racionalizacije troškova. U takvim uslovima

poslovanje kontroling je orijentisan na prošlost, urednost i tačnost. Osnovni instrumenti kojima se služi su računovodstvena pravila i principi kao i kalkulacija na bazi pune cene koštanja.

Promene uslova poslovanja determinisale su promene obeležja okruženja. Inovacije više nisu sitne, informacije su postale manje sigurne i treba ih prihvatati sa rizikom. Prognoziranje postaje teže i neizvesnije, od planiranja se očekuje veća fleksibilnost. Konkurencija se zaoštrava, okruženje postaje sve složenije. Društva menjaju uobičajenu poslovnu strategiju s pasivnog na aktivno prilagođavanje i planiranje. U takvim uslovima kontroling se preobražava u funkciju savetnika. On se služi novim instrumentima kao što su proračuni, kontrole izvršenja i izveštavanja, a posebno njihovom integracijom nastoji se olakšati rukovođenje i upravljanje društvom.

Poslovna strategija društva za osiguranje se menja. Kako bi društvo za osiguranje delovalo uspešno neophodno je pored preduzimanja mera racionalizacije i vođenja računa o užem dejstvu iz okruženja sagledati i širu sliku. ovo je posebno važno jer je tržište sada mnogo složenije a poslovno okruženje sačinjeno od mnoštva različitih segmenta koje je važno ne zanemariti poput konkurencije, uticaja osiguranika, uticaja vlade, razvijanje novih vidova osiguranja.

Probleme novih uslova nije moguće rešavati starim metodama i instrumentima. Treba razvijati nove metode i primenjivati nove tehnologije, u skladu sa novonastalim promenama i novim načinima života u modernom svetu. U ovom smislu se misli na kontroling kao inovacija, koji učestvuje u procesu rešavanja problema. Savremeniji instrumenti jesu sledeći(Avdalović, 2000):

- ciljni troškovi(Avdalović, 2000),
- efekat “tihih signala” (Avdalović, 2000),
- razvoj sistema ranog upozorenja(Avdalović, 2000)
- strategijska kontrola(Avdalović, 2000),
- ekološke i socijalne komponente prilagođavanja društva promenama u okruženju(Avdalović, 2000).

4.5. Interna revizija²

Nestabilni uslovi poslovanja, brzi rast tržišta pa samim tim i razvoj organizacija, razvoj ekonomskog globalnog okruženja, ekonomski rizici koji utiču na organizaciju kao i mnogi drugi faktori usloveli su potrebu za organizacijom interne revizije. Cilj vršenja interne revizije jeste preispitivanje različitih tokova poslovnih transakcija i analiziranje i praćenje ostvarenosti unapred određenih zadataka. Najznačajnije kod ove vrste revizije jeste da bude sprovedena nezavisno i objektivno.

“U Odluci Narodne banke Srbije o sistemu internih kontrola, nalazi se i akt o internoj reviziji koji kaže da je interna revizija društva dužna da, pored tekućih provera, vrši i povremene detaljnije provere sistema internih kontrola”(nbs.rs, posećen 29.7.2016)

Risk menadžment mora da prati promene na tržištu osiguranja, finansijskom i tržištu reosiguranja. Aktivnosti se ne završavaju na tržištu osiguranja, neophodna je analiza rizika i na finansijskom tržištu gde i kada plasirati sredstva. Takođe risk menadžment mora odrediti koji deo rizika iz osiguranja se reosigurava, kada i ko je reosiguravač. Zadatak risk menadžmenta je da upravlja rizicima u osiguravajućem društvu u fazi zaključenja osiguranja, plasmana sredstava na finansijskom tržištu, tj i u fazi ustupanju rizika na reosiguranje.

Interne revizija se koncipira se na način da promoviše efikasnost, smanjuju rizik od gubitka imovine i pomaže u obezbeđenju pouzdanosti finansijskih izveštaja i usklađenosti sa zakonima, aktima poslovne politike osiguravajućeg društva, politikama i procedurama rada. „Kao malo koja druga funkcija u organizaciji, interna revizija obuhvata sve njene procese, aktivnosti, projekte i programe. Sva imovina, svi zaposleni, uključujući i treća lica - pružaoce usluga kao i same usluge koje organizacija na ovaj način pribavlja, mogu biti predmet revizije“(nbs.rs, posećen 29.7.2016).

Interna revizija je veoma važna za poslovanje određenog preduzeća i njena funkcija može doprineti efikasnosti preduzeća, kao i boljoj koordinaciji između različitih sektora i funkcija. Takođe procesi i organizacija mogu se bolje organizovati zahvaljujući internoj reviziji i lakše je i jednostavnije uvideti nedostatke. Kontrolne aktivnosti u osiguravajućem društvu se temelje na

² Odlukom o sistemu upravljanja u društvu za osiguranje/reosiguranje "Službeni glasnik RS", br. 51/2015 bliže je propisan sistem interne revizije, izvor: http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/latinica/20/osg/sistem_internih_kontrola.pdf, posećen maja 2016.g.

pisanim pravilima, politikama i uputstvima i drugim merama Nadzornog odbora, Izvršnog odbora i Generalnog direktora.

4.5.1. Zakonu o osiguranju i interna revizija

U ovom segment rada kratko ćemo se osvrnuti na definisanje interne revizije u zakonu Zakon o osiguranju. Ovaj zakon u posebnom odeljku 4, (članovi 154-160.) bavi se obavezom društva za osiguranjem i sprovođenjem interne revizije. Zakon kaže da “društvo mora statutom da obezbedi ovu funkciju koja mora biti organizovana kao poseban organizacioni deo. Takođe agencija koja se bavi osiguranjem ima obavezu da obezbedi samostalnost i nezavisnost interne revizije”(Zakon o osiguranju, Službeni glasnik, broj 139/2014).

“Internu reviziju društva za osiguranje (u daljem tekstu: interna revizija) obavlja poseban organizacioni deo društva utvrđen statutom. Interna revizija za svoj rad neposredno odgovara nadzornom odboru. Organi društva za osiguranje i zaposleni u tom društvu ne smeju sprečavati, ograničavati ili otežavati izveštavanje o nalazima i procenama zaposlenih na poslovima interne revizije. Rad interne revizije uređuje se pravilnikom. uređuje obavezu društva za osiguranje da organizuje intemu reviziju, statutom predvidi ovu funkciju kao posebni organizacioni deo i obezbedi samostalnost i nezavisnost ove funkcije u obavljanju poslova”(Zakon o osiguranju)

“Način na koji svako društvo za osiguranje suštinski sprovodi odredbe Zakona o osiguranju o internoj reviziji, sigurno se razlikuje, odražavajući etičku klimu u društvu, istinsku privrženost odgovarajućim korporativnim vrednostima, stil rukovođenja, otvorenost i svest o značaju uspostavljanja adekvatnog nadzora i najzad, ali nikako manje važno, znanje i sposobnost rukovodstva da sagleda koristi koje društvo može imati od aktivnosti inteme revizije”(Zakon o osiguranju)

4.6. Razlika između interne revizije i interne kontrole

Često se mešaju pojmovi interne revizije i interne kontrole. Trebalo bi reći da pojedini autori kontrolu koja se sprovodi interno unutar preduzeća definišu kao: „proces koji realizuje upravni odbor, menadžment i drugi zaposleni, koji za cilj ima da utvrdi da će kompanija uspeti u realizaciji postavljenih očekivanja u smislu ekonomskih ciljeva i efikasnog poslovanja, kao i usklađenost sa zakonom i drugim regulativama”(Internal Control, 2009:13) ili „svaka aktivnost koju sprovodi rukovodstvo, odbor i druge strane (u organizaciji) u cilju upravljanja rizikom i povećanja verovatnoće da će postavljeni ciljevi i zadaci biti ostvareni. Rukovodstvo planira, organizuje i sprovodi aktivnosti dovoljne da obezbede razumno uveravanje da će ciljevi i zadaci biti ostvareni”(Internal Control, 2009:13).

“U skladu sa Odlukom o sistemu upravljanja u društvu za osiguranje/reosiguranje sistem internih kontrola obuhvata kontrolu aktivnosti iz poslovanja društva, a naročito”(nbs.rs, posećen 27.07.2016):

1) praćenje usklađenosti poslovanja društva s procedurama, usvojenim strategijama, aktima poslovne politike i drugim aktima;

2) procenu ostvarenih poslovnih rezultata u odnosu na planove, kao i analizu poslovnih rezultata po vrstama osiguranja;

3) kontrolu novčanih tokova, poslovnih dokumenata i sistema obrade podataka o poslovnim promenama;

4) kontrolu postupaka preuzimanja rizika i zaključivanja ugovora o osiguranju;

5) kontrolu postupaka rešavanja šteta i odlučivanja po prigovorima upućenim društvu;

6) preduzimanje mera za sprečavanje pranja novca;

7) otkrivanje i sprečavanje prevara u osiguranju;

8) praćenje naplate potraživanja, posebno potraživanja po osnovu hartija od vrednosti, kao i praćenje boniteta pravnih lica u portfelju društva;

9) kontrolu upravljanja imovinom i obavezama;

10) redovnu proveru zastupničke i posredničke mreže;

11) preispitivanje adekvatnosti opštih akata i akata poslovne politike društva;

12) kontrolu sistema odlučivanja o pojedinim pitanjima i prenošenja ovlašćenja za ovo odlučivanje, sprovođenja odluka, sprovođenja pravila o nespojivosti određenih poslova, sprečavanja sukoba interesa i sukoba delokruga organizacionih jedinica društva;

13) kontrolu pouzdanosti informacionog sistema i zaštitu pristupa podacima koji se nalaze u informacionom sistemu.

Značaj internih kontrola je veliki i višedimenzionalan – one održavaju organizacionu kulturu, određene moralne vrednosti, način poslovanja, tradicionalni stil, i kadrovsku strukturu, stručnost itd. Takođe, funkcinonisanje interne kontrole može se preispitati kada se uporede ostvarene veličine i uspostavljeni standardi.

Interne kontrole se mogu podeliti prema načinu delovanja na one koje(Bogićević,2010):

- srećavaju
- otkrivaju
- naknadno koriguju greške.

Posebno je važno to da interna revizija bude u potpunosti jasna zaposlenima koji ih sprovode. Takođe odnos troškova uvođenja i koristi koje kompanija dobija mora obezbediti dobitak. “Menadžment pokušava da unapred određenim kontrolama otkrije blagovremeno potencijalne greške i moguće štete in a taj način poboljša efikasnost celog procesa, dok se kasnija kontrola u većoj meri povezuje sa nadzorom koji se radi nad već učinjenim postupcima”(Bogićević, 2010)

Interne kontrole se sprovode u tri osnovne faze(Bogićević, 2010):

- utvrđivanje referentnih veličina,
- poređenje/kontrola ostvarenih veličina sa referentnom veličinom i
- utvrđivanje efekata odstupanja ostvarenja od referentnih veličina(Bogićević, 2010.).

“Interna kontrola jeste skup elemenata koji vrši nadzor procesa pre nego što do njega dođe dok je sa druge strane interna revizija kasnije proučavanje tih elemenata koji sačinjavaju internu kontrolu”(Bogićević, 2010).

Kako Bogićević Milena kaže važno je znati indikatore na osnovu kojih proučavamo ove aktivnosti. Da bi se kriterijum odredio važno je utvrditi “da li ova aktivnost, osim što sprečava,

otkriva, koriguje grešku istovremeno identifikuje i njene uzroke i odgovarajućem nivou rukovodstva ukazuje na potrebu sistemske korekcije kojom će se sprečiti dalje pojavljivanje greške”(Bogićević, 2010). Nadzor će biti dobar ukoliko se završava identifikovanjem nepravilnosti u funkcionisanju.

Važno je da sistem internih kontrola koji je ocenjen kao dobar bude ugrađen u poslovanje društva predstavljajući deo njegove kulture, kako bi omogućio društvu i tržištu da na odgovarajući način prepozna rizike u poslovanju, da predvidi potencijalnu štetu i da prepozna i otkrije uzroke potencijalnih nepravilnosti, a na kraju i da rasvetli moguće metode za otklanjanje nepravilnosti, štete i rizika. Efikasan sistem interne kontrole mora da uspostavi određeni sistem koji će se sastojati od sistematično uređenih aktivnosti i koraka. Najpre je važno razviti procedure za blagovremeno izveštavanje svih zaduženih sektora kompanije o postojanju štete, potencijalnih nedostataka i da ih obavesti o potrebi za preduzimanje odgovarajućih mera. Takođe, kako bi kvalitetno funkcionisao sistem nije dovoljno samo uspostaviti ga, već je potrebno stalno nadzirati i periodično procenjivati njegovu efikasnost.

Rukovodstvo je odgovorno za uspostavljanje, održavanje, vođenje računa i izvođenje procene o funkcionisanju jednog sistema internih kontrola koje je uspostavljeno. Takođe, veoma je značajno da ukoliko se sistem uvodi dođe do procene uloženog/dobijenog od tog sistema.

Identifikacija određenog rizika podrazumeva označavanje svakog pojedinačnog rizika kojem preduzeće, odnosno u ovom slučaju društvo za osiguranje može biti izloženo u svom radu.

U postupku izrade matrice rizika, organizaciona jedinica nadležna za poslove upravljanje rizicima, nezavisno od svojih procena, dužna je da uključi odnosno uzme u obzir procenu rizika koju daju drugi organizacioni delovi društva, sadržanu u upitnicima za samoocenjivanje.

Pod samoocenjivanjem se podrazumeva procena izloženosti rizicima od strane organizacionih jedinica društva za osiguranje, iz ugla nivoa kontrole nad ovim rizicima, mogućih finansijskih efekata i učestalosti događaja koji potencijalno mogu da prouzrokuju gubitke. Rezultat procesa samoocenjivanja je identifikacija, merenje, odnosno procena rizika i preduzimanje odgovarajućih mera za minimiziranje rizika.

PETI DEO

U petom delu dat primer iz prakse osiguranja u montaži EAR (*Erection All Risks*), gde je nastao osigurani slučaj i na koji način je likvidirana šteta.

5. Princip "Svi rizici" u imovinskom osiguranju

Princip "svi rizici" je veoma zastupljen princip u imovinskim vrstama osiguranja. Istorijski koreni ovog principa mogu se uočiti u pomorskom osiguranju i principu koji se naziva rizici mora, odnosno rizici koje donose nepogode vremenske prirode, požarni rizici a kojima može biti ugroženo plovilo. "Ovaj pristup osiguranju svih rizika poznat je još iz sedamnaestog veka u Velikoj Britaniji. U tom trenutku on se koistio za osiguranje pomorskih rizika i pokrivanje svih mogućih šteta a postojao je kao formulacija"(Pavić, 1986).

"Imovinsko osiguranje je ovaj instrument prepoznavao još pre II svetskog rata, a ovaj instrument u najvećoj meri se koristio kod pokrivanja šteta nekih luksuznih interesantnih stvari kao što su muzejski eksponati, muzički instrumenti ili nakit od, na primer, svih vrsta oštećenja"(Samardžić, 2008).

Osnovna karakteristika All Risks polisa osiguranjana je činjenica da osiguranje nije ograničeno imenovanim vrstama rizika od kojih se imovina ili nešto osigurava. Drugim rečima, osigurano je sve osim onoga ili onih opasnosti koje su izričito navedene u odredbama o isključenju iz pokrića. Ta odredba dala je veliku dozu fleksibilnosti u ugovaranju većih poslova osiguranja u tzv. komercijalnim linijama osiguranja i postala idealno sredstvo zaštite, pri čemu je kupac osiguranja dobio snagu pregovaranja o uslovima, a time i o premiji osiguranja. Nastanak ovih polisa osiguranja bilo je pre svega povezano sa pojačanom potražnjom multinacionalnih kompanija za proširenim pokrićem.

Karakteristike osiguranja od svih rizika ili *All Risks* polisa osiguranja su(Samardžić, 2008):

- Jedna polisa za ugovoreni broj rizika,
- Smanjeni administrativni troškovi,
- Mogućnost sklapanja osiguranja od prekida rada,

- Proširena standardna pokrića od svih opasnosti koji prete imovini i poslovanju, osim onih koji su posebno isključeni,
- Mogućnost ugovaranja raznih franšiza, čime se smanjuju premije osiguranja,
- Dodatno smanjenje premije, ukoliko su preduzete sve mere za sprečavanje nastanka rizika.

Interesantno je pomenuti da se ovaj instrument koristi kada je u pitanju imovinsko osiguranje, osiguranje “izgradnje i montaže, osiguranje elektronske opreme i kod komercijalnih kombinovanih polisa”(Samardžić,2008).

Bitno je da *all risks* princip podrazumeva da bude jasno šta je tačno pokriveno osiguranjem, odnosno za šta je osiguravač dužan da isplati i koji sve elementi podležu pod pravom na nadoknadu. Takođe, je veoma važno da se premija izračuna na realnom nivou kao i da se odrede rizici sa katastrofalnim posledicama i da sve to pokriva stvarne potrebe klijenta. Takođe, značajno je naglasiti da pokrivanje intezivnih i manje intezivnih rizika nije korisno ni za osiguravače ni za osiguranike, isto tako šteta koja se pokriva osiguranjem ne može biti namerna niti postepena.

Bitna karakteristika je da će *all risks* polisa osiguranja pokriti one štete koji će u fizičkom smislu naškoditi određenom preduzeći ili će oštetiti određenu imovinu koja je pokrivena osiguranjem. “Neke polise mogu jednostavno imati odredbe da pokrivaju oštećenje ili uništenje imovine, bez navođenja koja je to imovina, ali u odredbama o isključenjima može se navesti imovina koja je isključenja iz osiguranja”(Samardžić, 2008).

“Ono što se najčešće od imovine osigurava je stvarna imovina, kao što su objekti, skladišta i njihov sadržaj, zalihe, lična imovina, ako je specificirana, jer je inače isključena iz pokrića. Različita postrojenja najčešće su pokrivena i osiguranjem od rizika loma, te je na taj način uveliko smanjena potreba za posebnim osiguranjem mašina od rizika loma” (Samardžić, 2008).

All risks polise variraju u odnosu od toga da li se definišu odredbe o osiguranju imovine, ili jednostavno se osigurava celokupna imovina, a klauzulama o isključenju isključuju se određene vrste imovine iz pokrića. Neke polise posebno će specificirati zgrade i sadržaj, a druge će definisati osiguranu imovinu kao stvarnu imovinu koja će, ako drugačije nije određeno, uključivati svu imovinu koja dotiče tlo i zato će možda uključivati i razno drveće oko zgrade. Ta odredba može uključivati i podzemne objekte kao što su kanalizacija, tuneli i cevovodi.

Najčešće se ipak polisa osiguranja, ako u odredbama o predmetu osiguranja nije drugačije navedeno, u odredbama za isključenje isključivati puteve, mostove i imovinu u izgradnji i montaži. Karakteristično je za sva *all risks* osiguranja da isključuju iz osiguranja putnička i motorna vozila i druga sredstva prevoza, kao što su brodovi, avioni i vozovi.

Dakle u isključenja od osiguranja ulaze (Samardžić, 2008):

- Isključenja koja se odnose na štete uzrokovane nečasnim radnjama kao što su prevara, krađa i misteriozne štete.
- Isključenja koja se odnose na štete uzrokovane ratnim rizicima, uključujući terorizam i razne druge političke opasnosti.
- Isključenja koja se zajednički odnose na suštinu *all risks* osiguranja i teret dokazivanja. Ova grupa obuhvata isključenja za oštećenu imovinu, kao što je skrivena mana i latentni defekt, ali i ona koja se odnose na izvesne događaje, kao što i odredbe standardnih uslova osiguranja govore da se izvesne štete ne mogu osigurati (korozijska, rđa, istrošenost, habanje i sl.)
- Grupa industrijskih opasnosti ili rizika koja sadrže opasnosti, kao što su pogrešan dizajn, ili pogrešna izrada.
- Posebna grupa isključenja se odnosi na industrijske i razne druge procese, kao što su nuklearna opasnost, kontaminacija, problemi sa procesiranjem zaliha, eksplozije kotlova, problemi sa lomom i zavarivanjima, mehanički ili električni kvarovi mašina, isticanje nafte iz rezervoara ili cevovoda, promene temperature, boje itd.
- U istoj grupi mogu biti stavljena i isključenja kao što su katastrofalne prirodne nepogode: zemljotres, ulegnuće, sleganje i pucanje tla, oluja, poplava, ekstremne temperature, promene u visini vode, udari groma i sl.

Ključni faktor u razlikovanju *all risks* polise osiguranja od standardnih je u obavezi dokazivanja nastale štete.

U klasičnoj požarnoj polisi na primer osiguranik mora dokazati da je šteta uzrokovana požarom, ili nekim drugim uzrokom pokrivenim požarnim paketom osiguranja. Po *all risks* polisi osiguranja osiguranik mora samo dokazati da se dogodila šteta koja je predmet osiguranja i da je slučajna, a obaveza dokazivanja da šteta nije pokrivena osiguranjem zbog isključenja u uslovima prebacuje se na osiguravača.

Zbog toga je neobično važno da isključenja u polisi osiguranja budu apsolutno jasna mada se uvek pojavljuju izuzeci. Dodatna obaveza osiguranika, osim dokazivanja da se šteta dogodila, je da mora dokazati kako se dogodila slučajno.

5.1. Nedostaci i rizici kod primene *all risks* polisa osiguranja

Osiguranje "svi rizici" može se definisati kao "osiguranje koje pokriva više rizika i pored toga što se zaključuje jedna polisa. Ona obuhvata ugovoreni broj rizika čime se pokriva veći broj rizika nego što je standard a čime se nastoji da se pokriju i neimenovane opasnosti kako bi se pružila što sveobuhvatnija zaštita za imovinu i poslovanje preduzeća"(Samardžić, 2008) . Na ovaj način se postavlja mnogo širi okvir pokrića od standardnih polisa osiguranja.

Sam naziv međutim obećava veći spektar osiguranja nego što je zapisano u samoj polisi te često dovodi do nezadovoljstva osiguranika u trenucima kada se realizuje samo osiguranje. Sami osiguravači su neretko iznenađeni određenim štetama i pored toga što im je u trenutku zaključenja polise sve bilo jasno.

"Budući da sam naziv ovog osiguranja nije sasvim tačan u Francuskoj je tokom 1982 godine dogovoreno da se ova polisa ne koristi godinu dana, a zatim je uveden naziv "*All Risks except*" koji nagoveštava da izvesni rizici mogu da budu izuzeti"(Samardžić, 2008)

Ako posmatramo sa stanovišta prava važno je naglasiti da upotreba pojma/reči svi ("All") dovodi do glavnog nerazumevanja jer ne postoji mogućnost da se polisom obuhvate baš svi potencijalni rizici i štete. Zbog toga se sa stanovišta prava često vode polemike i nedostatak ovog označitelja koji dovodi u zabludu i osiguravače i klijente. Takođe je važno napomenuti da su nekoliko sudova u Americi u slučajevima kada su ovi rizici bili u pitanju doneli presude koje su bile na štetu osiguravača.

Kako mnogi autori nsvođe važno je uvek razumeti to da ovaj naziv dovodi u zabludu jer on zapravo ne pokriva sve rizike, te je bolje koristiti nazive kao što su da bi trebalo izbegavati ovakav naziv polise i koristiti mnogo prikladnije nazive kao što su to "industrijski specijalni rizici"(Samardžić, 2008) ili "višestruki rizik"(Samardžić, 2008) .

5.2. Studija slučaja

CAR(*Contractors All Risks*) /EAR (*Erection All Risks*) osiguranje

Kada govorimo o polisama u slučajevima osiguranja izgradnje i montaže – može se pokriti i ugovaranjem „*ALL RISK*“ polisa osiguranja više poznatih pod nazivima *CAR*³ (*engl. contractors all risks*) i *EAR*⁴ (*erection all risks*). Ove polise obuhvataju različite potencijalne štete i u tom smislu su sveobuhvatne polise osiguranja i podrazumevaju⁵:

- naknadu za materijalnu štetu,
- odgovornost za štete prema trećim licima nastale tokom izvođenja radova izgradnje, tj. montaže, i
- finansijske štete nastale investitoru ili izvođačima usled nadoknadbive materijalne štete.

Izvođači radova u Srbiji često ne sagledavaju potencijane rizike koji se mogu desiti na gradilištu u toku montaže ili izgradnje smatrajući da je dovoljno preduzeti mere zaštite na radu i protiv požarne mere. Takva kratkovidost, kada su u pitanju rizici, može da bude jako opasna i skupa po izvođača radova. Pitanje je šta je sa ostalim rizicima kojima je izložen objekat u montaži, a to su: udar groma, oluja, grad, pad letilice, eksplozija i sl.. Na to pitanje nemaju odgovor ili smatraju da se to njima neće desiti. Na žalost verovatnoća odigravanja takvog događaja je moguća i ne zavisi od volje izvođača radova.

Osiguravajuća društva u Srbiji daju mogućnost osiguranja objekata u montaži ili izgradnji i spremna su preuzeti sledeće rizike:

- Požara onog koji nastaje izvan prostora predviđenog za vatru,
- Udara groma, posledice koje nastaju na objektu zbog toplotnog, električnog delovanja ili posledica koje nastaju od predmeta kojeg je udario grom (rušenje, bacanje i sl.).
- Eksplozije koja je nastala propuštanjem pare kroz zid posude pod visokim pritiskom(kotlovi, cevovodi i sl.)

³ *engl. contractors all risks*

⁴ *engl. erection all risks*

⁵ <http://www.euroherc.hr/osiguranje-imovine/osiguranje-izgradnje-od-svih-rizika>, posećen jul 2016

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

- Oluje gde brzina vetra mora biti najmanje 17,2 m/s, što je donja granica brzine vetra koja se smatra olujom od strane osiguravača. Da bi se isto dokazalo, neophodna je potvrda hidrometeorološkog zavoda za mikrolokaciju gde je nastao osigurani slučaj.
- Grada, priznaće se oštećenja koja su nastala od udara grada, a takođe i šteta koja je nastala prodorom vode kroz otvore koje je napravio grad.
- Pad letilice, gde se pod letilicom podrazumevaju i leteći objekti koji nemaju motorni pogon. Takođe priznaće se šteta koja je nastala i padom delova i predmeta iz nje.
- Manifestacija i demonstracija, priznaće se šteta samo ako su navedena dešavanja odobrena od nadležnih organa, a skupljanje je spontano.
- Izlivanje vode, nadoknadiće se štete koje su posledica pucanja cevi vodovoda i kanalizacije. Pod vodom se podrazumeva i topla para, tako da će se priznati oštećenja koja su nastala pucanjem cevi i izlivom tople pare (Veoma je bitno da osigurani slučaj izlivanja vode nije nastao zbog lošeg održavanja ili dotrajalosti cevovoda, u navedenim slučajevima osiguravač neće snositi štetu.)
 - Mraza, pokriće se štete koje su nastale na stvarima ako je delovanje mraza u neočekivano vreme (u maju), i u slučaju da su preduzete sve potrebne zaštitne mere koje su neophodne za radove u zimskom periodu, a bile su nedovoljne da spreče posledice.(Ako se izvode radovi u zimskom periodu u tom slučaju izvođač radova je sam odgovoran za posledice koje može prouzkovati mraz.)
- Leda i snega, pokriće se štete koje su nastale na stvarima koje su osigurane zbog leda ili snega. Neće se priznati oštećenja koja su posledica miniranja leda.
- Snežne lavine, pokriće se štete koje su nastale pokretanjem snežne mase.
 - Kiše, potrebno je da padne minimum 15 l kiše po m² u jednom satu. Ako se navedeno desi pihvatiće se šteta koja je nastala na objektu u montaži ili izgradnji uz uslov da osiguranik dostavi izveštaj hidrometeorološkog zavoda.(Neće se prihvatiti odštetni zahtevi ako suštećeni materija, oprema bili na otvorenom i nisu bili zaštićeni.)
- Klizanja tla, pokriće se štete koje su nastale zbog geološkog pokretanja zemljišta, uz uslov da se pokretanje desilo na terenu sa nagibom i da su vidljive pukotine tla. Neće se priznati oštećenja na objektu ako nisu izvršena geološka ispitivanja i nisu preduzete sve mere zaštite. Takođe neće se priznati troškovi saniranja tla odakle se pokrenulo klizište .

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

- Odronjavanja tla, pokrće se šteta koja je nastala urušavanjem stene ili zemljišta na objekat u montaži ili opremu. Osiguranje pokriva odnošenje određenog materijala koji je nasut u širini od jednog metra od objekta, a neće prihvatiti troškove saniranja tla.
- Sleganja tla, prihvatiće se oštetni zahtev u slučaju kada je sleganje tla posledica pritiska objekta koji je u montaži, uz ulov da postoji elaborat o geološkom ispitivanju i da se izvođač pridržavao navedenog. U protivnom osiguravač nema obavezu pokrića štete, a takođe ne učestvuje ni u saniranju tla.
- Nepredviđenih nezgoda u montaži ili izgradnji- nekada se mogu desiti greške prilikom izvođenja radova a da izvođač nije odgovoran za propuste. Osiguranje je u navedenim okolnost preuzima sledeće rizike(Opšti uslovi osiguranja u montaži, Triglav):
 - greške kod izvođenja radova,
 - deformacije,
 - pomeranja ili loma opreme za izvođenje radova,
 - prevo ili prenosa na području gde se izvodi montaža,
 - greške u tehničko – računskim osnovama, statičkim i ostalim proračunima,
 - izradi nacrtu i upustvima za montažu (pokriće za greške),
 - greške u konstrukciji,
 - greške u ugrađenom materijalu,
 - pada i udar.
- Osiguranje će prihvatiti odštetni zahtev od izvođača samo ako je štetni događaj nastao iznenada, naglo i da izvođač radova nije mogao predvideti. Za sve ostale slučajeve gde je izvođač napravio propust izmenio projekat, materijal, nije imao neophodna ispitivanja i sl., u tim slučajevima on je odgovoran za propuste u montaži.
- Nespretnosti, nehata, nebrige i zle namere- neophodno je da izvođač radova obavezno utvrdi zapisnikom štetni događaj, a obavezni elementi su ko je prouzrokoavao, vreme kada se desio štetni događaj. Ako je posledica zle namere zaposlenih, osiguranik je u obavezi da prijavi policiji.
- Provalne krađe, bitan uslov da bi izvođač radova nadoknadio štetu ako se desi provalna krađa je objekat mora biti čuvan, u suprotnom gubi pravo na nadoknadu.
- Poplave ,koje nastaju neočekivanim izlivanjem vode iz reke, jezera, mora ili probijanjem odbranbenih nasipa i brana. Takođe velika količina atmosferskih padavina može izazvati formiranje buičnih tokova koji mogu izazvati štete na objektu u montaž ili izgradnji.

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

- Osiguravač će nadoknaditi štetu koja je nastala za vreme trajanja poplave ili nakon povlačenja vode, a neće prihvatiti štete koje nastaju sleganjem tla nakon poplave.
- Visoke vode, koji nastaje kada nivo vode pređe unapred definisane kote (nivo), ako u blizini gradilišta nema vodomera i nema podataka za normalni vodostaj, neophodno je u polisu uneti na kom nivou vodostaja nastupaju obaveze osiguravača.
- Podzemnih voda, pokrivene su štete koje nastaju kada voda prodre u osnovu objekta, a za osiguravača nije prihvatljiva šteta ako u objektu prodre voda iz obližnjih rečnih tokova i u slučaju kod izgradnje tunela, rovova, jama gde se rizik podzemnih voda ne može osigurati.
- U slučaju nastanka slučaja koji je nastao važno je napomenuti da osiguravač isplaćuje štetu klijentu do sume osiguranja. To znači da osiguranje ne obuhvata štetu na objektu ili opremi koji postoji u tom trenutku, na kome se izvode radovi, kao i na objektu ili opremi koji su udaljeni manje 5 metara od objekta u montaži ili izgradnji.
- Osiguranje ne pokriva gubitke izvođaču radova po osnovu penala, izgubljene zarade, zbog prekida rada od strane investitora, umanjenja vrednosti i sl. Takođe osiguranje ne učestvuje u šteti koja je nastala kao posledica nuklearne reakcije, radijacije ili radioaktivne kontaminacije.

5.3. Analiza primera

5.3.1. Primer osiguranja objekta u montaži

„Može se reći da je polisa dokument koji se izrađuje za potrebe osiguranja na osnovu koje se znaju prava i obaveze učesnika koju učestvuju u procesu. Na osnovu polise je jasno da je ugovor između dve strane sklopljen, a ona predstavlja određenu formu ugovora o osiguranju, iako, valjalo bi naglasiti, ona nije ugovor o osiguranju. Ugovor o osiguranju je sklopljen kada polisu o osiguranju potpišu ugovorne strane“(Pak, 2012) .

U konkretnom slučaju, između društva za osiguranje i osiguranika sklopljena je polisa o osiguranju od rizika montaže i požara, tj. tačnije osiguranje objekata u montaži, osiguranje od odgovornosti u montaži i osiguranje od na primer požara, i/ili drugih opasnosti u industriji i zanastvu. Za svaku vrstu osiguranja tj. osigurani slučaj određuje se osigurana vrednost na koju se obračunava određeni procenat premije osiguranja koje se potom sabiraju da bi se dobila premija na koju se obračunava porez na premije neživotnih osiguranja od 5%.

U našem primeru ukupna premija osiguranja, tj. cena osiguranja iznosi 706.131,00 Din (premija pre oporezivanja 672.506,00 Din+ porez 33.625,00 Din).

Kako je navedeno u internom dokumentu kompanije Triglav, Opšti uslovi za osiguranje objekata u montaži (PRILOG 1), osigurana vrednost objekata u montaži, odnosno vrednost njihovih delova je realna cena materijala i cena fizičkog obavljenog posla. Ipak ova cifra ne prelazi cifru kojom je plaćen materijal i rad za ovaj objekat iz ugovora o montaži. U tom smislu suma koja je osigurana jeste iznos novca koji će biti isplaćen u slučaju sprovođenja osiguranja.

U Opštim uslovima osiguranja je navedeno da učešće osiguranika u šteti iznosi 10 odsto od obračunatog iznosa, ali ne manje od 7.500,00 Din niti više od 450.000,00 DIN, i to je udeo osiguranika u novčanom iznosu naknade štete. Naime za procenat učešća u šteti kasnije je umanjen iznos utvrdjene štete.

Osigurani slučaj je nastao kada su pri izvodjenju radova oštećena dva fasadna panela i opšivka oko ulaznih vrata, što je konstatovano na obrazcu Prijava štete (u prilogu).

Polisa osiguranja je zaključena na period od tri meseca od 1. januara do 01. aprila 2014. godine i osigurani slučaj je nastao u toku trajanja polise, u januaru 2014. godine. Prema članu 34. Opštih uslova za osiguranje objekata u montaži (u prilogu), obaveza onog ko osigurava počinje u onda kada nastupa trenutak da su stvari koje su osigurane istovarene na mestu koji je određen za izvodjenje montažnih radova, odnosno u skladišta u tom mestu, ali ne pre 24:00 sata

Mesto osiguranja je područje na kome se izvodi montaža, i koje je navedeno u Prijavi štete.

Posle prijave štete od starne osiguranika, uvida na terenu i eventualnog veštačenja, osiguravač vrši obračun štete i popunjava Zapisnik o proceni štete (PRILOG 2). Prema članu 27 Opštih uslova za osiguranje objekata u montaži (PRILOG 1), šteta koju pokriva osiguranje obračunava se u slučaju (PRILOG 1, dostupan na triglav.rs):

- oštećenja ili uništenja objekata prilikom montaže; odnosno oštećenje ili uništenje njegovih delova, po osiguranoj vrednosti stvari kod zaključenja likvidacije osiguranog slučaja,
- šteta nastala na opremi za izvodjenje montaže ili šteta nastala na pomoćnim objektima ili pomoćnim materijalima i alatima u upotrebi, po osiguranoj vrednosti, odnosno prema sumi potrebnoj za popravke, koliko bi iznosili na dan osiguranog slučaja, umanjeni izgubljenom vrednošću zbog specijalnih uslova – zato što je predmet istrošen, star, ekonomski i tehnički zastareo.
- Obuhvata se osiguranjem samo ona šteta ili uništenje koje nastane pri delovanju osigurane opasnosti na osiguranom objektu u montaži prema dogovoru predviđenog i odobrenog projekta za osigurani objekat.

Službenik društva za osiguranje, po prijavi štete, uvidom stanja na terenu, popunjava sačinjava Zapisnik o proceni štete, kojim se konstatuje postojanje osigurane štete, opisuje zatečeno stanje i eventualno nalaže osiguraniku da dostavi račune za sanaciju štete kao dokaz.

Na osnovu uvida na terenu i dostavljene dokumentacije (računa) od strane osiguranika, osiguravajuće društvo vrši obračun štete i o tome obaveštava osiguranika.

U konkretnom primeru osiguravajuće društvo nije priznalo pun iznos troškova zamene oštećenih panela, oluka i opšovki po obračunu osiguranika, (3.184,68 EUR*115,64 Din = 368.276,40 Din), već za iznos niži 30% od 246.854,40 Din. (Dokumentacija u prilogu)

5.3.2. Primer osiguranja objekata u montaži (elektromontažni radovi)

Polisa osiguranja je zaključena na ukupan iznos od 9.709,00 Din radi osiguranja elektromontažnih radova na rekonstrukciji NN mreže i osiguranja odgovornosti izvođača montažnih radova. U ovom slučaju osiguranik je prepoznao rizik prema trećim licima i tu potencijalnu štetu je osigurao.

Osigurani slučaj tj. štetni događaj nastao je kada je prilikom izvođenja radova na zameni NN mreže, a koje je izvodilo treće lice (AD Tehnika), došlo do kvara na aparatima osiguranika (fiskalna kasa, aparat za kafu, rashladne vitrine, aparati za igre na sreću) (PRILOG 2)

Pošto je osiguranik prijavio štetu i na zahtev osiguravajućeg društva dostavio dopunsku dokumentaciju, šteta po dostavljenim fakturama mu je od strane osiguravača priznata i plaćena (16.220,00 Din), dok trošak popravke aparata za igre na sreću i rashladnih vitrina nije prihvaćen. (Dokumentacija u prilogu, PRILOG 2)

U navedenom primeru možemo videti da po nastanku osiguranog slučaja kvara na električnim uređajima, izvođač radova je u obavezi da prijavi štetu na propisanom obrazcu. Osiguravač po prijavi štete sagledava navode koje je naveo izvođač, u slučaju da u prijavi nisu navedene sve bitne činjenice na osnovu kojih bi se likvidirala šteta. sektor za likvidaciju šteta zahteva dopunu, konkretno u primeru on zahteva da se dostavi: Izjava o započinjanju i završetku radova (Građevinska knjiga), Zapisnik o pregledu električnih instalacija, ko je vršio uključivanje i isključivanje struje, odštetni zahtev od trećeg lica.

Ispostavljanje dodanog zahteva od strane osiguravača za dopunu dokumentacije po prijavi štete je neophodno jer u samoj prijavi od strane izvođača radova nisu navedene sve neophodne informacije na osnovu kojih bi se videlo da se osigurani slučaj odigrao nezavisno od volje izvođača. U slučaju da je izvođač toku montaže elektro instalacije imao grube propuste njegov zahtev za nadoknadu štete je neosnovan.

Kada osiguravač dobije neophodne potvrde da je izvođač sproveo sve neophodne mere koje zavise od njega da bi sprečio konkretan štetni događaj, pristupa rešavanju odštetnog zahteva. Šteta ne mora biti likvidirana u celokupnom iznosu što se vidi iz navedenog primera gde kvar na aparatima za sreću i rashladnoj vitrini nije priznat. Česta je pojava da se vrši veštačenje od stručnjaka, kako bi se otklonile sve sumnje da li je podneta nerealna prijava štete. Osiguravač zadržava pravo provere verodostojnosti da li su navedeni troškovi realni. U praksi je česta pojava

da se odštetni zahtevi rešavaju delimično jer izvođač radova dostavlja nerealne troškove, u navedenom primeru osiguravač je prihvatio račune kojima su se pravdali nastali troškovi.

5.4. Zaključak na osnovu primera

Važno je imati u vidu da je osiguranje imovine višesloženo posebno u ovim slučajevima jer postoji mnoštvo potencijalnih rizika kada je u pitanju gradilište u okviru koga niz različitih okolnosti utiče na kvalitetno završavanje određenog posla. U ovom slučaju na radove i blagovremeno završavanje posla utiče mnoštvo stvari poput materijala, tehničke opremljenosti, sposobnosti izvođača, naknadnih zahteva investitora itd. Iz ovih razloga velika je i verovatnoća da se desi nešto što nije unapred predviđeno - prirodna nepogoda ili građevinska nezgoda koje nije moguće predvideti može ozbiljno da ugrozi realizaciju poslova ili rokove za ispunjenje ugovor ili da investitoru (ili izvodjaču radova) nanese nepredviđene troškove.

Komercijalno osiguranje je klasičan postupak nadoknade gubitaka korišćenjem usluga osiguravajućih društava. Sa stanovišta investitora upravljanje rizikom putem osiguranja poseduje mnogobrojne prednosti, a osnovno je to što obeštećenje u slučaju nastanka štete nadoknadjuje gubitak, te preduzeće može nesmetano da posluje te su posledice u prihodima, usled štete, su neznatne.

ŠESTI DEO

U šestom delu rada obradnja je problematika interne organizacije društva za osiguranje, strategije i politika kao internim aktima društva. Ovde je bliže analiziran i sistem upravljanja rizikom prema Odluci o sistemu upravljanja u društvu za osiguranje/reosiguranje (Službeni glasnik RS, br. 51/2015)

6. Način na koji funkcioniše struktura i administriranje procesa upravljanja rizikom u osiguravajućem društvu

Važno je pomenuti da se u odnosu na politiku upravljanja rizikom definišu i pristup riziku, kao i sklonost osiguravajuće kuće ka riziku. “Takođe, definiše odgovornost za upravljanje rizikom, kao i zakonske obaveze i zahteve koji se odnose na odredbe politike” (Cvetinović, 2010.).

Efektivno upravljanje rizikom podrazumeva proces u kome su (Cvetinović, 2010):

- Izvršni direktori i menadžment osiguravajuće kompanije strogo usmereni ka ostvarenu postavljenih ciljeva,
- Strogo i jasno dodeljena ovlašćenja i nadležnosti, kao i odgovornost u okviru korporacije,
- Ulaganje u obrazovanje i edukaciju zaposlenih na svim nivou, povećanje svesti o značaju upravljanja rizikom i obuka u vezi sa rizicima

Takođe, svaki pojedinačni organ u okviru preduzeća ima svoja zaduženja i odgovornosti “Upravni odbor osiguravajuće kompanije definiše pravac kompanije, i formira okruženje za upravljanje rizikom radi efektivnog i efikasnog funkcionisanja kompanije. Organizacioni delovi kompanije imaju bazičnu odgovornost za upravljanje rizikom u dnevnom poslovanju” (Odluka 51/2015). Menadžer koji upravlja rizikom ima sledeće zadatke (Odluka 51/2015):

- definiše i sprovodi politiku kompanije i strategije za upravljanje rizikom preduzeća,
- snosi odgovornost za upravljanje rizikom na strateškom nivou, kao i na organizacionom nivou
- vrši obučavanje zaposlenih i širenje svesti o potencijalnim rizicima,
- kreira i realizuje interne politike za upravljanje rizikom

- kreira i kontroliše procese za upravljanje rizikom na nivou kompanije i na nivou organizacionih jedinica,
- Evoluacija i monitoring

Važno je istaći to da su zaposleni, tj. njihova svest o potencijalnim rizicima u poslovanju preduzeća, kao i njihova obučenost veoma važni za upravljanje rizikom. Pored toga ne sme se zanemariti ni procesi u operative i informacioni sistem kao i unapred određeni mehanizmi kojima se kontroliše situacija.

6.1. Strategija upravljanja rizikom osiguravajuće kompanije i interni akti za upravljanje rizicima

“Rizik je tržišna kategorija”(Cvetinović, 2010), a pravljanje rizikom je izuzetno važno i u konkurentnom smislu kada su u pitanju osiguravajuće kompanije ali i druge delatnosti.

“Osiguravajuća kompanija mora da ima odgovor na potencijalnu štetu, da unapred zna procese reagovanja, ima razvijen preventivni plan i da minimizira potencijalne štete”(Cvetinović, 2010.)

Sektor za upravljanje rizikom (služba ili osoba nadležna za upravljanje rizikom) u osiguravajućoj kompaniji je u funkciji održavanja rizika u tolerantnim okvirima delovanja za šta treba esencijalno obezbediti(Cvetinović, 2010):

- Tačne podatke i potpune izveštaje, o potencijalnim rizicim, mogućnostima za nastanak i njihovom potencijalnom dejstvu,
- Merenje potencijalnog rizika i dejstva potencijalnog rizika, kroz novac i potencijalnu ekonomsku štetnost po kompaniju ili kroz štete koje se nanose sredstvima kompanije,
- izrada potpunih strategija, izveštaja, programa, planova za sprečavanje potencijalnih rizika, umanjeње ili suzbijanje već nastalog rizika.

Osiguravajuća kompanija izdvaja određenja rezervna sredstva (novčana) za pokriće mogućih gubitaka u jednoj delatnosti, projektu ili poslu. Na taj način osiguravajuća kompanija sklapa poslove jer odgovornost rizika prenosi na sebe. Ekonsomski izraženo određeni iznos sredstava za pokriće rizika ukupnog poslovanja osiguravajuće kompanije (u formi različitih kvantitativnih pokazatelja – pre svega minimalnog kapitalnog zahteva i potrebnog kapitala za solventnošću) zavisiće od finansijske sposobnosti same kompanije.

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

Društva za osiguranje trebala bi doneti politike i strategije kojima uređuju upravljanje rizicima. U skladu sa zakonskim odredbama društva za osiguranje treba da propišu, primjenjuju i redovno ažuriraju odgovarajuće sveobuhvatne politike i postupke koja minimalno treba da obuhvate sledeće (Mačina, 2010):

1. preuzimanje rizika,
2. upravljanje imovinom i obvezama,
3. ulaganja, posebice,
4. upravljanje rizikom likvidnosti,
5. upravljanje operativnim rizikom,
6. reosiguranje i druge tehnike smanjenja rizika.

Politike i ostali interni akti za upravljanje rizicima čine jedan ili više pisanih dokumenata koji bi minimalno trebali obuhvatiti sledeće (Mačina, 2010):

1. određivanje sklonosti preuzimanju rizika za pojedine rizike,
2. jasne linije ovlašćenja i odgovornosti za upravljanje rizicima unutar društva,
3. metodologiju utvrđivanja i mjerenja odnosno procenjivanja rizika kojem je društvo izloženo ili bi moglo biti izloženo, uključujući metodologiju testiranja otpornosti na stres,
4. postupke za kontrolu i praćenje rizika,
5. procedure i mere ako dođe do odstupanja od primene usvojenih politika i postupaka,
6. procedure i mere ako dođe do kriznih situacija i
7. upravljanje rizicima unutar grupe.

6.2. Organizaciona struktura društava za osiguranje

Društva za osiguranje trebala bi da uspostavi adekvatnu organizacionu strukturu sa tačno utvrđenim i razgraničenim ovlašćenjima i odgovornostima među zaposlenima, sve do nivoa upravljačkih funkcija, tj. menadžmenta.

Organizaciona struktura je funkcionalna i adekvatna ukoliko:

1. omogućuje efikasnu komunikaciju i saradnju u okviru svih organizacionih nivoa, pod tim podrazumevajući efikasan protok informacija u društvu,
2. ograničava i sprečava sukob različitih interesa i
3. uspostavlja sistematičan, precizan i dokumentovan proces donošenja odluka.

U te svrhe društvo za osiguranje mora da utvrdi područja poslovanja u kojima bi moglo doći do određenog sukoba interesa i da preventivno deluje tako da ovaj sukob interesa spreči.

Važno je da kontrolne funkcije budu nezavisne od poslovnih procesa, ali isto tako da budu i odvojene od aktivnosti u kojima rizik nastaje. Prilikom organizovanja kontrolnih funkcija neophodno je da se društvo rukovodi vrstama, obimom i složenošću poslovanja, kao svojim profilom rizičnosti.

Veoma je značajan process prilikom ugovaranja osiguranja koji započinje izradom ponude osiguranja koju izrađuje funkcija ugovaranja transakcija. Kako praksa pokazuje, najbolje je da se iznos svote koja se ugovora najpre pošalje na procenu u organizacionu jedinicu zaduženu za kontrolu rizika. Takođe je važno da ta svota ne bude beznačajna.

Društvo za osiguranje bi trebalo da uspostavi organizacionu kulturu koja ima jake temelje i koja je zasnovana na izraženim profesionalnim standardima. Društvo bi trebalo da osigura da radnici na svim nivoima budu jasno upoznati sa svojim ovlašćenjima, ulogama i odgovornostima u procesu upravljanja rizicima.

U nastavku je prikazana dobra praksa podele dužnosti i odgovornosti za upravljanje rizicima u društvu za osiguranje.

6.3. Nadležnosti organa i organizacionih jedinica u sistemu upravljanja rizikom

NADZORNI ODBOR	Usvaja Politike upravljanja rizicima;
	Uspostavlja sistem unutrašnjih kontrola i jedinstveni sistem upravljanja rizicima i sprovodi kontrolu određenih rizika u skladu sa politikom društva i utvrđenim procedurama za upravljanje rizicima;
	Obezbeđuje pretpostavke da Izvršni odbor Kompanije prepozna potencijalne rizike kojima je izložena Kompanija;
	Usvaja kvartalne i godišnji Izveštaj Generalnog direktora
	Donosi Godišnji Izveštaj kojima se regulišu interna kontrola Kompaniji;
	Usvaja program i razmatra plan interne revizije i izveštaje interne revizije ;
	Uzima u obzir nalaze koje preporučuje NBS ili neko od ostalih organa koji su korisni svim delatnicima koji se bave osiguranjem
KOMISIJA ZA REVIZIJU	Preispituje i usvaja predloge strategija i politika Kompanije u vezi sa sistemom upravljanja rizicima i sistemom internih kontrola u Kompaniji i podnosi ih Nadzornom odboru na razmatranje i usvajanje;
	Istražuje, istražuje, stvara, predlaže i prati sprovođenje politika upravljanja rizicima,

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

	Vrši nadzor nad postupkom revizije i analizira izveštaje interne revizije koje se NO podnose na razmatranje i usvajanje;
GENERALNI DIREKTOR	Kvartalno podnosi Nadzornom odboru Kompanije Izveštaj
	Donosi plan za obezbeđenje kontinuiteta poslovanja, u situaciji kada visina procenjenih rizika ukazuje na značajno povećan nivo izloženosti jednom ili većem broju rizika
IZVRŠNI ODBOR	Prepoznaje i procenjuje rizike kojima je Kompanija izložena, sprovodi principe i procedure internih kontrola i upravljanja rizikom koje odobri NO
	Donosi investicione odluke do iznosa od X miliona dinara, i predlaže Nadzornom odboru Kompanije donošenje investicionih Odluka u iznosima preko X miliona dinara, odnosno odluke u vezi (Udruženje osiguravača Srbije, 2015): a) sticanja, otuđenja i opterećenja udela i akcija koje Kompanija ima u drugim pravnim licima; b) sticanje, otuđenje i opterećenje nepokretnosti; v) uzimanje kredita, uzimanje i davanje zajmova, uspostavljanje obezbeđenja na imovini Kompanije, kao i na davanje jemstava i garancija za obaveze trećih lica.

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

	Donosi odluke o ulaganju do iznosa od X miliona dinara, i predlaže Nadzornom odboru donošenje odluka u iznosima preko X miliona dinara.
	Daje saglasnost na poslovne odluke u vezi deponovanja i ulaganja sredstava kod banaka i držanje sredstava u gotovini, na predlog nadležnog Sektora za kapital i investicije Finansijske funkcije Kompanije;
	Obezbeđuje organizacione, kadrovske i materijalne pretpostavke za primenu strategija i aktivnosti za upravljanje rizicima, kao i realizaciju usvojenih mera za minimiziranje identifikovanih rizika preko nadležnih funkcija i direkcija;
	U saradnji sa ovlašćenim predstavnicima Kompanije u organima povezanih pravnih lica, obezbeđuje vršenje nadzora nad procesom upravljanja rizicima i sprovođenjem sistema internih kontrola u povezanim pravnim licima;
	Razmatra predloge izmena i dopuna Politika upravljanja rizicima, koje sačinjava organizacioni deo nadležan za poslove upravljanja rizicima i iste dostavlja Komisiji za reviziju, koja utvrđuje konačan predlog.
	Procenjuje potrebe i sačinjava nacrt elemenata za izradu Plana za obezbeđenje kontinuiteta poslovanja koji donosi Generalni direktor, u situaciji kada visina procenjenih rizika ukazuje na značajno veći nivo izloženosti riziku;
F A S U R S (RIZICI, AKTUARI, STATISTIKA)	Preko nadležnog člana Izvršnog odbora Kompanije, predlaže Izvršnom odboru izmene i dopune Politika upravljanja rizicima;
	Primenjuje usvojene ciljeve i principe upravljanja rizicima, sprovodi politike i procedure za upravljanje rizicima, analizira, preispituje i predlaže unapređenje procedura koje Kompanija primenjuje u procesu upravljanja rizicima;

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

Obezbeđuje procenu solventnog kapitala i gubitaka na kapitalu, kao i identifikaciju, merenje i procenu pojedinačnih rizika iz svojih nadležnosti, grupnih rizika i ukupnog Kompanijskog rizika, posebno za neživotna i životna osiguranja, uz obavezu uzimanja u obzir Internih izveštaja i upitnika za samoocenjivanje koji sačinjavaju direkcije i funkcije u Generalnoj direkciji Kompanije;
Sačinjava kvartalne i godišnje izveštaje o upravljanju rizicima i obezbeđuje centralizaciju izveštavanja o rizicima i kretanje informacija (preko članova Izvršnog odbora Kompanije);
U saradnji sa organizacionim jedinicama, obezbeđuje definisanje mera za minimiziranje rizika koji ugrožavaju poslovanje Kompanije i nadzire realizaciju mera za minimiziranje rizika iz svojih nadležnosti;
Obezbeđuje ocenu boniteta osiguranika, ocenu boniteta emitenata hartija od vrednosti (na zahtev Sektora za kapital i investicije ili Izvršnog odbora Kompanije), kao i ocenu boniteta povezanih pravnih lica, odnosno analizira, preispituje i odobrava klasifikaciju osiguranika - velikih klijenata (polazeći od plana ocene boniteta) iz ugla rizičnosti, polazeći od kriterijuma iz Pravilnika i to u segmentu: a) solventnosti; b) likvidnosti i novčanih tokova i v) profitabilnosti;
Ispostavlja zahteve informatičke podrške sistemu upravljanja rizicima;
Pruža stručnu pomoć i daje smernice organizacionim jedinicama u procesu unapređenja procedura upravljanja rizicima iz delokruga njihove nadležnosti;
Koordinira rad i pruža stručnu pomoć povezanim pravnim licima u procesu upravljanja rizicima i vrši izveštavanje Izvršnog odbora;
Ostvaruje saradnju sa nadležnim organom Narodne banke Srbije;

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

FUNKCIJA INTERNE REVIZIJE	Vrši ocenu i vrednovanje uspostavljenog sistema internih kontrola, odnosno analizira, vrši proveru adekvatnosti, pouzdanosti i efikasnosti uspostavljenog sistema internih kontrola i predlaže mere za unapređenje sistema internih kontrola;
	Sačinjava Izveštaj o sprovođenju sistema internih kontrola;
	Kontroliše i procenjuje adekvatnost i primenu propisanih kontrola rizika, odnosno primenu Politika upravljanja rizicima i drugih internih akata iz oblasti upravljanja rizicima po dubini organizacione strukture Kompanije.
	Sprovodi stalnu i sveobuhvatnu reviziju svih aktivnosti u vezi upravljanja rizicima
FUNKCIJA ZA KONTROLU USKLAĐENOSTI POSLOVANJA (compliance)	Posmatra neusklađenost politika kompanije u vezi sa rizicima sa zakonima i drugim propisima
	Podnosi Izveštaj o usklađenosti poslovanja i procedura sa zakonom i drugim propisima donetim na osnovu Zakona.
	Vrši proveru poštovanja propisanih procedura u postupcima i uputstvima u okviru dokumenata sistema upravljanja menadžmenta kvalitetom, predlaže mere za otklanjanje uočenih propusta u njihovoj primeni i daje podršku internoj reviziji u postupku kontrole sistema internih kontrola;

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

	Sačinjava Interni izveštaj o upravljanju rizicima iz svojih nadležnosti, kao i Interni izveštaj o funkcionisanju internih kontrola, koji obuhvata i uočene nepravilnosti u primeni procedura propisanih dokumentima sistema upravljanja menadžmenta kvalitetom i naložene mere
ORGANIZACIONE JEDINICE	Sprovode aktivnosti i radnje definisane procedurama za identifikovanje, merenje i procenjivanje rizika;
	Sačinjavaju Interne izveštaje o upravljanju rizicima koji su od neposrednog uticaja na poslove i zadatke iz njihove nadležnosti, kao i upitnik sa procenom rizika (samoocenjivanje);
	Postavljaju odgovarajuće interne kontrole u organizacionim jedinicama kojima rukovode, nadgledaju efikasnost sistema internih kontrola, prezentuju i naglašavaju važnost razvoja i praćenja internih kontrola svim zaposlenima i aktivno rade na jačanju sistema internih kontrola;
	Sačinjavaju Interne izveštaje o funkcionisanju internih kontrola,
	Na zahtev organizacione jedinice nadležne za poslove upravljanja rizicima dostavljaju informacije i podatke od značaja za identifikaciju, procenu i merenje rizika;
	Sprovode usvojene mere za neutralisanje ili minimiziranje identifikovanih rizika, sadržane u Izveštaju Generalnog direktora Kompanije i Izveštaju Nadzornog odbora Kompanije.
GLAVNE FILIJALE OSIGURANJA	Obezbeđuju nadzor nad osiguranicima i kontinuirano ažuriranje dela podatka iz „Lične karte osiguranika“;
	U koordinaciji sa nadležnom Direkcijom za prodaju osiguranja, a na zahtev organizacione jedinice nadležne za poslove upravljanja rizicima dostavljaju dodatne informacije i podatke od značaja za identifikaciju, procenu i merenje rizika;

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

	U koordinaciji sa sektorom za prodaju osiguranja, sprovode usvojene mere za neutralisanje ili minimiziranje identifikovanih rizika, sadržane u Izveštaju Generalnog direktora Kompanije i Izveštaju Nadzornog odbora Kompanije.
FINANSIJSKA FUNKCIJA (sektor za kapital i investicije)	Stara se o deponovanju i ulaganju slobodnih sredstava tehničkih i garantnih rezervi;
	Predlaže i operativno realizuje investicione odluke Izvršnog i Nadzornog odbora
	Predlaže i operativno realizuje investicione odluke Izvršnog i Nadzornog odbora u vezi deponovanja i ulaganja sredstava kod banaka, držanja sredstva u gotovini, ulaganju;
	Sačinjava nacrt Plana investicione politike i Izveštaje o realizaciji investicione politike;
	U kontinuitetu, Izvršnom odboru i Funkciji za aktuarstvo, statistiku i upravljanje rizicima dostavlja Izveštaje o realizaciji investicione politike, informacije i podatke o realizovanim i planiranim transakcijama koje se odnose na deponovanje i ulaganje sredstava tehničkih i garantnih rezervi Kompanije;
INFORMATIČKA FUNKCIJA	Stara se o funkcionalnostima informacionog sistema koje obezbeđuju skup ulaznih podataka i adekvatnu podršku sistemu upravljanja rizicima, obračun tehničkih rezervi i obračun solventnog kapitala;
	Obezbeđuje podatke i pristup informacijama za lica odgovorna za upravljanje rizicima;
	Obezbeđuje programska rešenja za kvantifikaciju i procenu rizika
ZAPOSLENI	Odgovorni su za poštovanje i neposrednu primenu Politika upravljanja rizicima i procedura donetih na osnovu Politika.

Izvor: Udruženje osiguravača Srbije- primer moguće podela nadležnosti organa i organizacionih jedinica u sistemu upravljanja rizikom u osiguravajućim društvima u RS ,2014.

6.4. Sistem upravljanja rizikom prema Odluci o sistemu upravljanja u društvu za osiguranje/reosiguranje ("Službeni glasnik RS", br. 51/2015)

Zakonodavac je postavio okvir za sistem internih kontrola i upravljanje rizikom u poslovanju osiguravajućih društava. To znači da su zakonom definisane osnove sistema upravljanja rizikom tj. definisani su rizici, organi i njihove odgovornosti, vrste procedure za upravljanje rizikom s tim da sama osiguravajuća kompanija definiše i konstituiše sve ostalo u tom okviru, tako što je učiniti da postoji trajno održanje stepena izloženosti rizicima na određenom nivou koji neće doneti štetu.

Možemo reći da se upravljanje osiguravajućom kompanijom u osnovi svodi na upravljanje rizikom čime se obezbeđuje veća efikasnost, sigurnost i rasterećenje od nepotrebnih akcija i intervencija. Istovremeno se postiže optimalno rukovođenje ukupnim performansama kompanije (kvalitativnim i kvantitativnim). (Avdaloović, 2009:9-44)

U isto vreme upravljanje rizikom osiguravajuće kompanije obezbeđuje realizaciju dva cilja:

- Efikasno poslovanje kompanije, ostvarivanje definisanih poslovnih ciljeva i adekvatno izveštavanje,
- Efikasnu primenu odgovarajućih mera kojima će se sve to kontinuirano pratiti (odnosno kontrolisati).

U poslovanju osiguravajućih kompanija važna je kontrola rizika koji joj prete u svakodnevnom poslovanju.

Vrlo je važno u procesu upravljanja rizikom prepoznati uzroke realizacije rizičnih događaja i procenti eventualne posledice u novčanom ekvivalentu.

Osnovni pokazatelji za upravljanje rizikom su:

- Naplaćene premije (struktura premija po delatnostima),
- Isplaćene štete,
- Racio šteta i premije.

Parametri za upravljanje rizikom osiguravajuće kompanije su:

- Metode i vrste osiguranja u skladu sa definisanim predmetom osiguranja, vremenom trajanja osiguranja i vrste pokrića štete,

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

- Geografska rasprostranjenost kojom se obezbeđuje disperzija rizika u prostoru i vrsti rizika,
- Institucionalna regulativa, odnosno, involviranost države u zaštiti građana i njihove imovine,
- Zahtevi same osiguravajuće kompanije u odnosu na interno i eksterno okruženje.

U klasičnoj teoriji osiguranja osnovne tehnike za upravljanje rizikom su (Marović, 1997:2):

- Vlastiti kapaciteti za upravljanje rizikom – utvrđivanje visine samopridržaja, što podrazumeva: izračunavanje vlastitih kapaciteta aktuarskim metodama i utvrđivanje vlastitih kapaciteta nošenja rizika u skladu sa poslovnom politikom, aktuelnih otvorenosti plasmana viška rizika na domaćem i stranom tržištu. „Samopridržaj je onaj deo jedinstvenog rizika kojeg osiguravač može pokriti u slučaju velike delimične ili totalne štete iz sopstvenih sredstava, ali tako da isplatom štete postane insolventan“ (Marović, 1997:2)
- Saosiguranje se koristi kada je osiguravač u situaciju da preuzme pokriće rizika koji po veličini prelaze njegov kapacitet, ili postoji prilika za nastanak masovnih šteta koje nije u stanju sam da nadoknadi. Na ovaj način osiguravač štiti vlastitu sigurnost i sigurnost osiguranika (Marović, 1997:2).
- Reosiguranje je mehanizam upravljanja rizikom kojim osiguravač teži da se zaštiti od rizika plaćanja velikih šteta ili većeg broja malih šteta izazvanih jednim neočekivanim događajem, zbog čega bi mogao da postane insolventan. Reosiguranjem se obezbeđuje atomizacija rizika u vremenu i prostoru (Marović, 1997:2).

U skladu sa Zakonom o privrednim društvima ("Sl. glasnik RS", br. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - dr. zakon i 5/2015) "upravljanje društvom može biti organizovano kao jednodomno ili dvodomo" (Zakon, 5/2015). "U slučaju jednodomnog upravljanja, organi društva su: skupština i jedan ili više direktora. U slučaju dvodomnog upravljanja, organi društva su: skupština; nadzorni odbor i jedan ili više direktora" (Zakon, 5/2015).

Kao u gotovo svakom preduzeću upravni odbor je najznačajniji i na njemu je da odobrava politiku i strategiju upravljanja rizikom. Takođe, ne sme se zanemariti i uloga direktora društva za osiguranje koji pored upravnog odbora čini vrh upravljačke structure. Nakon njih tu su rukovodioci odgovorni za sprovođenje politike na svim nivoima i među svim zaposlenima. Na

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

njima je i da se razumeju svi elementi upravljanja rizicima među zaposlenima kao i da se uspostave etički i profesionalni standardi.

Ipak, kao što je već spomenuto značaj zaposlenih i shvatanje značaja upravljanja rizicima i odgovornost ovog sektora je veoma važna i često ključna.

Dakle, metodičan pristup upravljanja rizicima koji će biti jasan među svim nivoima i jasno uređena politika kojima se ujedno štite interesi akcionara utiče na dobro poslovanje kompanije i adekvatno uspostavljene upravljačke kontrole koje će funkcionisati na dobar i efikasan način.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Svakako se može reći da je holistički pristup zapravo ono što nas čeka u budućnosti kada je menadžment upravljanja rizikom u pitanju. Primena ovog pristupa koji obuhvata različite vrste rizika – osiguranja, investicione, kreditne, operativne – nezamisliva je bez jakog menadžerskog kadra, posebno kada se govori o planiranju, upravljanju i obrazovanju zaposlenih. U tom smislu obrazovani menadžeri rizika su zasigurno deo budućnosti ove delatnosti. Takođe, poslovanje u skladu sa vremenom, stalnim promenama jeste bitan faktor kako bi se smanjile štete i na taj način uspešnije poslovalo. Sve češće klimatske promene, globalno zagrevanje, prirodne nepogode otežavaju poslove osiguranja, ali se moraju pronalaziti načini da se potencijalne štete spreče ili ukoliko do njih dođe, da se što više umanje posledice nastale.

S obzirom da se na osnovu rada može zaključiti da je razvoj menadžmenta upravljanja rizikom sve veći i nemoguće je poslovati bez ovog koncepta, trebalo bi naglasiti i da je osiguranje, kao najstariji vid upravljanja rizikom menjao svoje vidove i načine poslovanja, ali ipak ostao nezamenljiv. Često se rizik poistovećuje sa štetom ili sa nekim događajem koji može imati ekonomske posledice po preduzeće, a koji bi menadžmet upravljanja rizikom trebalo da spreči ili pak smanji njegove potencijalne posledice.

Rizici u osiguranju su nebrojani, njihova težina je različita, kao i posledice koje mogu da prouzrokuju. Iz ovog razloga rizik ima svoju cenu- premiju osiguranja, koja zavisi od niza faktora, metoda i modela izračunavanja, zasnovanih na raznim modalitetima. Definisanje rizika, a samim tim u upravljanje njime, je veoma redak pojam u teoriji osiguranja i često postoje sporna mišljenja o njemu. Nesumnjivo je da je rizik realnost u okruženju u kome postoji mogućnost gubitka. Rizik je stanje u kome postoji mogućnost nepovoljnog ishoda. Kada izgovorimo da je neki događaj moguć, misli se da on ima verovatnoću između nule i jedan. On je niti nemoguć niti izvestan. Mogućnost nastanka nije merljiva, ali ona mora postojati.

Kako bi određeno društvo za osiguranje poslovalo uspešno, neophodno je da pokrivaone rizike koje je u mogućnosti da pokrije. Zbog toga se često navodi da je dobra procena rizika ključan deo za funkcionisanje osiguranja pa i samih društava. Ovim se potvrđuju prve dve naučne hipoteze iznete na početku rada da je upravljanje rizicima kreiranje uslova i predviđanje u cilju smanjenja rizika na prihvatljiv nivo, takoreći zaustavljanje i održavanje rizika na novou koji neće štetiti imovini i poslovanju osiguravajućeg društva i da je uočavanje svih osnovnih i

bitnih faktora koji doprinose da se finansijski resursi, ali i ljudski i drugi resursi usmere tako da omogući veća disperzija, podela i umanjenje rizika.

Problem koji se vezuje za solventnost se neretko svodi tako što se određuje minimalni iznos kapitala koji je neophodan jednom društvu za osiguranje za poslovanje. U tom smislu Direktiva „Solventnost II“, dovodi do jednog pristupa čiji je cilj sveobuhvatno upravljanje rizikom u cilu u cilju zaštite osiguranika. Ova direktiva omogućava primenu i drugih unutrašnjih modela koji su bolje prilagođeni osiguravaču te od procene rizika zavisi i oblik osiguranja.

Kao što je u radu više puta pomenuto upravljanje rizikom za cilj ima zaštitu imovine ili profita odnosno smanjenje mogućnosti nastanka gubitka. Ovim se potvrđuju treća i četvrta naučna hipoteza tj. da adekvatno upravljanje rizicima doprinosi da usluge budu kvalitetnije i da se interesi osiguranika zaštite na adekvatan način i da upravljanje rizicima doprinosi maksimalnom povećanju dobiti osiguravajućeg društva i smanjenju mogućih negativnih posledica koje mogu da utiču na finansijsko poslovanje i imovinu u meri koja je moguća u datom trenutku.

Takođe kao što smo videli postoje i različite tehnike za sprovođenje različitih metoda. Takođe smo nastojali da ukažemo zašto je važno poznavati ove metode i kako kontrola rizika i njegovo minimiziranje mora imati benefite za poslovanje bilo kog preduzeća. Dobro rukovođenje osiguravajućom kompanijom podrazumeva usvajanje jasnog i metodičnog pristupa i zadovoljenje svih interesnih strana – akcionara, izvršnog odbora, klijenata itd.

U današnjim uslovima poslovanja osiguravajuće kompanije uspostavljaju sistem korporativnog upravljanja, što predpostavlja proces efikasnog uključivanja svih zaposlenih. Ovim se potvrđuje i peta naučna hipoteza izneta na početku, da nije zadatak samo službe za rizike, već je vezan za sve organizacione celine u osiguravajućem društvu.

LITERATURA

1. Al-Bahar, J., and Crandall, K. C. Systematic risk management approach for construction projects, 1999.
2. Avdalović, V. Menadžment rizikom u osiguranju, ZENLID, Beograd, 2000.
3. Barjaktarović, L., Jeremić, Lj. (2013), Finansijska kriza i upravljanje rizicima osiguranja I bankarstva, Ekonomski institut, Beograd.
4. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission Enterprise risk management: Integrated framework. American Institute of Certified Public Accountants, Executive summary, September 2004.
5. Dale F. Cooper, Stephen Grey, Geoffrey Raymond and Phill Walker -Managing Risks in Large Projects and Complex Procurements, 2005.
6. Đorđević, S., Solventnost II – Nastupajući regulatorni okvir za industriju osiguranja, master rad, Ekonomski fakultet, Beograd, 2010.
7. Dorfman, M., Introduction to risk management and insurance, 9th edition, Pearson Education, Inc., New Jersey, 2008.
8. Đuričić M., Bojković R., Đuričić R., Skorup S. Menadžment rizikom projekt, Međunarodna naučna konferencija, Menadžment 2010.
9. Grojning H, Brajović- Bratanović S, Analiza i upravljanje bankovnim rizicima, Zagreb, Mate, 2006.
10. Hoyt, R.E., Liebenberg, A.P The value of enterprise risk management: Evidence from the U.S. insurance industry. u: American Risk and Insurance Association Annual Meeting, 2006.
11. Ivanović S., Upravljanje rizikom i osiguranje, časopis Industrija br. 1-2/2003, Beograd, Ekonomski Institut, 2003.
12. Jeremić Lj. Ekonomika osiguranja, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2012.
13. Jovanović L. Životna sredina i održivi razvo., „Ekologika“ Beograd, 2007.
14. Kiš T., Čileg M., Operativni rizik i njegovo merenje, u Publikaciji: Strategijski menadžment, br. 1/2, Ekonomski fakultet, Subotica, 2012.

15. Lisov, M., Tomašević-Dražić, D. Savremeno poslovanje osiguravajućih kompanija, Četvrti međunarodni simpozijum savremeni trendovi u razvoju tržišta osiguranja, Ekonomski fakultet u Beogradu i Udruženje aktaura Srbije, Vrnjačka Banja, 2006.
16. Luck, P.H. Special risks and contingency cover insurance. Swiss Reinsurance Company, 2005.
17. Marko Backovic i Slađana Babić, Economics & Economy, Vol. 1, No. 1, Beograd, 2013.
18. Marović, B. Osiguranje. Financing centar, Novi Sad, 1997.
19. Marović, B., Avdalović, V. Osiguranje i upravljanje rizikom. Beograd: Centar za automatizaciju i mehatroniku, 2006.
20. Mrkšić D., Pravni položaj osiguravajućih organizacija u jugoslovenskom pravu osiguranja, SORS 2001., Sarajevo 2001.
21. Nešković M., Metode analize rizika, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, 2011.
22. Petrov A, Dražović B, Bojinović J. – Uputstvo za bezbedan rad u NIS a.d., 2014.
23. Project Management - A Systems Approach to Planning, Scheduling, and Controlling. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, USA; 2009
24. Rejda, G.E. Risk management and insurance. Pearson Educationm 2005.
25. Royer P - How Healthy is Your Project?, Houston, Texas, USA, 2000.
26. Standards Australia/Standards New Zealand, AZ/NZS 4360:2004, Third Edition 2004.
27. Šulejić P., Pravo osiguranja, Beograd 2005.
28. The Council of the European Communities, Directive 89/391/EEC, 12. june 1989.,
29. Vasiljević A, Upravljanje rizicima, Beograd, Mediterran Publishing, 2009.
30. Vaughan, E., Vaughan, T. Osnovi osiguranja, Upravljanje rizicima, MATE (John Wiley&Sons, Inc.), Zagreb, 1995., str. 11-13, 29-42 The Conference of Insurance Supervisory Departmentsof Europeean Community Member States, 2004.
31. Vučenović V, Radosavljević M, Solovjov V. – Ekološki izazovi kao faktor privrednog razvoja, „Ekologika“ Beograd, 2007.
32. Vujović R, Upravljanje rizicima i osiguranje, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009.

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

33. Wideman, R. Max – Project and program risk management: a guide to managing project risks and opportunities, PMI, 1992.
34. Wiley J - Project Management Methodologies Selecting, Implementing, and Supporting Methodologies and Processes for Projects, Canada, 2003.
35. World Economic Forum, Global risks 2007: A global risk network report. Geneva, 2007.
36. Žarković N ., Ekonomika osiguranja, Univerzitet Singidunum, Beograd ,2008.

Internet dokumentacija i procedure:

37. Službeni glasnik Republike Srbije br. 12/2007.
38. Triglav osiguranje a.d., Beograd, Interna dokumentacija za prijavu štete kod osiguranja u montaži. Beograd 2014.
39. Triglav osiguranje a.d., Beograd, Opšti uslovi osiguranja u montaži. Beograd 2014.
40. Udruženje osiguravača Srbije, Politike upravljanja rizicima u osiguravajućim društvima u Srbiji, primer. Beograd 2014

Prezentacije:

41. “Risk menadžment u osiguranju i pravci razvoja”, dostupno na: www.sors.ba
42. Jelena K, “Koncept solventnosti osiguravajućih kompanija”, Ekonomski fakultet Beograd dostupno na: <http://www.ekof.bg.ac.rs>,

Zakoni:

43. Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu, ("Sl. glasnik RS", br. 101/2005 i 91/2015)
44. Zakon o osiguranju, “Službeni glasnik RS”, br.139/14

PRILOZI

PRILOG 1

Opšti uslovi osiguranja u montaži, Triglav a.d., Beograd 2014. Interni dokument

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

US-gra/11-07

| triglav

- 2) neočekivanog izbijanja pare iz uređaja za toplu vodu i pamo grejanje.
- (2) Ako dođe do izlivanja vode, osiguranje takođe pokriva štetu na samoj cevi i drugim uređajima, priključenim na mrežu vodovoda.
- (3) Osiguranje ne pokriva štete nastale:
- 1) zbog izlivanja vode iz otvorenih slavina;
 - 2) zbog dotrajalosti, istrošenosti i korozije;
 - 3) zbog gljivica nastalih usled vlage;
 - 4) zbog gubitka vode;
 - 5) zbog lošeg održavanja vodovodne i kanizacione mreže, uređaja za toplu vodu i parno grejanje kao i drugih uređaja ili nedovoljne zaštite od zamrzavanja, začepljenja i sl.;
 - 6) zbog pucanja ili loma vodovodnih ili odvodnih instalacija kao i drugih uređaja u kojima se nalazi voda ako to prouzrokuje mraz u smislu stava (2) člana 10. ovih uslova. U tom slučaju osiguranje ne pokriva ni štete na samim instalacijama ni na uređajima u kojima se nalazi voda.

Član 10. MRAZ

- (1) Osiguranje pokriva štetu na osiguranim stvarima prouzrokovanu iznenadnim delovanjem mraza u neočekivano vreme, kao i štetu koja nastane kod izvođenja građevinskih radova osetljivih na mraz, ukoliko su preduzete odgovarajuće mere zaštite za rad u zimskim uslovima.
- (2) Osiguranje ne pokriva štetu koja je nastala kod betoniranja, zidanja, malterisanja i ostalih građevinskih radova osetljivih na mraz, a koji se izvode neposredno pre i u vreme kada se, prema mestu i vremenskim prilikama, moralo očekivati smrzavanje, ukoliko nisu preduzete odgovarajuće mere zaštite kod izvođenja radova u zimskim uslovima.

Član 11.- LED I SNEG

- (1) Osiguranje pokriva štete koje nastanu na osiguranim stvarima zbog težine, pritiska i udarom leda ili snega.
- (2) Osiguranje ne pokriva štete koje su prouzrokovane miniranjem leda.

Član 12. SNEŽNA LAVINA

- (1) Osiguranje pokriva štete prouzrokovane klizanjem snežne mase koja se otkida sa planinskih padina.
- (2) Osiguranje takođe pokriva štete prouzrokovane delovanjem vazdušnog pritiska od snežne lavine.

Član 13.- KIŠA

- (1) Osiguranje pokriva štetu koju na objektu u izgradnji prouzrokuje kiša ispiranjem ili natapanjem, ako je u vremenu od jednog časa palo najmanje 15 mm, odnosno 15 l kiše na 1m². U slučaju sumnje, osiguranik mora dokazati količinu kiše izveštajem najbliže hidro-meteorološke stanice.
- (2) Osiguravač ne pokriva štetu koja nastane:
- 1) ako kiša prođe kroz nezaštićene otvore na objektu;
 - 2) na građevinskom, zanatskom, instalacionom materijalu i opremi, koja je namenjena za ugradnju u osigurani objekat, ako se nalaze na otvorenom, nezaštićenom prostoru;
 - 3) na neutvrđenim zemljanim površinama, neutvrđenim tamponima, nasadima i travnatim površinama.

Član 14. OPOBNAVANJE I ZABRĐAVANJE TLA

- (2) Osiguranje od opasnosti ulegnuća tla ne pokriva štete do kojih je došlo jer je ulegnuće nastalo zato što:
- 1) pre početka izgradnje nije bio obavljen pregled nosivosti tla;
 - 2) su tla bila opterećena više nego što je to bilo projektom predviđeno, a osiguranik je za to znao.
- (3) Osiguranje ne pokriva troškove saniranja tla.

Član 16.- GRADEVINSKE ŠTETE

- (1) Građevinskom štetom smatra se nepredviđeni i od volje izvođača radova nezavisan događaj koji ima za posledicu uništenje ili oštećenje osiguranih stvari zbog:
- 1) greške kod izvođenja radova;
 - 2) deformacije, pomicanja ili loma opreme za izvođenje radova;
 - 3) prevoza ili prenosa na području gradilišta;
 - 4) greške u tehničko-računskim osnovama, statičkim i ostalim proračunima, izradi nacrti kao i u uputstvima za gradnju (po-krivne greške koje proizilaze iz projekta isključuje se iz osiguranja);
 - 5) greške u konstrukciji;
 - 6) grešaka u upotrebljenom građevinskom i drugom materijalu (pokrivne greške koje proizilaze iz materijala isključuje se iz osiguranja);
 - 7) pada i udara.
- (2) Štete zbog građevinske nezgode pokriva osiguranje samo ako nastanu brzo, ili ako ih izvođač radova, s obzirom na tehničko značenje i mogućnost građevinske tehnike, nije mogao niti je bio dužan predvideti.
- (3) Greškom kod izvođenja ne smatra se izgradnja u suprotnosti sa ugovorom o izgradnji, sa nedostacima, kao i izgradnja sa upotrebnom slabog i neprikladnog materijala.
- (4) Troškovi za otklanjanje samih grešaka ne nadoknađuju se, čak ni onda kada su zbog grešaka u tehničko-računskim osnovama, proračunu, nacrtima kao i grešaka u materijalu, konstrukciji i izvođenju, osigurane stvari bile uništene ili oštećene.
- (5) Ne smatra se da je nastala građevinska nezgoda ako šteta nastane zbog:
- 1) toga jer su radovi izvođeni drugačije nego što je to određeno ugovorom o izgradnji ili su radovi izvedeni sa nedostacima;
 - 2) kršenja opšte priznate pravila građevinske tehnike;
 - 3) kršenja tehničkih propisa, upustava, normativa, standarda ili odredbi tehničke inspekcije;
 - 4) propuštanja uobičajenih ispitivanja zemljišta i potrebnih mera;
 - 5) vremenskih uticaja na koje bi, prema godišnjem dobu kao i mestu i uobičajenim razmerima, trebalo računati;
 - 6) upotrebe nacrti, načina izvođenja građevinskih radova, konstrukcija i građevinskih materijala koje nadležna institucija za ispitivanje materijala i konstrukcija još nije isprobala, ili ispitala i odobrila.
- (6) Ako osiguranik, odnosno izvođač radova za vreme radova ili nakon njihovog završetka sazna da je u tehničko-računskim osnovama, proračunu, nacrtima, konstrukciji ili materijalu učinjena prikrivena ili vidljiva greška koja bi mogla da prouzrokuje uništenje ili oštećenje osiguranog objekta, dužan je da o svom trošku sanira ili obnovi delove objekata koji bi se zbog toga mogli uništiti ili oštetiti. Ako osiguranik ne obavesti nadležne organe za inspekciju ili nadzor i zbog

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

US-gra/11-07

| triglav

čuvar. Ako se kod nastanka štete utvrdi da objekat nije bio čuvan, osiguranik gubi pravo na naknadu iz osiguranja.

Član 19 - POPLAVA

- (1) Poplava je događaj kada stalne vode (reke, jezera, mora) neočekivano poplave teren na kojem su osigurane stvari, zbog toga što su se vode izlile iz korita, provalile odbrambene nasipe, porušile brane ili su se razlile zbog izrazito visoke plime, talasa ili zbog izuzetnog priliva vode iz veštačkih jezera.
- (2) Poplavom se takođe smatra plavljenje vodom zbog provala oblaka, kao i stihijsko plavljenje terena vodenom masom zbog izuzetno jakih atmosferskih padavina koje se slivaju po strminama, ulicama i putevima (bujice).
- (3) Osiguranje pokriva samo one štete na osiguranim stvarima koje nastanu za vreme poplave ili neposredno posle povlačenja vode.
- (4) Osiguranje ne pokriva štete koje nastanu zbog:

- 1) sleganja tla kao posledice poplave;
- 2) vode koja je prodrla iz kanalizacione mreže, osim ako je došlo do izlivanja zbog poplave;
- 3) plesni i gljivica nastalih usled vlage.

Član 20.- VISOKA VODA

- (1) Osiguranje pokriva štetu koja nastane na osiguranim stvarima nakon što visoka voda pređe unapred utvrđenu kotu vodostaja ili protoka izmerenog na radišištu, prema najbliže postavljenoj pokazivaču vodostaja.
- (2) Ako u blizini gradilišta nema vodomera i podataka o nor- malnim mesečnim visinama ili protocima vode, potrebno je pri zaključivanju osiguranja utvrditi kod koje visine vode (odnosno protoka) na gradilištu nastupa obaveza osiguravača. Ta granica navodi se u polisi.

Član 21. PODZEMNA VODA

- (1) Osiguranje pokriva štetu nastalu zbog iznenadnog prodora podzemne vode u građevinsku jamu ili u objekat u izgradnji.
- (2) Osiguranje ne pokriva štete koje nastanu kod:
 - 1) gradnje objekata u neposrednoj blizini stalnih voda ako prethodno nisu bile provedene odgovarajuće tehničke mere zaštite (npr. nisu bili stavljani tesnaci i sl.);
 - 2) građevinskih radova u tunelima, rovovima i građevinskim jamama, ako na mestu gde se očekuje prodor podzemne vode, ne postoji dovoljan broj pripremljenih i za ispušćivanje ispravnih vodenih pumpi. Dovoljan broj je onaj koji je bio utvrđen na osnovu hidrogeološkog ispitivanja terena, odnosno predviđen u projektu.

Član 22. KLIZANJE TLA

- (1) Osiguranje pokriva štetu nastalu zbog geološki prouzrokovano klizanja tla na kosim terenima sa jasno vidljivim pukotinama tla i srozavanja zemljišta, koje u kratkom vremenskom razdoblju prouzrokuju statički opasne deformacije ili široke pukotine na građevinskim objektima.
- (2) Osiguranje ne pokriva štete nastale zbog klizanja tla ako u projektu nisu bile poštovane i ako kod izvođenja radova nisu bile preduzete sve u građevinarstvu poznate mere zaštite koje odgovaraju datim terenskim uslovima.
- (3) Osiguranje pokriva troškove otklanjanja nasutog materijala, ali najviše u širini od jednog metra od osiguranog objekata u izgradnji.

objekta u izgradnji udaljeni 5 ili manje metara. Te postojeće objekte moguće je osigurati po odredbama tačaka 1) odnosno 2) stava (2) člana 24. ovih uslova.

- (4) Ako je osiguran samo deo objekta u izgradnji ili deo građevinskih i zanatskih radova, osiguranje od odgovornosti izvođača radova ne pokriva štete na drugim, neosiguranim delovima toga objekta ili na drugim građevinskim i zanatskim radovima koji nisu osigurani ili su osigurani drugom polisom. Osiguranje ostalih neosiguranih delova objekta u izgradnji moguće je doosigurati po odredbama tačke 3) stava (2) člana 24. ovih uslova.
- (5) Ako nije drukčije ugovoreno, osiguranje odgovornosti ne pokriva ekološke štete.

Član 24- PREDMET OSIGURANJA

- (1) Predmet osiguranja objekata u izgradnji su:

- 1) objekti u izgradnji (novogradnje, dogradnje, nadgradnje, po- pravke i adaptacije);
- 2) građevinski i instalacioni materijal kao i građevinski delovi i elektronska oprema koji su namenjeni za ugradnju isključivo u osigurani objekat;
- 3) oprema i pomoćni objekti koji se koriste za izgradnju građevinskog objekta (pomoćne zgrade, zidane ili drvene barake za skladišta, radionice i radničke menze kao i pokretne skele) koji su u celosti obuhvaćeni u predračunskoj vrednosti građevinskog objekta, osim stvari koje čine osnovna, odnosno obrtna sredstva izvođača radova.
- (2) Ako se posebno ugovori, i za to obračuna dodatna premija, osiguranje takođe pokriva:
 - 1) postojeće objekte na kojima se obavljaju dogradnje, nadgradnje, popravke ili adaptacije;
 - 2) postojeće objekte koji su od osiguranog objekta udaljeni 5 ili manje metara;
 - 3) deo objekta u izgradnji ili pojedine građevinske ili zanatske radove koji nisu osigurani ili su osigurani drugom polisom, a za njih ugovarač osiguranja ima imovinski interes;
 - 4) pomoćni građevinski materijal (građevinsko drvo, drveni montažni elementi i sl.) i oprema u upotrebi;
 - 5) opremu i pomoćne objekte koji služe za izgradnju građevinskog objekta, čija vrednost uopšte nije ili je samo delimično obuhvaćena predračunskom sumom objekata u izgradnji;
 - 6) usidrena (stacionirana) plovna vozila na vodi (čamci, splavovi, pontoni) i stvari na njima za vreme gradnje na vodi ili na obali;
 - 7) stvari zaposlenih;
 - 8) troškove za ispunjenje prirodnih ili kod štete nastalih šupljina u tunelima i troškove za odvoz i (ili) dovoz materijala na gradilište, izvan profila predviđenog projektom, koji su potrebni za uspostavljanje oštećenog objekta u prvobitno stanje (osiguranje do ugovorene sume na "prvi rizik");
 - 9) poslovno-tehničku dokumentaciju, uključujući i građevinsku knjigovodstvenu (osiguranje na "taksiranu vrednost").
- (3) Predmet osiguranja nisu:
 - 1) kopnena motorna vozila i prikolice, samohodne radne mašine, letilice svih vrsta, neusidrena plovna vozila i stvari na njima;
 - 2) stvari za vreme prevoza izvan gradilišta;
 - 3) novac i vrednosni papiri;

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

US-gra/11-07

| triglav

Član 27.-OBRAČUN ŠTETE

(1) Šteta koju pokriva osiguranje obračunava se u slučaju:

- 1) oštećenja ili uništenja objekta u izgradnji, odnosno njegovih delova - po osiguranoj vrednosti stvari kod zaključenja likvidacije osiguranog slučaja;
- 2) oštećenja ili uništenja opreme za izvođenje gradnje i pomoćnih objekata kao i pomoćnog materijala i opreme u upotrebi - po osiguranoj vrednosti, odnosno po troškovima popravki koliko bi iznosili na dan osiguranog slučaja, umanjenim za amortizovanu vrednost zbog istrošenosti, starosti, ekonomske i tehničke zastarelosti (amortizacija) i za vrednost ostataka, ako nije drukčije ugovoreno i obračunata dodatna premija.
- (2) Ostaci uništenih ili oštećenih stvari ostaju osiguraniku i obračunavaju se po tržišnoj ceni kao i po stanju u kakvom su bili odmah posle osiguranog slučaja.
- (3) Ne vraćaju se veći troškovi popravke za radove koji nisu bili predviđeni projektom (npr. veći troškovi zbog izmene u načinu izvođenja radova, objavljenih poboljšanja, proširenja i dodataka, potrebnih pojačanja zbog promene statičkih osnova i sl.) čak ni onda kada su ti veći troškovi posledica osiguranog slučaja.
- (4) Osiguranjem je obuhvaćena samo ona šteta koja se u trenutku osiguranog slučaja dogodila na samom osiguranom objektu ili u granicama predviđenog i odobrenog projekta toga osiguranog objekta.
- (5) Osiguranje ne pokriva štetu nastalu zbog estetskih nedostataka.
- (6) Osiguranje ne pokriva štete koje osiguranik potražuje od osiguravača na kraju gradnje u obliku popisa nedostataka i šteta za koje nije moguće utvrditi uzrok, obim i datum nastanka.
- (7) Troškovi privremenih popravki za koje osiguravač nije dao saglasnost, terete osiguranika.
- (8) Viši troškovi popravke za prekovremeni, noćni, i praznični rad, kao i hitan prevoz nadoknađuju se samo ako je to posebno ugovoreno i za to obračunata dodatna premija.
- (9) Osiguravač nije obavezan da nadoknadi štetu za koju je, prema zakonskim propisima ili prema ugovoru, odgovoran projektant ili izvođač, odnosno dobavljač građevinskog materijala i opreme, koji se ugrađuju u osigurani objekat.

Ako projektant ili proizvođač, odnosno dobavljač odbijaju odgovornost, a šteta je nastala zbog greške u projektu, materijalu, konstrukciji ili pri izradi u radionici koja nije osiguranikova (proizvodne greške), osiguravač će osiguraniku nadoknaditi štetu, a zatim će do iznosa isplaćene naknade iz osiguranja preuzeti sva osiguranikova prava prema projektantu ili proizvođaču, odnosno dobavljaču.

Član 28. TROŠKOVI POSLE NASTANKA OSIGURANOG SLUČAJA

- (1) Šteti se takođe dodaju troškovi za čišćenje koje je potrebno zbog uništenja ili oštećenja osigurane stvari, ali najviše do 3% od sume osiguranja za stvari koje su bile obuhvaćene štetom, ako nije drugačije ugovoreno.
- (2) Osim troškova iz stava (1) ovog člana, osiguravač je obavezan da nadoknadi i troškove u vezi sa nastalim osiguranim slučajem koji su nastali pre početka otklanjanja štete (tehnička dokumentacija sa prethodnim ispitivanjima), ali najviše do 1% od sume osiguranja za stvari koje su bile obuhvaćene štetom.
- (3) Kod nastanka osiguranog slučaja osiguravač je obavezan da nadoknadi razumne troškove koje je osiguranik imao nastojeći da smanji ili spreči dalju štetu na osiguranoj stvari, čak i kada su ti pokušaji bili neuspešni.
- (4) Ako osiguranik neopravdano ne pokuša da spreči nastanak osiguranog slučaja, odnosno da ga rešava, obaveza osiguravača se umanjuje za onoliko za

Član 30.- OBAVEZA OSIGURAVAČA (NAKNADA IZ OSIGURANJA)

- (1) Ako je suma osiguranja jednaka vrednosti osigurane stvari ili je viša od nje, osiguravač kod zaključenja likvidacije plaća obračunatu štetu u punom iznosu, ali najviše do visine vrednosti osigurane stvari.
- (2) Ako je suma osiguranja kod zaključenja likvidacije osiguranog slučaja niža od osigurane vrednosti tog objekta koji bi kod zaključenja osiguranog slučaja bio već izgrađen (podosiguranje), osiguravač plaća obračunatu štetu samo u srazmeri između sume osiguranja i ranije navedene osigurane vrednosti.
- (3) U slučaju kada je osiguranje zaključeno »na prvi rizik«, osiguravač plaća obračunatu štetu u punom iznosu, ali najviše do ugovorene sume osiguranja »prvog rizika«. Odredbe o podosiguranju iz stava
- (2) ovog člana u tom slučaju se ne primenjuju.
- (4) Ako je ugovoreno da osiguranje pokriva i troškove za čišćenje i rušenje iznad 3% od sume osiguranja, osiguravač je obavezan da nadoknadi sve te troškove do ugovorenog iznosa u celosti, čak i ako naknada iz osiguranja prelazi sumu osiguranja.
- (5) Ako nije drukčije ugovoreno, učešće osiguranika u šteti iznosi 10% od zbira svih davanja osiguravača, ali ne manje od 7.500 RSD, niti više od 450.000 RSD. Ugovoreno učešće osiguranika u šteti ne važi kod dopunskog osiguranja odgovornosti, osim ako je kod dodatnog dopunskog osiguranja odgovornosti ugovorena posebna franšiza.
- (6) Nužne troškove za mere koje bi otklonile ili smanjile štetu, a koje su po nastanku osiguranog slučaja preduzete po nalogu osiguravača, osiguravač je obavezan da u celosti nadoknadi, bez obzira na sumu osiguranja.
- (7) Kod zaključenja likvidacije osiguranog slučaja isplaćuje se naknada iz osiguranja koja je umanjena za eventualno već isplaćenu akontaciju, revalorizovanu po stopi rasta potrošačkih cena u Republiki Srbiji od dana uplate akontacije do zaključenja likvidacije osiguranog slučaja.

Član 31. OGRANIČENJE OBAVEZE ZBOG DRUGIH OSIGURANJA

Ako osiguranik za iste stvari pored osiguranja objekata u izgradnji ima zaključeno još neko drugo osiguranje (npr. požarno osiguranje, osiguranje odgovornosti) kod nastanka osiguranog slučaja isplaćuje se naknada iz osiguranja na osnovu drugog osiguranja. Iz osiguranja objekata u izgradnji naknada osiguranja se isplaćuje samo onda kada pokriće po drugom osiguranju nije bilo dovoljno i to samo u visini iznosa nepokrivenog dela štete.

Član 32.-OPASNE OKOLNOSTI

- (1) Pri zaključivanju ugovora o osiguranju, ugovarač mora osiguravaču prijaviti sve okolnosti koje su važne za ocenu opasnosti (težine rizika) koje je znao, odnosno koje bi morao znati. Okolnostima koje su važne za ocenu opasnosti smatraju se naročito okolnosti koje su ugovaraču osiguranja poznate i na osnovu kojih je određena i obračunata premija, kao i one koje su navedene u ugovoru o osiguranju. Te okolnosti mogu odrediti ugovarač osiguranja i osiguravač zajedno.
- (2) Ugovarač osiguranja mora omogućiti osiguravaču pregled i reviziju, kao i određivanje maksimalno verovatne štete (PML).

Član 33. - ZAKLJUČIVANJE UGOVORA O OSIGURANJU

- (1) Ugovor o osiguranju zaključen je na osnovu pismene ili usmene ponude.
- (2) Osiguravač može po prijemu ponude zahtevati dopune ili pojašnjenja. Smatra se da je ponuda stigla osiguravaču kada je primio zahtevane dopune ili pojašnjenja.

-gra/11-07

| triglav

Član 34. - POČETAK I PRESTANAK OBAVEZE OSIGURAVAČA

(1) Obaveza osiguravača počinje u trenutku kada su osigurane stvari istovarene na prostoru određenom za izvođenje radova (gradilište), odnosno u stovarištima na gradilištu, ali ne pre 24:00 časa onog dana koji je u polisi naveden kao početak osiguranja, ako je do tada plaćena prva premija i ako nije drukčije ugovoreno.

(2) Osiguranje prestaje da važi u 24:00 časa onog dana koji je u polisi naveden kao dan isteka osiguranja. Bez obzira na to, osiguranje prestaje kada je objekat tehnički pregledan i kada ga je izvođač, odnosno ugovarač osiguranja predao naručiocu. Osiguranje je moguće produžiti tako što se premija za produženo vreme trajanja osiguranja obračunava u skladu sa važećom tarifom premija za osiguranje objekata u izgradnji.

Član 35. PLAĆANJE PREMIJE

(1) Prvu ili jednokratnu premiju ugovarač osiguranja je dužan da plati prilikom prijema polise osiguranja, a svaku sledeću premiju prvog dana svake naredne godine osiguranja. Ako je dogovoreno da se premija plaća u ratama, sve rate premije za tekuću godinu osiguranja dospevaju za plaćanje kada nastane osigurani slučaj.

(2) Ako je dogovoreno da se premija plaća u ratama ili unazad, re-dovne kamate mogu se obračunati na iznos premije za koji je prema dogovoru plaćanje oduženo. Ako rata premije nije plaćena do dana njenog dospeća, mogu se obračunati i zatezne kamate.

(3) Ako je premija plaćena na pošti, za dan plaćanja važi onaj dan kada je iznos premije pravilno uplaćen pošti. Ako je premija plaćena virmanom, kao vreme plaćanja smatra se vreme kada osiguravač dobije nalog banke.

(4) Ukoliko je, u odnosu na ugovoreno trajanje osiguranja, ugovorom o osiguranju bila određena niža premija, a osiguranje je prekinuto iz bilo kog razloga pre isteka ugovorenog vremena, osiguravač ima pravo da naplati razliku do iznosa premije koju bi osiguranik morao da plati da je osiguranje zaključeno sa trajanjem koliko je stvarno trajalo.

(5) U slučaju prestanka važenja ugovora o osiguranju zbog neplaćanja dospele premije, ugovarač osiguranja mora platiti premiju za neplaćeno vreme do dana prestanka važenja ugovora o osiguranju ili celokupnu premiju za tekuću godinu osiguranja, ako je do dana prestanka osiguranja nastao osigurani slučaj za koji osiguravač mora isplatiti nadoknadu iz osiguranja.

Član 36. - VRAĆANJE PREMIJE

(1) Osiguravaču pripada premija za tekuću godinu osiguranja u celosti, ako je osigurana stvar uništena zbog osigurane opasnosti.

(2) Osiguravač vraća deo premije za neiskorišćeno vreme trajanja osiguranja, ako je osigurana stvar uništena zbog neosigurane opasnosti.

(3) Ako je osigurana stvar uništena pre početka trajanja osiguranja, osiguravač vraća celokupnu plaćenu premiju.

(4) U ostalim slučajevima prestanka važenja ugovora o osiguranju pre isteka perioda za koji je plaćena premija, osiguravaču pripada premija do dana trajanja njegove obaveze, ukoliko nije drukčije ugovoreno.

Član 37. OSIGURANI SLUČAJ

Kod osiguranja stvari, smatra se da je nastupio osigurani slučaj u tre-

(3) Osiguranik je dužan da osiguravaču da sve podatke i druge do-kaze koji su potrebni za utvrđivanje uzroka, obima i visine štete.

Član 39. POSTUPAK VEŠTAČENJA

(1) Svaka ugovorna strana može zahtevati da izvesne sporne činje-nice utvrdje veštaci.

(2) Svaka strana imenuje po jednog veštaka između lica koja nisu sa njom u radnom odnosu. Imenovani veštaci pre početka rada imenuju trećeg veštaka koji daje svoje mišljenje samo u slučaju kada su nalazi prve dvojice veštaka različit i samo u okviru nji-hovih nalaza.

(3) Svaka ugovorna strana snosi troškove za veštaka kojeg je imeno-vala, a za trećeg veštaka svaka strana snosi polovinu troškova.

(4) Nalazi veštaka obavezujući su za obe strane.

Član 40. OSIGURANJE POSLE NASTANKA OSIGURANOG SLUČAJA

(1) Posle nastanka osiguranog slučaja kojom su prilikom bile oštećene osigurane stvari, osiguranje se nastavlja bez promene.

(2) Za stvari koje se prema ugovoru o osiguranju smatraju uništenim, osiguranje posle nastanka osiguranog slučaja prestaje da važi.

Član 41. - IZMENA USLOVA OSIGURANJA I TARIFE PREMIJA

(1) Ako osiguravač izmeni uslove osiguranja ili tarifu premija, dužan je da o toj izmeni obavesti ugovarača osiguranja najmanje 60 dana pre isteka tekuće godine osiguranja.

(2) Ugovarač osiguranja ima pravo da u roku od 60 dana po prijemu obavешtenja otkáže ugovor o osiguranju. Ugovor prestaje da važi istekom tekuće godine osiguranja.

(3) Ukoliko ugovarač osiguranja ne otkáže ugovor o osiguranju, isti se početkom naredne godine osiguranja menja shodno novim uslovi-ma osiguranja ili tarifom premija.

Član 42. PROMENA ADRESE

(1) Ugovarač osiguranja je dužan da obavesti osiguravača o promeni svoje adrese, odnosno sedišta ili prezimena, odnosno naziva fir-me, u roku od 15 dana od dana promene.

(2) Ako ugovarač osiguranja promeni adresu, odnosno sedište ili pre-zime, odnosno naziv firme, a o tome nije obavestio osiguravača, dovoljno je da osiguravač obavешtenje koje treba da saopšti osi-guraniku, pošalje na njegovu zadnju poznatu adresu ili sedište, odnosno da je adresira na zadnje poznato prezime, odnosno firmu.

Član 43 - NAČIN OBAVEŠTENJA

(1) Dogovori o sadržaju ugovora o osiguranju valjani su isključivo ako su

PRILOG 2

Interna dokumentacija iz primera: Slučaj nastanka osiguranog slučaja i likvidacije štete

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

TRIGLAV OSIGURANJE ADO BEOGRAD (NOVI BEOGRAD)

MILUTINA MILANKOVIĆA 7a, NOVI BEOGRAD

Matični broj: 07082428, PIB: 100000555

TRIGLAV OSIGURANJE A.D.O.

Polisa za osiguranje - Opći produkt-fronting

Broj polise: 990000006958

Organizaciona jedinica: Sektor za razvoj, ocenu i preuzimanje rizika

Zamena polise br.: NOVA POLISA

Zastupnik: 0011790

Ugovorene vrste osiguranja:

Ugovarač:

Osiguranik:

Vinkulant:

Trajanje osiguranja: Kratkoročno

Početak osiguranja – datum i čas: 01.01.2014 00:00

Istek osiguranja: 01.04.2014 00:00

Broj potvrde o vinkulaciji: 0011790-13-003

Mesto osiguranja: BEOGRAD-NOVI BEOGRAD, BEOGRAD-NOVI BEOGRAD, BULEVAR ZORANA ĐINĐIĆA, Br. 115

Ugovarač je upoznat, da je osiguranje zaključeno po uslovima i klauzulama: US-odg/08-11, US-poz/13-03, US-mon/11-07, KL-ZA-val/11-07

Opšti uslovi za osiguranje imovine US-imo/08-11

Zbirka klauzula za osiguranje objekata u montaži ZK-mon/11-07

Klauzula o isključenju terorizma KL-ZA-teror-02-1

Klauzule za montažno osiguranje KL-mon-p/12-7

Uslovi za osiguranje od opasnosti provalne krađe i razbojništva US-kra/09-12

Opšti uslovi za osiguranje imovine US-imo/08-11; Opšti uslovi za osiguranje objekata u montaži US-mon/11-07; Zbirka klauzula za osiguranje objekata u montaži ZK-mon/11-07; Klauzule za montažno osiguranje KL-mon-p/12-7; Uslovi za osiguranje od opasnosti provalne krađe i razbojništva US-kra/09-12; Opšti uslovi za osiguranje od odgovornosti US-odg/08-11; Opšti uslovi za osiguranje od požara US-poz/11-07; Klauzula za revalorizaciju suma osiguranja KL-ZA-val/11-07; Klauzula o isključenju terorizma (KL-ZA-teror-02-1

Svi iznosi su u RSD.

R.br.	Šifra	Opis osiguranja	Suma osig.	Prem. stopa u ‰	Premija
a)		Osiguranje od rizika montaže i požara			
		Osiguranje objekata u montaži			
1.		Predmet: Osiguranje montaže			
1.1.			171.176.391,00		180.882,00
2.		Predmet: Osiguranje od odgovornosti u montaži			
2.1.			13.437.427,00		72.101,00

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

PRILOG 2

TRIGLAV KOPAONIK A.D.O.
KRALJA PETRA 28 ; BEOGRAD

ZASTUPNIK BROJ _____

Polisa broj : 990000004626

Šteta broj : _____

Interni br. Štete: _____

Tekući račun : 310-161106-52 NLB
BANKA AD BEOGRAD

Matični broj : 29500592

PRIJAVA ŠTETE

(OD POŽARA, GROMA, EKSPLOZIJE, OLUJE, IZLIVANJE VODE, GRADA ITD.)

1.	IME, PREZIME I ADRESA OSIGURANIKA	
2.	MESTO ŠTETE	
3.	UZROK ŠTETE	OŠTEĆENJE FASADNIH PANELA I LAJSNE OKO ULAZNIH VRATA U OBJEKAT PRILIKOM IZVOĐENJA RADOVA
4.	TAČAN DATUM NASTANKA ŠTETE	U JANUARU 2014.GOD.
5.	GDE JE ŠTETA NASTALA (KOD OSIGURANIKA ILI NE)	KOD OSIGURANIKA
6.	KOJI OSIGURANI PREDMETI SU OŠTEĆENI ILI UNIŠTENI	OŠTEĆENA SU DVA FASADNA PANELA I OPŠIVKA OKO ULAZNIH ROLO VRATA U OBJEKAT (PRILOG FOTOGRAFIJE)
7.	PRIBLIŽAN IZNOS ŠTETE	
8.	VISINA PREMIJE I PERIOD OSIGURANJA	

POTPISANI, IZJAVLJUJEM I SVOJERUČNIM POTPISOM POTVRĐUJEM DA SAM NA SVA PITANJA ISTINITO ODGOVORIO-LA.

TRIGLAV OSIGURANJE ADO
N.BEOGRAD; Milutina Milankovića 7a

Полиса бр.: _____

Штета бр.. _____

ЗАПИСНИК О ПРОЦЕНИ ШТЕТЕ

(пожар, олуја, изливање воде, пров. крађа...)

Осигураник _____

Датум штете 15.01.2014

Место штете МАКИС 2

Присутни: за осигураника _____

за осигураваача _____

1. Тачан узрок штете: ПРИЛИКОМ ЧИСТИЊА ПЕСКА И ОБЈЕКТА, ДОШЛО JE ДО ОШТЕЋЕЊА РАВНЕ ОБЈЕКТА ЗАГЕЛОМ ПОМОЋИ КОЈА СЕ ЧИСТИЛО ПЕСАК ИЛИТА ОБЈЕКТА КИЗ ПРОЗОР. ТАКОЂЕ СЕ НА ДИЈЕЛОМ ДЕЛУ ТАКЕ ПРИЛИКОМ ЧИСТИЊА ОПРЕМСА СА КАМИОНА ДОШЛО ДО

2. Обим штете: ИСКЉУЧНО ОПРЕМСА И ОШТЕЋЕЊА ОЛИКА / ОПРЕМСЕ КОЈИХЕ, ОД ОСИГУРАНИКА ЗАТРАЖЕНО ДА ДОСТАВИ РАЧУНЕ ЗА САНОВАЊЕ ОШТЕЋЕЊА ОБЈЕКТА. ПО РЕЌИМА ПРИСУТНО РАВНЕ СУ ОД ПРОИЗВОЂАЧА "РИШКИ" КОЈИ ВИШЕ НЕ РАДИ ТАКО ДА СЕ БИТИ РОЗВЕР "НАСТАВИТИ РАВНЕ". ДИМЕНЗИЈЕ РАВНЕ 2,5 X 1 м и 1,5 X 1

3. Напомена: ШТЕТА ЋЕ БИТИ ЛИКВИДИРАНА У СКАДУ СА ПОЛИСОМ И УСЛОВИМА ОСИГУРАЊА "TRIGLAV" ADO

Осигураник се обавезује да све осигурене а оштећене ствари у предметном штетном догађају чува до окончања поступка надокнаде штете!

у Београду дана 13.02 2014 год.

Осигураваач

Осигураник

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

ANALIZA TROŠKOVA ZAMENE OŠTEĆENIH PANELA,OLUKA I OPŠIVKI					
red.br.	opis	jed.mere	količina	jed.cena (Eur)	ukupno (Eur)
1	Demontaža oštećenih panela	m ²	10,16	27,26	276,96
2	Nabavka i montaža novih panela	m ²	10,16	54,51	553,82
3	Dodatni troškovi transporta panela,obzirom da se više ne mogu nabaviti na našem tržištu	pauš.	1,00	1.700,00	1.700,00
4	Demontaža oštećenog oluka,nabavka materijala i montaža novog oluka kod ulaza u objekat 008.0	m´	2,50	25,00	62,50
5	Demontaža oštećene opšivke na vratima od objekta 008.0,nabavka materijala,izrada i montaža nove opšivke	m´	4,20	33,00	138,60
6	Demontaža oštećene opšivke na sastavu panela,nabavka materijala,izrada i montaža nove opšivke	m´	2,20	24,00	52,80
7	Utovar i odvoz oštećenih panela,opšivki i oluka na deponiju	pauš.	1,00	400,00	400,00
UKUPNO:					3.184,68

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

Poštovani povodom Vašeg zahteva za nadoknadu štete nastale 02.02.2014.god. ,usled oštećenja fasadnih panela prilikom izvođenja radova , utvrdili smo osnovanost istog i doneli odluku da Vam se isplati odšteta prema obračunu od 03.06.2014

Po odluci Triglav osiguranja AD isplaćuje se = 246.854,40 din.

red. broj	OPIS	količi.	jed. Cena	Ukupno	ostatak amortizacija	ZA ODŠTETU
1	Po predmeru demontaža	276,96	115,64 din.	32.027,65 din.	0%	32.027,65 din.
2	Montaža panela	553,82	115,64 din.	64.043,74 din.	0%	64.043,74 din.
3	Transport 50%	850	115,64 din.	98.294,00 din.	0%	98.294,00 din.
4	Zamena oluka	62,5	115,64 din.	7.227,50 din.	0%	7.227,50 din.
5	Zamena opšivke	138,6	115,64 din.	16.027,70 din.	0%	16.027,70 din.
6	Opšivka panela	52,8	115,64 din.	6.105,79 din.	0%	6.105,79 din.
7	Odvoz šuta 50%	200	115,64 din.	23.128,00 din.	0%	23.128,00 din.
8			- din.	- din.	0%	- din.
9			- din.	- din.	0%	- din.
10			- din.	- din.	0%	- din.
11			- din.	- din.	0%	- din.

UKUPNO =	246.854,40 din.
----------	-----------------

Napomena: Ako smatrate da je ovakvom odlukom Povređeno vaše pravo, možete izneti prigovor komisiji za žalbe u roku od 15 dana od dana prijema iste.

S poštovanjem
Sektor za procenu i likvidaciju

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

Triglav Osiguranje a.d.o. Beograd
Sektor za razvoj, ocenu i preuzimanje
rizika

Datum obračuna: 06.06.2014
Likvidator: Vladimir
Lačković
Grupa obračuna: Imovinske
štete
Vrsta obračuna: Konačni

BROJ ŠTETNOG
ZAHTEVA:
BROJ OBRAČUNA:
OŠTEĆENI:

STATUS OBRAČUNA:

TIP OBRAČUNA:

Interni

OSNOV:

Račun

TIP:

Delimična šteta

IZNOS OBRAČUNA:

1. GLAVNICA

1.1. Šteta na stvarima	246.854,40 RSD
------------------------	----------------

1.2. UKUPNO (od 1.1.+ do 1.1.)	246.854,40 RSD
--------------------------------	----------------

1.3. SUODGOVORNOST (0%)	0,00 RSD
-------------------------	----------

1.4. FRANŠIZA	0,00 RSD
---------------	----------

1.5. UKUPNO	246.854,40 RSD
-------------	----------------

UKUPNO OBRAČUN:	246.854,40 RSD
-----------------	----------------

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

Polisa za osiguranje - PO-Osiguranje objekata u montaži				Tinglav Osiguranje a.d.o.o.	
Organizaciona jedinica: Zastupstvo Vršac				Broj polise: 990000003483	
Zastupnik: 0011719				Zamena polise br.: NOVA POLISA	
Ugovarač:				Ugovorene vrste osiguranja:	
Osigurani:					
Trajanje osiguranja: Kratkoročno				Početak osiguranja – datum i čas:	18.09.2012 07:00
				Istek osiguranja:	02.11.2012 07:00
Mesto osiguranja: NIKOLINCI, NIKOLINCI, DRUGOG OKTOBRA, Br. 1					
Ugovarač je upoznat, da je osiguranje zaključeno po uslovima i klauzulama US-mon/11-07					
Svi iznosi su u RSD.					
R.br.	Šifra	Opis osiguranja	Suma osig.	Prem. stopa u ‰	Premija
a)		MONTAŽA - ELEKTROMONTAŽNI RADOVI			
		Osiguranje objekata u montaži			
1.		Predmet: ELEKTROMONTAŽNI RADOVI NA REKONSTRUKCIJI NN MREŽE U NIKOLINCIMA			
1.1.		OSNOVNO OSIGURANJE	3.808.391,00		19.309,00
		60% Popust - POPUST ZA TRAJANJE MONTAŽE			-11.585,00
2.		Predmet: ODGOVORNOST IZVODJAČA MONTAŽNIH RADOVA NA SUMU OSIGURANJA 2.925.000 DIN. PO ŠTETNOM DOGADJAJU			
2.1.		ODGOVORNOST IZVODJAČA MONTAŽE	3.808.391,00		3.808,00
		60% Popust - POPUST ZA TRAJANJE MONTAŽE			-2.285,00
Ukupno					9.247,00
Premija osiguranja ukupno					9.247,00
Obračun poreza			Osnova	Procent	Porez
Porez na premije neživotnih osiguranja			9.247,00	5,00	462,00
Premija osiguranja ukupno					9.709,00
Premija osiguranja za vreme od 18.09.2012 do 02.11.2012 plaća se prema dinamici plaćana iskazanoj na računu broj 24312-7713772212-003, koji je sastavni deo polise osiguranja					
Tinglav Osiguranje A.D.O. zadržava pravo da u roku od 30 dana ispravi moguće računске i druge greške zastupnika. PDV nije obračunat saglasno čl.25 stav.2 tačka 1. Zakona o PDV ("Sl. glasnik R.S." br. 84/2004 i 86/2004).					

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

BEOGRAD, KRALJA PETRA 28

ПОЛИСА: 03000003483

ШТЕТА БР.

ПРИЈАВА ШТЕТЕ (ОД ОДГОВОРНОСТИ ИЗ ДЕЛАТНОСТИ)

ОСИГУРАНИК- уговорач осигурања

МЕСТО: VRŠAC ЛИЦА И БРОЈ:

ТЕЛЕФОН:

ПОДАЦИ О ОШТЕЋЕНОМ	
ПИТАЊА	ОДГОВОРИ
1. Презиме и име Матични број Место	
2. Улица и број Контакт телефон	
3. Тачан датум настанка штете	03. 10. 2012
4. Детаљан опис узрока штете:	PRILIKOM IZVOĐENJA RADOVA NA MREŽI DOŠLO JE DO KVARA NA APARATIMA NAKON ŠTO JE IZVOĐAČ RADOVA AD „TEHNIKA“ IZ VRŠCA PRIKLUČILA STRUJU. RASHLADNE VITRINE „COCA - COLA“, „AMSTEL“ POPRAVILI SU DOBAVLJAČI, JER JE TO NJIHOVA OBAVEZA APARAT ZA KAFU I FISKALNA KASA (ADAPTER) TO SMO POPRAVILI MI.
5. Сагласност осигураника о неоплати штете:	Saglasni smo da je šteta nastala: u poslovnici trgovinske robe

Потписани, изјављујем и свијеручним потписом да сам на сва питања истинито одговорио/ла

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

DATUM: 17.12.2012

NAŠ ZNAK: 2012/0008331

VAŠ ZNAK:

PREDMET: Poziv na dostavu dodatne dokumentacije

Poštovani,

U svrhu rešavanja Vašeg zahteva radi isplate naknade štete za AS TUR a na osnovu polise osiguranja broj 990000003483 zbog osiguranog slučaja/štetnog događaja od 03.10.2012. godine, predlažemo da nam u roku od osam dana od primanja ovog dopisa dostavite:

1. Izjavu o datumu i vremenu započinjanja radova kao i o završetku istih.
2. Zapisnik o pregledu instalacija nakon završetka radova.
3. Izjavu o konkretnim radovima na NN mreži. (po ugovoru šta je rađeno, koji vodovi)
4. Ko je izvršio isključivanje i ponovno uključivanje el.energije.
5. Odštetni zahtev od strane oštećenika AS TUR-a.

S obzirom da bez istog/iste nažalost za sada nismo u mogućnosti rešiti predmetni zahtev.

Molimo da dodatnu dokumentaciju dostavite na sledeću adresu: Triglav Osiguranje a.d.o., Milutina Milankovica 7a, Beograd, Zastupstvo Vršac, STERIJINA 43, 26300 VRŠAC, s pozivom na broj 2012/0008331.

Po prijemu navedene dokumentacije, pristupićemo rešavanju Vašeg zahteva, a o rešenju istog ćemo Vas obavestiti dopisom.

Unapred zahvaljujemo na saradnji i razumevanju.

S poštovanjem,

SZTR

26310 Alibunar

Matični broj:

P I B

Banka Poštanska štedionica A.D. Beograd

Datum fakture 12.10.2012

Otpremnica broj

Datum DPO

FAKTURA broj 35/12

Red broj		jed mere	Količina	Cena	IZNOS
1	ADAPTER NAPAJANJA KASE	Kom	1	1.500,00	1.500,00
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					

1.500,00

ROK PLAĆANJA :0 DANA

Garancija na ugrađeni deo traje šest meseci

BI: 1113

Ukupna vrednost fakture iznosi 1500 din.

Fakturisao

Premet: Dostavljanje tražene dokumentacije

Na osnovu vašeg dopisa br. 2012/0008331 od 17.12.2012

Odgovaramo vam:

1. Radovi na rekonstrukciji NN mreže u glavnoj ulici u Nikolincima počeli 20.09 (odnosno zbog kiše 21.09.2012) a završeni 30.10.2012 godine. (prilog- prvi i poslednji list građevinskog dnevnika).
2. Poslednji list građevinskog dnevnika je dokaz da su radovi završeni
3. Po ugovoru br 24-91/2 od 20.07.2012 rađena je kompletna rekonstrukcija niskonaponske mreže u glavnoj ulici u Nikolincima
4. Svakog dana pa i do završetka svih radova, radnici „Elektrodistribucije“- Pančevo, ispostava Alibunar vrše manipulaciju isključenje-uključenje niskonaponske mreže u Nikolincima.

ЗАПИСНИК Бр. _____

00601

код М.З. НИКОЛИЋИ ЗАКУПАЦ СУР „FOCUS“ из НИКОЛИЋИ
улица _____ бр _____ потрошачки број _____

— ПРИЛИКОМ ИЗВОЂЕЊА РАДОВА НА ЗАМЕНИ
У.Д. МРЕЖЕ У ГЛАВНОЈ УЛИЦИ, А КОЈЕ
ИЗВОДИ „ТЕХНИКА УРБАС“ ДАТА 3.10.2012
А ПО ПРИЈАВИ ПОТРОШАЧА ДОШЛО JE ДО
КВАРА НА СЛ. АПАРАТИМА:

- 1) РАСХЛАДНА ВЕТРИНА ЗА ПИЋЕ: ТИП: FV 650
- 2) ФИСКАЛНА КАСА НСР
- 3) АПАРАТ ЗА КАФУ GAGGIA ТИП: E 90
- 4) АПАРАТИ ЗА ИГЛУ НА СРЕЋУ 6 КОНАДА
ТИП И НАЗИВ НЕПОЗНАТИ.

ЗАКУПАЦ:

Записник састављен дана 5.10.2012

Потрошач _____

представници ЕД Панчево _____

Текући рачуни број: 310-169-94 Континентал банка АД Нови Сад - НЛБ Група и 355-1064812-96 Војвођанска банка АД Нови Сад

*PREDUZEĆE ZA IZGRADNJU I ODRAŽAVANJE ELEKTROENERGETSKIH
OBJEKATA*

*Akcionarsko društvo za osiguranje
TRIGLAV OSIGURANJE
Milutina Milankovića 7A, Novi Beograd
Zastupništvo Vršac
Sterijina 43
26300 Vršac*

PREDMET: DOPIS

POŠTOVANI,

Ovim putem vas obaveštavamo da je radove na rekonstrukciji NN mreže u Nikolincima radila AD "TEHNIKA" - Vršac. Pojedinačna uključenja potrošača vršili su radnici AD "TEHNIKA", pa je odgovornost za štetu koja je prouzročena na lokalu „AS TUR“ u Nikolincima naša.

S POŠTOVANJEM

Upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima

PREDMET:

Poštovani povodom Vašeg zahteva za nadoknadu štete nastale 03.10.2012.god. ,usled strujnog udara i oštećenja opreme u lokalu " UTR AS " , utvrdili smo osnovanost istog i doneli odluku da Vam se isplati odšteta prema obračunu od 20.02.2013

Po odluci Triglav osiguranja AD isplaćuje se = **16.220,00 Din.**

red. broj	OPIS	količi	jed. Cena		amort	ZA ODŠTETU
1	Po računu za adapter kase	1	1.500,00 Din.	1.500,00 Din.	0%	1.500,00 Din.
2	Po računu za popravku aparata za kafu	1	14.720,00 Din.	14.720,00 Din.	0%	14.720,00 Din.
3			- Din.	- Din.	0%	- Din.
4			- Din.	- Din.	0%	- Din.
5			- Din.	- Din.	0%	- Din.
6			- Din.	- Din.	0%	- Din.
7						
8						
9						
10						
11						

UKUPNO =	16.220,00 Din.
----------	----------------

Napomena: Ako smatrate da je ovakvom odlukom Povređeno vaše pravo, možete izneti prigovor komisiji za žalbe u roku od 15 dana od dana prijema iste.